ВІСТІ КОМБАТАНТА

4

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1980

ВІСТІ КОМБАТАНТА
УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ
РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький і д-р М. Малецький
ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Воянів Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків І УД УНА
СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді.

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of 1 Ukrainian Division UNA in association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lev, Inc, Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address:
VETERANS' NEWS — P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto, Ont., Canada M6P 3J9

Editorial office in USA:
Mr. I. Kedryn-Rudnytsky, 100-E Mongomery St., Jersey City, N. J. 07302 U. S. A.

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.
Редакція
застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1980 РІК:

США і Канада річна передплата 12.00 долярів.

Поодиноке число 2.75 дол.

В усіх інших країнах рівновартість амер. доляра

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ

Арґентіна:

Fraternidad de Los Ex-Comb
de la 1a DU ENU, c. Maza 144,
Buenos Aires, Argentina

Австрія:

Dr. S. Naklowycz
Dresdner Str. 124/III/19
1200 Wien XX., Austria

Printed by KIEV PRINTERS LTD. — 2466 Dundas St. West, Toronto, Ont., Canada M6P 1W9

ВІСТІ КОМБАТАНТА

РІК 1980 ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК Ч. 4 (108)

Коментар

М. Малецький

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

"Конфлікт інтересів" — це модна фраза. Спопуляризували її журналісти, публіцисти, політичні коментатори та політики, які одні з одними ревалізують. Колись послуговувалися цією фразою принагідно і щойно зріст впливів та значіння засобів масової інформації засвоїли і надали цій фразі значіння щоденного вжитку. Користування нею, байдуже оправдане чи ні, стало знаряддям поборювання інакшедумаючих політиків, громадських діячів і навіть організованих груп.

Що воно таке — цей конфлікт інтересів? Згідно з словником — це "зіткнення протилежних інтересів; серйозні розбіжності". Про конфлікт інтересів у політиці звичайно думають тоді, коли політична діяльність одиниці чи групи помагає їм забезпечити за собою користі, здебільша матеріяльні, які, як не розминаються, то принаймні не співзвучать з інтересами, середовища, для якого вони активізуються. Коли, наприклад, одиниця, займаючи становище в державній адміністрації, використовує його діями "граничної законности", що її майже завжди можна різно інтерпретувати, або які є просто незаконні, на те, щоб скріпити впливи та збільшити матеріяльні засоби свої і своїх найближчих — це очевидний конфлікт інтересів особистих і громадських. Мабуть, немає одного міжнародного мірила, яке виразно окреслювало б границю між конфліктами персональними і суспільними. Зрештою, в різних народів з різними правними системами та ідеологічними основами така границя пробігатиме не такими самими місцями, а

вага і значіння подібних конфліктних ситуацій не всюди рівномірні та рівнозначні.

Наше політичне і громадське життя дає дуже малі можливості на великі конфлікти інтересів у поселенчій громаді. Ілюзорність "влади" в наших інституціях та скромні фінансові засоби (наприклад, річний бюджет СКВУ є ледве понад 100000 дол.) не повинні причинюватися до поставання великих розбіжностей інтересів. Та воно не так. Присутні на нарадах пленуму Секретаріяту СКВУ наприкінці червня ц. р. наворотами чули фразу "конфлікт інтересів". Цю фразу вживали часто. Можливо її модність та претенсійність дехто думав, заступлять переконливий аргумент в дискусіях, в яких забракло суттєвого змісту.

Пресовий комунікат СКВУ ч. 10 повідомляє: "...викликали оживлену дискусію: справа конфлікту інтерсів у випадку, коли голова СКВУ є також головою політичної організації... у першій (справі — ред.) зголошено заяву до протоколу, що голова СКВУ не може бути головою будь-якої політичної організації". Ця проблема постала з моментом, коли теперішнього голову СКВУ вибрано також головою одної політичної організації. При цьому подано в комунікаті цієї організації, що перебрання обов'язків голови політичної організації наступить щойно після закінчення його каденції головства в СКВУ. Цього факту в дискусії не бралося до уваги.

Творці, теоретики й прихильники СКВУ зараховують до найважливіших завдань цієї інституції наступне: активно підтримувати український народ на рідних землях у його боротьбі за відзискання та закріплення української державности; координувати акції поселенчої громади в цьому напрямі; концентрувати намагання затримання свідомої української субстанції в діяспорі. Погодившись з так оформленими завданнями, важко добачити розбіжність — чи то навіть конфлікт інтересів між СКВУ та якоюбудь національною політичною групою чи організацією. Тому тяжко окреслити границю, в чому його суть та де властиво цей конфлікт інтересів між головою СКВУ та головою політичної партії? На сторінках цього журналу нераз писалося, що в нашій найвищій поселенчій організації СКВУ повинні зайняти становища активні і провідні члени політичних партій чи організацій. Провідні, відповідальні та з правом децизії. При їх співпраці, заощаджений на ма-

ратонських засіданнях час можна було б зужити краще на знайдення ефективніших доріг для здійснення завдань СКВУ.

Леґенди й міти в житті потрібні, навіть конечні. Коли одначе здоровий розум пояснює і вказує правильну дорогу, такі міти і леґенди можуть неґативно впливати на політичне життя. Серед нашої громади та серед загалу наших еміґраційних політиків вкорінився міт, мовляв, існує якась невидима границя, яка відділяє громадську діяльність від політичної. Розглядаючись за адекватним критерієм цього поділу, тяжко на нього натрапити, що більше, можна сміло ствердити, що не можливо його знайти. Допомога в здобутті української державности та вдержання українства в діяспорі — це, без сумніву, політичні питання. Вимоги звільнення політичних в'язнів, протести проти їх засуджування та засилання до таборів примусової праці — таки політичні справи. Проблема вимог шанування людських прав, згідно з Гельсінкською умовою — це також політика. Усім цим проблемам СКВУ присвячує свій час, а в деяких з них находить оправдання свого існування. Недобачування цих фактів — це брак доброї волі, а навіть і гіпокризія.

З "мітичного" розподілу поміж акціями політичними і неполітичними нашого організованого життя в діяспорі випливає імплікація, про яку пишуть і говорять, що СКВУ — це ділянка праці для політично незаанґажованих, невтральних. А як хтось вже має політичну минувшину, той повинен про неї забути з хвилиною своєї активізації в СКВУ та прибрати фальшиве лице невтрального та політично незаанґажованого. Чи це дійсно стан, до якого треба стреміти? Це без прецеденсу й тяжко себе самого переконати, що політичне "євнухівство" запевнило б нашій громаді кращий розвиток, ніж провід зложених з політично вироблених і політично заінтересованих людей; а бути політично виробленим, значить принаймні частково розуміти проблеми і потреби спільноти та мати охоту активно причинюватися до можливо якнайкращого їх полагоджування. Обсервація нашого найближчого оточення стверджує існування різного степеня зацікавлення справами громади, а й зовсім його брак. Як змусити тоді незаінтересованого в політичній роботі успішно кермувати життям суспільства? Це нереальне.

Варт ще підкреслити, що ці розважання не мають на меті індентифікувати політично вироблену людину з партійним діячем, зокрема в нашій еміграційній дійсності. Без сумніву, політичні партії були школою політичної вироблености, але зуб часу довгого еміграційного існування цих партій ржою проїв в'язи їх справного функціонування та викривив уяву про правдивого партійного діяча. Все це зрозуміле, і шлях наших еміграційних партій не інший від других еміграцій. Брак рідного ґрунту, на якому вони постали, а тим самим брак поля для успішної діяльности в реалізації своїх завдань; намагання за всяку ціну затримати тінь минулого блиску, доки можливо; неохота провірити нову дійсність і до неї достосуватися; вкінці, ідеологічне всезнайство — не сприяють їм відіграти політичну і позитивну ролю в нашій громаді.

Уважний обсерватор запримітить соціологічні зміни нашої громади в діяспорі в останніх роках. Ми, як громада, вже давно перестали бути еміґрантами, готовими кожної хвилини при зміні обставин вертатися на рідні землі. Ми, а зокрема наші діти, перемінилися в громадян країн нашого поселення. Це створює нову дійсність і вимагає провірки цілого комплексу нашого організованого життя. Українська діяспора — громадяни країн поселення — емоційно сильно пов'язана з країною свого походження — Україною й виявляє велику охоту якнайкраще помагати їй у боротьбі за свою незалежність. І тут насувається питання: хто це має повести? Сильно підтоптана еміграційна партійна система доказала свою неспроможність впоратися з такими проблемами сучасного й найближчого майбутнього. Мале зацікавлення ними, за малими вийнятками, серед молодих та цілковита некомпетентність деяких з них у зустрічі з "дисидентською Україною" виявляють цю неспроможність.

На двох останніх конґресах СКВУ та на попередніх пленарних сесіях його Секретаріяту можна було побачити деяку кількість молодших виглядом облич. Але не на останній сесії. Виглядає, що коло молодших, які є заінтересовані СКВУ, змаліло. Симптом невідрадний. Не місце тут аналізувати причини цього відчуження. Вина, мабуть, за всіми — і старшими і молодшими. Критикуючи старших за їх вперту неуступчивість та недемократичні поступування, не можна не добачити вини молодших, може ще у більшій мірі. Енергійність, консеквент-

ність, витривалість та почуття сенсу в політичній праці — це не ті прикмети, які можна приписати нашим молодшим. А за справу, тим більше очевидну й слушну, треба боротися, позиції треба здобувати навіть в інституціях прихильних для себе. Обиди, з причини "не по моєму сталося", та в наслідок їх резигнації і відчужування до нічого доброго не доведуть. В наших умовинах краще здобувати, перебудовувати, міняти форму і структуру існуючих установ, ніж їх нищити й починати усе наново. Не тим шляхом нам путь. СКВУ — корисна інституція, потрібна й конечна. З України продістався документ, підписаний 18 українськими дисидентами, який взиває й уповажнює СКВУ дипломатичними й іншими заходами довести до сецесії України від СССР і до створення незалежної української держави. Це інструкції для тих, що, на їх думку, повинні і можуть без конфліктів інтересів стреміти до виконання цього політичного завдання.

З військових новин

До нечисленних арабських держав, які стоять беззастережно по боці Заходу, належить королівство Марокко. Тому арабські країни, які мають "ліві режими", ведуть проти Марокко неперебірливу у засобах кампанію. Найбільша трудність Марокко — це втримання цієї частини, яка була колись еспанською колонією. Там ведеться дуже затяжна війна з повстанцями-автохтонами полісарійо, яких підтримують деякі арабські країни, головно Альжір. Марокко дуже обережно підтримує своєю зброєю Захід, але робить це дуже непомітно, щоб не зразити собі арабського світу з доставами йому нафтокопалин.

Три бойові літаки невідомого походження і без знаків державної приналежности заатакували кубинські кораблі, які були на середущому Атлянтику, недалеко африканського побережжя. Особливо потерпіли кораблі-танкери, які доставляли пальне кубинським риболовним кораблям, які вже довший час оперували в цьому обширі. На танкерові згинув капітан корабля і було поранено шістьох моряків, а на риболовних кораблях загинуло трьох старшин, а п'ять матросів були важко поранені. У пресі появилися вістки, що це є відплатна акція за операції кубинського експедиційного корпусу в різних країнах Африки. Хто перевів цей напад, досі не вдалося прослідити.

Сучасне

Іван Кедрин

ЕКСТРЕМІЗМ — НЕЩАСТЯ ЛЮДСТВА

Нема спокою у світі. Куди не глянути — в різних пунктах гльобу є бочки пороху, готові вибухнути під будь-яким поштовхом. Але хоч які вони різні, всі вони мають одну прикметну їм спільну рису: екстремізм. Расовий, національний, політичний, релігійний, чи комбінація їх, причиною кожного сучасного напруження є екстремізм. Течія, яка не визнає компромісу ані співпраці, є злонамірена, егоїстична, егоцентрична, жадібна дійсної чи сповидної, уроєної влади, безскрупульна, закохана у фразі й демагогії, але вперта, непримирлива, підмурована чуттям, а не розумом. Проте, поки у світі все ще рішає не етичний чинник, тільки силовий, і поки люди керуються радше почуваннями, як розумовою логікою, визнавці і виконавці будь-котрого із названих (і неназваних) ексремізмів охоплюють більші чи менші гурти, а то й маси, прихильників і звеличників і становлять силу — загрозливу для світу, загрозливу для миру і свободи. А що екстремізм сам собою є фанатичний, то й вияви того ектремізму — небезпечні. Насправжня сила екстремізму є у слабості тієї поміркованої течії, якою є демократія. Стрінувши рішучий спротив — екстремісти завертають назад. Але того спротиву нема або буває рідко і нерішуче. Це підбадьорює екстремізм і в цьому запорука його перемоги; перемоги Пиргової, бо остаточно він спалює сам себе у вогні свого фанатизму й свого ірраціонального гону до "влади".

Ясно, що наявним і найбільш переконливим доказом на сказане тут — це московський большевизм. Його великодержавницький імперіялістичний гін унаслідуваний від царської Росії, але він підмурував той великодержавницький ім-

періялізм месіянізмом навчань Маркса-Леніна, дармащо ті навчання сьогодні щонайменше анахронічні. Сам Маркс не передбачив соціяльного законодавства, не передбачив легалізації робітничих спілок, не передбачив колективних договорів праці, грубо помилився, що здійснювання його "соціялізму" прийде від високоупромислованих країн, а не від відсталої і легковаженої ним Росії. Англійський історик Тойнбі твердить, що російський комунізм (большевизм) із своїм державним капіталізмом еволюціонуватиме "направо", так само, як західній приватний капіталізм еволюціонуватиме "наліво" і що ці дві соціяльні системи ніби стрінуться "посередині дороги". Тойнбі покликається на прецедент християнства, що в ході сторіч затратив свій месіяністичний розгін і месіяністичний характер, який штовхав його до хрестоносних походів і до методів нетолерантного терору, стосованого в добі Святої Інквізиції.

Міркування Тойнбі на перший погляд логічні. Однаково на чужинецькому Заході, як навіть серед нас, вільних українців, є люди, які переконані, що большевизм (совєтська влада) еволюціонуватиме в сторону демократії. Немудро називати таких людей "зрадниками" — радше можна б назвати їх людьми наївними, так як наївними були всі ці наші — навіть високоосвічені і дуже ідейні та видатні патріоти, які вірили в 1939 році, що "большевики змінилися", залишилися на місцях свого замешкання в Україні і за свою наївність, за свій ідеалізм, що "провід мусить залишатися з народом особливо в трудних історичних хвилинах" — заплатили своїм життям. Большевизм, що унаслідив від царату агресивний імперіялізм, не змінився і поки існуватиме імперія не зміниться, бо його еволюція в сторону демократії була б самозапереченням, самоліквідацією. Проте наука історії вчить, що нема такого, що було б "неможливе" і тому всі твердження, всі теорії, всі передбачування є гіпотетичні, залежні від розвитку подій.

Ось, коли писані ці рядки, у Польщі йде хвиля робітничих страйків. І сьогодні трудно передбачити, чи той страйковий рух закінчиться так, як закінчився подібний рух 10 років тому — зміною осіб на керівних постах компартії і на місце Ґерека, який замінив Ґомулку, прийде якийсь ніби "більш поміркований" комуністичний преторіянин Москви із

частинним задоволенням вимог страйкуючих робітників, — чи прийде до стрілянини з масовими жертвами, кривавим здавленням спротиву, як це було на Мадярщині у 1956 році. Трудно передбачити, чи теперішні події в Польщі будуть ще одним епізодом в новітній історії, епізодом без великого значення, чи це буде камінь, який зрушить лявіну — невідомого розміру і невідомого кінця. Проґнози у таких випадках — це політиканство, бо ж ми не маємо найменшого впливу на хід подій.І хоча автор цих рядків — як напевне і більшість Шановних Читачів — не вірять у теорію еволюціонізму у відношенні до совєтського державного капіталізму і західнього приватного капіталізму, хоч усі ми не віримо у можливість еволюціонізму большевицької системи терору в сторону демократичних свобід — тільки майбутність докаже, хто мав рацію і хто був тільки політиканом. Проте фактом є, що велетенський совєтський партійно-пропаґандивний апарат з усіма такими "спецами" від ідеології, як Суслов і кумпанія, менше вже говорять про ідеологію, про марксо-ленінський месіянізм, а більше займаються здійснюванням заповітів Петра І — що доказує окупація Афганістану. І демократичний Захід знову поставився до того аґресивного імперіялізму байдуже і коли президент Картер нарікав, що західні союзники Америки не солідаризуються з Америкою, то почув відповідь: він, Картер, почав погрожувати війною в обороні обширу Перської затоки — не спитавши західніх союзників ані Японії, чи Америка може рахувати на їх участь у такій війні.

І тому не грає найменшої ролі питання, яке так схвилювало деяких наших земляків: чи в Совєтському Союзі панує "партократія" за висловом Петра Григоренка, чи це давній російський імперіялізм, — важливий факт, що це сполука державно-політичного і партійницького екстремізму, який є тепер найбільшою загрозою для світового миру і безпеки. І коли ця совєтська бочка пороху ще не вибухла, то тільки тому, що навіть при втраті колишнього атомового монополю Америкою і навіть після зіштовхнення Америки на друге місце, як мілітарної потуґи, ця американська потуга все ще має силу знищити центри совєтської мілітарної сили, тим паче, що совєтська імперія сидить теж на бочках пороху, що ними є всі сателітні країни, які ненавидять совєтського окупанта,

і сам нарід в СССР, який ненавидить комуністичних правителів.

Але це не єдиний екстремізм, який нині загрожує світові. Захоплення іранськими фанатиками американської амбасади в столиці Ірану Тегерані і ув'язнення всього тамошнього персоналу вже кругло рік — це подія без прецеденту в новітній історії. Аятолла Хомейні став наче символом релігійного екстремізму, який керується не розумом, а почуванням: почуванням ненависти до померлого недавно шаха Рези Пахлеві і до Америки, як союзника шаха. Так само вірний мусулманин, як Хомейні, єгипетський президент Анвар Садат назвав Аятоллу Хомейні "лунатиком", — але це не зміняє факту, що керований релігійними екстремістами Іран є бочкою пороху, що може спричинити нову, третю з черги, світову війну. Бо війна в обширі Перської затоки може — або й мусить — довести до вибуху пожежі на всьому азійському континенті, коли виявиться, що "вісь" Вашінгтон — Пекін — Токіо є фактом, а не теорією. Країна, яка злегковажила собі всі рішення і заклики Ради Безпеки ОН, Генеральної Асамблеї, і Міжнародного Суду Справедливости в Гаазі, та зневажила генерального секретаря ОН — здатна на всі дії, що можуть теж стати приповідковим камінчиком, що зрушує лявіну. Американський пресовий колюмніст Джек Ендерсон не виявив великого державницького патріотизму, коли кілька днів (тижнів) тому надрукував ревеляцію про існування пляну президента Картера, щоби в жовтні ц. р. перевести збройну інвазію до Ірану. Але не є виключене, що правдимими є ці ревеляції Ендерсона, а не заперечення, проголошені Картером і Пентагоном. І тоді ми мали б наглядний доказ, що й релігійний фанатизм, релігійний екстремізм, дійшовши наприкінці 20-го сторіччя до влади в якійсь далекій країні, хоча логічно ніби анахронічний і "неможливий", — має ту реальну силу, яка може штовхнути світ у катастрофу. Тим паче, що існує Кремль, заінтересований у сіянні зерен заколоту, а не замирення...

Існує маленька країна — Ізраїль — на Близькому Сході, єдина демократична держава в цілому тому обширі, яка доказала свою здатність до життя хороброю поставою цілого невеличкого числом народу та мусить імпонувати своїм організаційним державницьким хистом. Але дійшов там до влади

націоналістичний екстреміст — Менахем Беґін, з хистом запевнити собі хоч скупу більшість у парляменті ("кнессеті"), з мрією привернути Ізраїлеві могутність з біблійної минувшини. Тому веде земельну колонізацію на окупованих у 1967 році арабських землях, тому довіряє виключно тільки силі ізраїльських збройних сил і допомозі від Америки, а відкидає всі поради Америки і Об'єднаних Націй, та неминуче загострює ситуацію на Близькому Сході. Своєю фанатичною впертістю і своїм політичним максималізмом. Це знову сполука національного, релігійного і політичного екстремізму, що його відкинули навіть такі жидівські національні герої, як Моше Даян і Езра Вайцман. Можна подивляти Менахема Беґіна за його впертість і послідовність, але чи вони дійсно є доказом його політичної мудрости чи короткозорости? Яка яскрава схожість між обіцянками, що їх зробив Беґін арабам, та обіцянками Польщі з р.р. 1919-39, роблених українцям. І кажуть, що "історія є вчителькою життя"! Нікого ще не навчила — і не навчила також нас, українців. Не навчила нас, що екстремізм, який, наприклад, характеризує політику Кремля і його сателіта Куби експорт революції може бути успішним засобом на коротку мету. Але на дальшу мету мусить збанкрутувати, бо коли б не було такого неписаного закону історії, то не розпались би Римська імперія, і імперія монголів, — і імперія Габсбурґів і імперія Гітлера — щоби навести тільки найбільш відомі приклади.

Тільки гін до згоди, тільки гін до співпраці, тільки визнання у теорії і практиці принципу компромісового вирішування всіх спірних проблем, тільки пошанування засад демократії у теорії і практиці, тільки співпраця з інакодумаючими, — тільки такий підхід гарантує мир і свободу в міжнародному світі і всередині громадянства. І це стосується також української вільної громади. Коли українська вільна громада хворіє тепер внутрішніми кризами внаслідок існування партійного чи навіть релігійного екстремізму без уваги на найшляхетніші гасла, якими прикривається, то це недобре, нездорове явище. У підсичуванні екстремізмів в нашому громадянстві зацікавлений тільки ворог України й українського народу. "В єдності сила народу, єдність нам, Боже, подай" — це не тільки пісня "від свята", пісня для ефектовного закінчення Богослужби. Це політична мудрість, до якої закликали най-

світліші патріоти — державні мужі. Українська політична думка зробила величезний поступ. Але вона все ще не дійшла до того ступня, щоб всі українські люди усвідомили, що кожному вільно мати свою думку, як відзискати втрачену державність, але найпершою імперативною передумовою є єдність. Не закидувати один одному "радянофільство", "зрадництво", не змагати до уявної і цілком фікційної "влади" на чужинецькій території поселення, не майоризувати інакодумаючих автоматичним підношенням змобілізованих рук за резолюціями, які не приносять ніякої користи поярмленії батьківщині, а старатися "в один гуж тягти" — це священний наказ тієї страхітливої дійсности, в якій опинилася Україна.

Ярослав Курдидик

КИТАЙ — МІЛІТАРНИЙ СОЮЗНИК ЗСА

В. Ч. Сілккровн, один з видатніших членів Брітанського королівського Інституту для дослідів міжнародних справ каже, що сучасної політики в усіх суперпотуг не слід вимірювати та розцінювати самими тільки "нуклеарними мегатоннажами", але слід брати до уваги ще й інші, не менше важливі компоненти. До них слід зарахувати економічну продуктивність та її контролю, "стратегічну ясновидність", а найважливіше з усього, моральну вартість і видержливість громадянства у несподіваних критичних моментах.

Остання іранська криза, — продовжує Сілккровн, — виявилася своєрідним зворотним пунктом для ЗСА і продемонструвала перед політичним світом, що навіть такій найсильнішій суперпотузі не так легко впоратися з деякими непередбаченими труднощами. Найбільші ускладнення є в тому, що всі дотеперішні союзники ЗСА, які в подавляючій більшості завдячують їм свою "впорядковану і запевнену самобутніст", не допомагають належно ЗСА або, виразившися дуже образно по-українському, — "не хочуть тягнути в один гуж".

І ось тепер, кажуть деякі політичні аналітики, неначе для перебудови західнього союзу та поставлення його в аспект нової догіднішої констеляції сучасних міжнародних справ,

ЗСА пощастило знайти дуже вартісного союзника — Китайську Народну Республіку. Роля Китаю особливо важлива тим, що в останніх роках рівновага між Сходом і Заходом порушена в користь Сходу, тобто СССР, дослівно в усіх місцях земної кулі, а зокрема в Азії і на Близькому Сході.

Замість продовжувати "політику розрядки", ЗСА повинні розглянути свої помилки і визнати близькість небезпеки та конечність морального зрушення, подібного до того менту, що потрясла була ЗСА після випуску першого совєтського "спутніка". І тепер, коли ЗСА опинилися в "межовому положенні", всьому Заходові логічно треба пробудитися з "детанської сплячки та роззброєневої лихоманки".

Усі без вийнятку західні військові фахівці знають, що Китай залишився далеко позаду ЗСА та СССР у розбудові модерного озброєння, але водночас може і дивним видаватися факт, що наразі Китай не зацікавлений у більших закупах американської зброї. Західні продуценти зброї з Европи кажуть, що Китай закупив невелику кількість европейської модерної зброї. Думають, що Китай хоче придбати наразі деякі наймодерніші типи зброї, мабуть, як моделі.

Є теж думки, що Китай не хоче, мабуть, поповнити цієї самої помилки, яку був вчинив покійний шах Ірану, що закупив був зброю найновіших систем, але її довелося обслуговувати американським фахівцям і технікам, а воно забрало дослівно роки, заки американські інструктори змогли підвчити деяку кількість іранців.

Китай перейшов був уже подібний, дуже прикрий досвід із доставленою йому совєтською зброєю. Китайці отримали першу совєтську зброю, особливо танки і бойові літаки у 1950 році, а ворожнеча між цими двома велетнями розпочалася вже у 1960. З того приблизно часу, Китай намагається продукувати свою власну зброю.

Як виглядає у загальному теперішнє китайське озброєння, ми щойно довідалися із першої, дещо довшої інспекційної поїздки секретаря оборони ЗСА, Герольда Бравна, до Китаю. Згодом такі відомості почали поширюватися, коли до Пекіну почали навідуватися не лиш представники з Пентагону, але теж американські та европейські фахівці зі збройної індустрії.

Совєтський уряд дуже побоюється, щоб ЗСА не продавали Китаєві зброю. Щоправда, американці заявили, що цього робити не будуть, але Франція, Велика Брітанія та Західня Німеччина будуть її продавати. Під сучасну пору Москва тим не дуже хвилюється, бо наразі має на Далекому Сході подавляючу збройну перевагу і Китаєві треба років, щоб її наздігнати.

Варто відмітити, що західні знавці від збросння мали необмежену можливість оглянути китайські військові, морські та літунські бази, як теж озброєння. У загальному всі західні відвідувачі підтвердили, що назагал китайське озброєння є дещо перестаріле. Але водночас вони були здивовані тим, що, відвідуючи танкові з'єднання, літунські бази і корабельні верфи, де будуються кораблі, а в тому теж і головний штаб Східньої Китайської морської фльоти, переконалися, що все озброєння є китайського виробу.

Деякі воєнні кораблі, особливо контрміноносці, що їх був доставив СССР у 1950 роках, китайські інженери-суднобудівельники набагато змінили, уліпшили та подивугідно озброїли.

Те саме можна сказати і про китайське літунство, яке нараховує коло 6000 бойових літаків різнорідного призначення, але воно не має модерного технічного устаткування, яке вможливлює літакам літати при кожній погоді. Протилітунська оборона користується вже перестарілими на заході скорострільними зенітками. Але західні фахівці переконані, що китайці мають великі можливості змодернізувати та оновити озброєння всіх родів особливо від того часу, відколи Америка почала прадавати Китаєві індивідуальну технологію, яку можна негайно застосувати до воєнного виробництва.

Мілітарні аналітики твердять, що нуклеарний арсенал робить Китай "модерною потугою". Щоправда ракетні викидні послуговуються ще "наливними ракетами", які не можна так легко вжити, як теперішні "густопальні", але Пекін докладає всіх зусиль, щоб цей недолік якнайскоріше усунути. Є відомості, що останні китайські ракети, які у пробних вистрілах пролетіли майже 8000 кілометрів, були вистрілена вже "згущеним пальним".

У загальному розраховують, що Китай має 50-60 ракет із засяжністю 1000 — 1300 км., 75-100 середньої засяжности

2700 — 3000 км. Отож, вони можуть досягнути усі центри на схід від Уралу. Усі китайські зусилля йдуть в тому напрямі, щоб чимскоріш випродукувати серію ракет із спроможністю досягнути Москву, а з вищезгаданих останніх проб (засяг 8000 км.) виходить, що китайцям це вдалося.

Нуклеарні фахівці обраховують, що Китай має під цю пору коло 500 боєголів, — усіх атомових і водневих.

Тепер Китаєві найбільш необхідні високого засягу літакиперехоплювачі, протилітунські малі ракети, радарові станції модерної протилітунської оборони, а в морській воєнній фльоті — краще вивінування проти підводних човнів та швидкохідних торпед. Щоб дорівняти совєтським панцирним частинам, Китаєві потрібно модерних танків, бо передбачується, що на випадок китайсько-совєтської війни, велику ролю переберуть на себе якраз танкові з'єднання.

Китайські військові старшини, які у міжчасі відвідали Америку і деякі інші держави та мали змогу оглянути та порівнювати різницю між західнім та їхнім озброєнням, призналися, що без більшої технологічної допомоги зі заходу Китаєві важко буде надолужити і вирівняти всі теперішні недоліки та відсталість. Вони заявили однак із самопевністю, що в Китаю є стільки високоосвічених молодих чоловіків, які голосяться добровольцями до служби в армії, що їх у дуже короткому часі можна буде перетворити на таку бойову силу, з якою мусітиме рахуватися Москва.

Коли врахувати всі роди зброї, Китай має майже 5 мільйонів мужви та старшин, а першої "призовної резерви", тобто молодих чоловіків у віці 25-30 років — 12-15 мільйонів. Найбільша цінність, якою розпоряжають китайці — це їхня велетенська людська сила. Незважаючи, що в китайській армії, як в кожній "селянській армії", панує правдивий "військовий риґор", кожний молодий чоловік гордиться найбільше тим, що він носив військову уніформу.

За відрадне явище слід уважати затривоження, яке поширюється щодо реальної мілітарної загрози з боку СССР. Як бачимо, це затривоження довело до конкретних протизаходів. В обличчі все зростаючої військової сили імперіялістичного Совєтського Союзу американський уряд не може дозволити собі на те, щоб ЗСА стали другорядною мілітарною потугою у світі, чи то шляхом надмірного обмеження видат-

ків на свої оборонні цілі, чи погодження на однобічні концесії щодо обмеження стратегічної атомової зброї.

Підбором відповідних союзників, як Китай, який при допомозі Заходу зможе перетворитися у водія, який на допоміжному ланцюгові зможе присмирювати "московського ведмедя", чим допоможе мілітарно сильній Америці залишитися заборолом проти агресивно-імперіялістичних зазіхань Москви і запевнити світові довготривалий мир.

Треба сподіватися, що теперішня політика Заходу, на чолі із ЗСА, переміниться у стиснену пружину, яка, випрямившись, б'є тим сильніше, чим сильніше вона була стиснена.

Е. Маланюк

ІЄРАРХІЯ

Передрук з "Книги Спостережень" (Торонто 1962) під розвагу і задуму. Зміст есею все ще нами неосмислений, проблема загалом недоцінювана, хоч так у нашій дійсності "горячо" актуальна. **Редакція**

Серед безлічі проблем, про які можна довше чи коротше сперечатися, існують, на щастя, очевидні істини-факти, щодо яких, в органічній людській спільноті не може бути двох думок. До таких очевидних істин належить м. ін. наявність ієрархії в кожнім організмі та конечність ієрархії в кожній організації (себто конструкції хоч і неорганічної своїм походженням, але взорованої на організмі і до ідеалу організму наближеної).

Одначе сучасне життя переконує, що ця очевидна істина в нашім суспільстві є очевидною далеко не для всіх. Ба, що більше, ця аксіома для багатьох видається теоремою, що її треба щораз наново і щораз новою методою доводити.

І. Кістяк та ієрархія

Конечність ієрархії найбільш яскраво та очевидно виявлена у війську, де засада ієрархії проявляється на кожнім кроці і в кожній дрібниці. Тим-то ієрархію у війську загал приймає, як щось природне і самозрозуміле, а наявність і необхідність її там не викликує заперечень навіть у найбільш

занархізованих, чи там найбільш "революційних" аматорів безвідповідальности. Та, приймаючи військову ієрархію як річ самозрозумілу, загал не помічає, що первень ієрархічности просякає також кожне органічне явище життя: квітку і овоч, дерево і тварину, твори людського генія і вироби техніки, машину й людину, суспільство і нарід.

Ієрархія — це той необхідний кістяк, без якого годі собі уявити якубудь постать. Це та необхідна будівна розчленованість, без якої немає живого й довершеного тіла, живого й довершеного організму. Це те, без чого немислимою стає всіляка форма, як зовнішній прояв змісту і сенсу, бо тільки аморфне тіло позбавлене ієрархії і тому й представляє лише матеріял, речовину, масу, в яких не видно, де є "верх", де "низ", де "праве", де "ліве"...

Поки існування мас характер статичний, аморфне тіло може собі безкарно тривати далі. Але трагедія аморфности наступає тоді, коли вдаряє час чинности. Тоді-то, позбавлена ієрархічного, формотворчого первня, — маса-"матеріял" з одвертою очевидністю виявляє своє внутрішнє безсилля, свою безпружність, свою інертність, свою цілковиту неспроможність ставити якийсь опір, коротше кажучи — свою нежиттєвість.

Її або розчавлюють довкільні тверді та скристалізовані сили, або поглинають живі, жадібні життя і внутрішньо озброєні, чужі організми.

II. Трагізм української історії

Довершену ієрархію знаменує очолювання: вершок піраміди, шпиль будови, виквіт рослини, голова організму.

Озлоблений і, либонь, іронічний, хоч і безсумніву меткий, розум одного нашого "угодовця" з XVII ст. назвав колись тодішній наш нарід "безстією без голови" (bellua sine capite). Як кожна формула, і ця покривається з дійсністю невповні: чим більш коротка й ефектовна формула, тим більшого потребує вона "сочинника" при її застосуванні. Але треба признати, що в тій формулі схоплено найістотніший трагізм історії нашого народу.

Справді, момент очолювання в нашій історії майже ніколи не мав характеру інстинктовно-органічного, органічно-за-

кономірного. Національне тіло народу породжувало "голову" лише спорадично, вийнятково, ірраціонально-"чудесно", однаково, чи то був Богдан Великий, чи Тарас Шевченко. Історичний процес, не розвинений і не розбудований за даних, таких, а не інших "об'єктивних умовин" національного буття, — позбавлений був ритму неперервальної тяглости та періодичности органічних фаз квітнення й овочування. Історичний процес був раз-у-раз підтинаний, зрізуваний (часом аж при корені), внаслідок чого національний організм тратив спроможність вирощування собі "голову" (як також інші частини організму, яких бракувало).

Коли, завдяки сплетові різних причин або через т. зв. сприятливі обставини, потенціяльна енергія народу вибухала і в тім вибусі висувала персоніфікацію очолювання, тоді народженій в той спосіб "голові" — в безтрадиційних і безпам'ятних обставинах, по більш або менш тривалій перерві безісторичности, — приходилося витрачати дорогий час на переконування "тулуба", що "голова" справді є власною того "тулуба" головою.

III. Проблема наступника

Фатальною під оглядом ієрархічности представляється нам династична механіка Княжої Доби, що не дала, в результаті, ні короля-цісаря, ні навіть виразнішої, географічно- угрунтованої державно-імперської сфери, хоч, видається, що багато даних для цього (і в Києві, і в Галичі) було. Фатальний "збіг обставин" не дав створити династії ні Богданові (родової), ні Виговському (конституційно-урядової).

З того часу проблема наступника виростає в нашій історії до жахливо-трагічних розмірів. Дає Руїну. Детермінує в деякім сенсі — полтавські наслідки. І, врешті, приводить до політичного анабіозу двох передостанніх століть.

Віддавна нагромаджена потенціяльна енергія доби "приспаности", вибухнувши по упадку петербурзької імперії 1917 р., протягом безповоротно-пекучих літніх місяців того року, конвульсійно, але й даремно, шукає Оформлення й Очолення. Шукає ієрархії. Але, віддавна позбавлена природного виходу, незряча по довгім історичнім сні, енергія проявляється відірваними фрагментами по окремих провінціях, врешті, анархізу-

ючись остаточно, розпорошується й вироджується в "отаманію", аж до махнівщини включно.

Романтична концепція "маса — вождь", коли піддаємо її ближчій аналізі, значно тратить на своїй привабливій простоті й ніби "легкості" реалізації. Широка громада, як то громада, завше бачить лише два мальовничі моменти: як, на початку, була, мовляв, скупа жменька людей і як, в результаті, були маси, фанфари і влада. Але ієрархічно-організуюча чинність, що мала місце поміж цими двома моментами, що гривала з напруженням і драматизмом, часом криваво, тривала роки (а то й десятиліття), — ця чинність, цей видаток енергії, це моральне напруження — для громади, очевидно, залишається неспостереженим, отже й неоціненим.

Кожен, хто мав щось спільне з організаційними зусиллями у нас, або навіть уважно лише обсервував їх, добре знає, що то є створити ідеологічно-моральну чи світоглядово-культурну єдність з семи, п'яти і навіть трьох земляків. І коли ці намагання давали якібудь результати, коли поставав навіть рудимент майбутнього тіла з ознаками ієрархічности, яке при перших можливостях могло стати кристалізаційним осередком "мас", — історичний ворог концентрував на тім рудименті всю свою незрівняну підступність, талановито використовуючи моральну нестійкість, політичну невидючість, анемію національного інстинкту, рахітичну слабість кістяка та... кожну найдрібнішу помилку.

IV. "Чому він, а не я?"

При насвітлюванні теми ієрархії у нас, неминуче приходиться зупинитися на специфічнім і, либонь, найголовнішім моменті, а саме моменті оцінки особистости взагалі, провідної ж — зокрема. Момент оцінки особистости і є моментом ієрархічного відношення до неї, що потягає за собою ієрархічне ж самоозначення й самого оцінювача.

Наслідком такого, а не іншого історичного процесу те, що в інших народів є живим, автоматичним у своїй чуйності інстинктом ієрархічности, у нас перебуває в півспаралізованім стані. Замість цього інстинкту маємо багато змізкованих дискусій, словесних, а не істотних суперечок, листів до редакції, кзилографічних брошур і марно страченого часу.

Провідну особистіть не дасться створити синтетично. За тисячоліття нашої історії особистості того роду з'являлися у нас більш ірраціонально, аніж в історії інших народів. Тим більшою мусить бути їх цінність у нас. Але момент їх оцінки у нас, момент визнання (чи пізнання) — то в нашій історії велика проблема, варта спеціяльних досліджень історика, соціолога та психолога.

Не знаємо, чи Богдан мав своїх Кочубеїв. Певно, мав, тільки вмів їх зробити нешкідливими так своєчасно, що вони й до історії не потрапили. Але знаємо, як багато їх мав романтично-трагічний Мазепа. Василь Кочубей був не випадок, лише виквіт уже в добі руїни закоріненого кочубеїзму, ранньої стадії пізнішого малоросійства. Саме Мазепа залишив нам цікавий документ, в якім старий гетьман, в обличчі близької бурі, напередодні Полтави, благально повчав "єнералів і полковників", зворушливо переконуючи поетичними порівняннями:

Пчулка бідна матку мает
І оноє послухает...
На корабель поглядімо —
Много люду налічимо,
Єднак стерник сам керует,
Сам корабель управует.

Приходиться припускати, що цього роду аксіоми треба було вбивати в голови деякої (і не малої) частини національної еліти — вже за Мазепи. І в тім, що зверхник краю так благально-лірично навчав кочубеєвих поплечників, — теж є виразне signum temporis охлялости, схилку, закінчення.

Від Мазепиних часів славетна формула "чому він, а не я" набирала все більшої в нас популярности і — впарі з поступом упадку — деґенерувалася і розросталася до розмірів провінціяльно-повітових, добре знаних з гірко осміяного Гоголем світу півмертвих і мертвих душ.

V. "Як шило з мішка"...

"...Загалом кожний з нас зокрема і добрий, і недурний, а разом... ет! І він махнув рукою" (Богдан Лепкий: Три портрети — Стефаник). Ця характеристика, як все у Стефаника, дуже влучна... Одиниця і Суспільство — проблема, що завше згадується при міркуваннях над причинами наших суспільни-

цьких недомагань. Справді, окремі одиниці, як правило, дуже вартісні й повноцінні, але в колі суспільної спільноти т і-ж с а м і одиниці вражають своєю нездібністю до співдіяння, підпорядкованого наказам ширшої чи дальшої спільної мети. Як шило з мішка, витикаються несподівано: загумінковість, заздрість, містечкова амбіція, крайній (певніш: настроєвий) егоцентризм в симпатіях і антипатіях, солом'яно-спалахливі думки, тверде, майже мертве серце, що оживає лише під наркозом ненависти — важкої, незграбної і довготривалої...

VI. Хто поверне енергію Великої Людини?...

Шкода, що періодично виголошуючи на численних Франківських академіях безліч патетичних речень, наша, вживаючи модного "радянського" новотвору, "громадськість"*) — майже ніколи не зупиняється над життям Франка. Саме в аспекті його взаємовідносин з "громадою" те життя представляється справжнім ж и т і є м подвижника і, просто, мученика. Згадати б лише перипетії Франка у зв'язку з університетською катедрою і ролею в тім земляків та громадянства... "Не люблю русинів" — то не буде безкарною фразою сноба, лише зойком з глибини зраненої душі. І що ж тепер для Мертвого ці тисячі жалісних слів на "святкуваннях"? Хто поверне енергію Великої Людини, що марно пішла на боротьбу за і с н у в а н н я, що витрачувалася на десятиліття праці "в наймах у сусідів"? Своєрідна "оцінка" Особистости щойно аж по її смерті є майже т р а д и ц і є ю у нас. Доказів на це — аж занадто.

VII. Атмосфера взаємовідштовхування

Постає така картина, що складові одиниці нашого суспільства, якби наснажені лише "одноіменною" електричністю, що дає у висліді лише взаємовідштовхування. Не "намагнесовані" волею до ієрархічности, молекули суспільства, тим самим не здібні до "поляризації" і тому перебувають у стані постійного хаосу. Щож видатного може з'явитися з лона невпорядкованих, хотично-рухливих і якби "неодушевлених" ча-

---

*) Як все "радянське", є це невільничий переклад російського слова "общественность", тобто суроґат "общества" (суспільства), що досить точно відповідає дійсному станові в обставинах російського суспільного життя.

стинок? В цім хаотичнім русі, однозначним з безрухом, як може зродитися Велике? А коли вже й зродиться, як може зформуватися і просто витримати? І коли ми це Велике, все ж, мали і маємо, то і з'явлення його, і його наявність — чи не є чудом і винятком з правила? Ні можливости зростання, ні скалі того зросту, ні критеріїв (де, мовляв, "малоє", а де "великоє"), ні врешті атмосфери, в якій Велике могло б свобідно для себе дихати.

Велике-бо зв'язане функціонально залежністю з Цілим. Велика Особистість, помимо своєї індивідуальної вартости (генія, таланту, волі), випромінюючи свою власну моральну енергію, мусить відчувати постійний приплив енергії оточення. Бо навіть і найбільша Особистість може бути лише мотором, але не може бути байковим perpetuum mobile, якого в природі немає.

Ми на цім обірвемо наші думки, бо їх можна продовжувати далі й далі. Теоретично, тема ієрархії — майже елементарна, а "потреба ієрархії" є старовинною аксіомою і звучить набридлим загальником. Натомість, ця тема в нашім конкретнім житті, як тема практичного застосування аксіоми ієрархії — є темою невичерпальною не тільки в статті, але і в груботомовій студії.

Повторім же аксіому стисліше та ясніше: ієрархія — це структура.

1934.

Люди і опінії

Василь Федорович

"БЕНДЕРСЬКА КОНСТИТУЦІЯ" І "ВИВІД ПРАВ УКАЇНИ"

Після Полтавської катастрофи в 1709 р. гетьман Мазепа і король Карло XII з рештками своїх військ подалися в турецькі володіння і зупинилися в Молдавії біля міста Бендер. Тут небавом помер Мазепа (22 вересня ст. ст. 1709 р.), а гетьманом вибрано колишнього генерального писаря при Мазепі — Пилипа Орлика (5 квітня ст. ст. 1710 р.). Нововибраний гетьман зложив присягу на гетьманський уряд і підписав спеціяльно виготовлені статті, які точно розмежовували права гетьмана, старшини і козацтва. Ті статті відомі в українській історії як "Бендерська Конституція". Головним редактором тієї конституції був Пилип Орлик. Король Карло XII — як протектор України — потвердив вибір нового гетьмана й урочисто прирік боронити цілости границь України й боротися спільно з козаками проти московського царя, аж поки український нарід не здобуде давнішої волі.

Начальною тезою конституції є незалежність України по обох боках Дніпра, одначе під протекторатом Карла XII і його наслідників, які будуть боронити права, вольності й кордони України. При заключенні мирного договору між Швецією і Москвою має бути зазначено, що Москва зобов'язується повернути всіх українських полонених та дати відшкодування за втрати, завдані українцям московським військом.

У внутрішніх справах конституція передбачує цілий ряд реформ, які мають на меті демократизацію державного устрою. На вступі стверджується, що попередні гетьмани перебільшували свою владу, надавали їй характер самодержавства і тим самим ламали стародавній лад, нехтували козацькі права та вольності. За новою конституцією влада гетьмана зазнає чи-

мало обмежень, а введені нові постанови дають початки парляментарного устрою в Україні, з представництвом широких демократичних верств у правлінні державою. Гетьман повинен захищати християнську православну віру й не попирати, ані одверто ані таємно іншої віри. Одночасно він повинен дбати про поширення освіти між "вільними синами" України. В виконуванні свого уряду гетьман має до помочі дорадників, які творять постійну раду, щось в роді кабінету міністрів. В склад тої тіснішої ради входить генеральний старшина й полковники; без її згоди гетьман не може з власної волі рішати про державні справи.

Крім тої тіснішої ради конституція передбачує для вирішування найважливіших державних справ ширшу Генеральну Раду або Народний З'їзд, що збирається в гетьманській резиденції три рази до року: на Різдво, Великдень і Покрову. До Генеральної Ради належать крім гетьмана і генеральної старшини ще полковники з усією полковою старшиною і сотниками, вибрані від полків "значні і заслужені" козаки, т. зв. "генеральні совітники", а також делеґати від Запорозького війська, що їх висилається по гетьманському ордонансу на призначений час. Вибрані делеґати мають право критикувати діяльність гетьмана й він не повинен за це ображуватися. З другої сторони, всі посли мають шанувати гетьмана як свого володаря.

В судовій ділянці гетьман не може по своїй волі нікого карати; для того встановлюється генеральний суд, який має право судити всіх правопорушників.

Для впорядкування державних фінансів і військового скарбу, конституція відновляє колишній уряд генерального підскарбія. Він має завідувати млинами і всякого роду підприємствами, що належать до військового уряду. Полковими фінансами мають завідувати полкові підскарбії. Конституція касує всякого роду "пенсії і стації" для вдержання охочекомонних,[1]) компанійських або сердюцьких полків, що були тягарем для населення.

---

[1]) Охочекомонники — вільна нереґулярна кіннота; компанійці — козаки легких гетьманських полків; сердюки — козаки найманих піхотних полків, що були на утриманні гетьманського уряду, призначені для охорони гетьмана.

При укладанні конституції особливу увагу присвячено запорожцям; йшло про задоволення їхніх інтересів, бо вони творили переважаючу більшість гетьманського війська на еміґрації. Тому виразно було зазначено, що по закінченні війни гетьман має подбати про те, щоб скасовано фортеці, побудовані московським військом на запорізьких землях. Місто Трехтемирів зі шпиталем для старих, немічних і покалічених козаків разом із перевозом на Дніпрі має перейти на власність Запорозької Січі. Також міста Переволочна і Келеберда та млини на ріці Ворсклі залишаються в руках запорозьких козаків. Дніпро з усіми рибними промислами на всьому просторі від Переволочної аж до Очакова має належати виключно до запорожців.

Бендерська Конституція ніколи не ввійшла в життя, а залишилася тільки як історичний документ, який свідчив про далекойдучі пляни й політичну зрілість першої української політичної еміґрації, а особливо її провідника Пилипа Орлика, який позбавлений змоги вернутися на батьківщину, за кордоном провадив живу дипломатичну діяльність з метою визволити Україну з московської неволі.

Вислідом закордонної дипломатичної діяльности Орлика були різні ноти, листи і звернення до голів, міністрів та інших впливових осіб европейських держав, більший еляборат п. н. "Маніфест до европейських урядів" та окремий політичний трактат п. н. "Вивід прав України", що появився у французькій мові в 1712 р.[2]) В тому творі Орлик старався на підставі норм тогочасного міжнародного права переконати европейський політичний світ про слушні домагання українського народу, при чому спеціяльно підкреслював ідею суверенної, вільної соборної України.

На початку "Вивід" подає короткий огляд історії боротьби українського народу за незалежність, починаючи від гетьмана Богдана Хмельницького, який визволив Україну з-під польського ярма і створив незалежне українське князівство. Автор "Виводу" особливо підкреслює ідею незалежности України, доказом чого є договори, які вона самостійно заключувала з іншими державами. Для прикладу згадати договір з турецьким султаном, татарським ханом, шведським королем

[2]) Французький наголовок: Deduction des droits de l'Ukraine.

Карлом Ґуставом X, з московським царем Олексієм (Переяславський договір з 1654 р.). Щодо того останнього договору, Орлик твердить, що такий урочистий і докладний акт повинен назавжди встановити спокій і лад на Україні, якби цар виконав його так сумлінно, як у це вірили козаки. Вони бо в добрій вірі передали московському війську свої твердині та злучили свої війська з царськими для успіху загальної справи. Але царські генерали хитрощами захопили велику кількість ще інших укріплень і почали командувати, мов господарі, в цілій країні. Не зважаючи на те, що Москва зламала Переяславський договір, Україна ще якийсь час задержала бодай тінь суверенности; щойно гетьман Брюховецький[3]) — добровільно чи під примусом — віддав козаків у повну царську залежність. І тут якраз джерело всіх нещасть: Україну примушено зректися суверенних прав. Але згідно з твердженням "Виводу", таке зречення в нічому не нарушувало ані не касувало прав України, бо гетьман не міг передати того, чого сам не мав, а що справді належало "козацьким станам". Козаки неодноразово протестували проти того безправства, але без успіху. На Україну вислано московське військо, яке збройною силою тримало козаків у неволі.

Проте, — твердить Орлик, — всі ті насильства не дають Москві законного права до України. Навпаки, українці мають за собою природне і людське право, яке дозволяє їм протестувати й боротися проти всякого гніту та домагатися привернення своїх стародавніх прав, коли прийде на те слушний час. А той слушний час прийшов у 1708 р., коли шведський король Карло XII почав війну з Москвою і, вбачаючи в Мазепі надійного союзника, погодився прийти Україні з допомогою. Щоб забезпечити свої вольності, українці уклали зі шведами союз. Орлик подає в своєму "Виводі" поодинокі точки українсько-шведського договору. В ньому точно сформульована ідея незалежности і суверенности України та її повна рівноправність із шведським партнером. Мазепа зображений як володар, який є творцем союзу між двома незалежними дер-

---

[3]) Дня 1 листопада 1665 р. підписано в Москві новий договір, у якому Брюховецький зрікся на користь царя прав забезпечених Переяславською угодою. Між іншими гетьман згодився не вести стосунків з іншими державами без згоди царя.

жавами. Обі сторони зобов'язуються не підписувати сепаратного миру з московським царем. Шведський король ґарантував, що на всіх українських землях буде задержаний старий козацький лад, опертий на старій козацькій історичній та національній традиції. В договорі підкреслено потребу об'єднання всіх українських земель, а передусім включення в українську державу Правобережної України, як це пів століття раніше було домовлено між Богданом Хмельницьким і Карлом Ґуставом X.

Інші точки договору присвячені мілітарним справам. Шведський король зобов'язався дати Мазепі на його бажання військову допомогу. Королівські війська на Україні мали бути під командою шведських генералів, але під час воєнних операцій на українській території мав ними керувати гетьман. Для більшого забезпечення договору гетьман зобов'язався на час воєнних дій передати шведським військам деякі міста-твердині, а саме: Стародуб, Мглин, Батурин, Полтаву, Гадяч.

Після наведення головних точок українсько-шведського договору, Орлик з черги опрокидує заміти московської дипломатії, яка вперто твердила, що Україна ніколи не була самостійною державою і коли б тепер визнано її незалежність, то це було б порушенням Карловицького договору[4]), в якому Правобережну Україну передано в володіння Польщі. Орлик признає, що Україна була якийсь час польською провінцією, але внаслідок визвольної війни гетьмана Хмельницького вона стала самостійним князівством, яке визнала майже вся Европа. Отже, не може бути мови про якесь порушення постанов Карловицького договору, коли привернеться Україні державну суверенність у тих границях, які вона мала перед тим, заки її підступно поневолено. Московський уряд зовсім безправно узурпував собі права до України. Тому Орлик апелює до европейських держав, щоб в ім'я справедливости і гуманности допомогли йому здобути Україні волю. В історії відомі приклади такої допомоги, напр., визволення князівств у

---

4) Карловицький договір уложений 26 січня 1699 р. між Польщею, цісарем, Московщиною і Венецією з одного боку та Туреччиною з другого. Згідно з тим договором Польща дістала Правобережжя, якого Орлик домагався для України.

Німецькому Цісарстві, Італії, Льотарингії та інших; тому й Україна заслуговує на таку поміч.

Орлик підкреслює, що привернення волі Україні лежить в інтресі цілої Европи, бо якщо того не буде, то дальше будуть повторюватися випадки, що великі держави будуть безкарно чинити насильство над слабшими. Крім того незалежна Україна, — твердить дальше Орлик, — буде запорукою тривалого миру та політичної рівноваги в Европі; без вільної України, Москва як єдина велика потуга на Сході Европи, підбадьорена загальною байдужістю, скорше чи пізніше простягне руку на інші вільні европейські держави.

Такі основні думки "Виводу". Він є знаменним доказом розвитку української національної ідеї та політичної думки серед мазепинської еміграції, серед тих представників українського народу, що їх Москва не могла вже залякати тортурами і примусити мовчати.

М. Сулима

ЛИЦАРСТВО

Важко говорити сьогодні про лицарство, бо саме поняття лицарства не є співмірне з нашою добою. Сьогодні доба плодить усе, що є протилежне лицарству: терористів, напасників, вбивців, хуліґанів і вандалів. Правда існують "лицарі Колюмба" — орден Католицької Церкви, але вони із справжнім лицарством не мають нічого спільного. Серед нашої спільноти в діяспорі є спроби створити орден "Лицарів Святослава", але ніхто ще не знає, чи цей орден діяв би як організація мілітарна чи політична. В кожному разі можна ствердити, що романтика первісного лицарства, мабуть, назавжди *вмерла.*

Поняття лицарства

Термін ЛИЦАРСТВО-Рицарство походить від німецького слова Ritter — вершник. Хоча тевтонські вершники зламали піхотні леґіони, які були гордістю Римської імперії, хоча кіннота гунів пустошила культурні країни Европи, а за гунами таке саме нищівне діло творили мадярські вершники в Італії, Німеччині та Франції, хоча вершники *норманів* ганялися по усіх країнах Европи — *лицарство* стало втертим поняттям щойно у восьмому сторіччі нашої ери. Уперше в битві під Пуатіє в році 732 знатніші сили лицарів станули під проводом Мартеля проти наступу *сарацинів* (арабів). Їхня перемога над арабами спинила похід мусулманства на завоювання Европи. Король *франків* Карло Великий (Шарлємань) створив могутню імперію, яка об'єднувала всю західню Европу. Ця імперія втрималася до кінця життя Шарлєманя (814 р.) тільки тому, що проти нападів аварів, ломбардів і саксонців він завжди кидав у бій сильні з'єднання кінноти.

В часі ополчення васали були зобов'язані постачати королеві *озброєних* вершників. Їхня зброя складалася з щита, шолому, списа, лука, шаблі, кинджала. Уніформу, харчі та

інше військове знаряддя мусів доставити васал. За службу вершники одержували земельні посілості. Зчасом витворилася кляса *лицарства*, яка стала опорою влади для володарів. З воєнних походів вони привозили дорогоцінну добич (хутра, шовкові матеріяли, шкуру). Військова організація лицарства була остаточно оформлена від одинадцятого століття (у Франції, Англії, Німеччині); в Польщі щойно в столітті чотирнадцятому. Створено поділ на т. з. "списи" — були це загони кінних і піших лучників і збросносців. Кілька *списів* творили "знамено". Лицарі були непереможні, бо були вкриті *залізом;* брязкіт цього металу наганяв ворогам пострах. Лицарі слухалися *провідників*, які мусіли перевищувати їх сміливістю, силою та відвагою. Та й королі мусіли мати *фізичну* силу та справність, щоби вдержати *авторитет влади*. Вони ж ішли на чолі військових з'єднань у походи. Наші князі — Володимир Великий, Святослав Завойовник, Мономах, Роман — славилися *відвагою* та невгнутою волею.

Вишколювання лицарів

Щоб добитися звання лицаря, молоді дванадцятилітні хлопці зачинали службу *пажа* на дворі *сеньйорів* (землевласників). Після цього вони повнили службу *вістунів* в домах аристократів, при чому вивчали ремесло військове. Вишкіл включав: їзду верхи, плавання, стріляння з лука, полювання на диких звірів, спів і танці, гру в шахи, науку латинської мови, віршування.

Від кандидатів на лицаря вимагалося тверезости, скромности та *маломовности*. Великий натиск кладено на релігійне виховання (в нас від тих, що хотіли дістатися на Січ, вимагали віри в Бога та вміння перехриститися). Так само лицарі мусіли виявляти *услужливість* — обов'язок помагати немічним і боронити жінок перед напасниками.

Лицарська етика

Лицарство зродилося, щоб *обороняти* цивілізацію перед нищівними наїздами кочовиків і варварів. Воно засновувалося на особистій залежності та льояльності. Слабший, що шукав підтримки сильнішого, піддавався його проводові та складав присягу на вірність; менший сеньйор піддавався сильнішому й

так ступнево льояльність і підданство досягало найвищого сеньйора — короля. В той спосіб постала февдальна система — світ залежности від найнищого раба аж до суверена держави. Король потребував васалів, щоб творити армію, а маґнати потребували лицарів, які мали їх обороняти.

В мирний час служба лицаря обмежувалася до охорони замку та вишколу (сорок днів на рік). Матеріяльні злидні та страх спонукували сіромах піддаватися добровільно опіці сеньйора. Чим більше васалів, тим більша сила була в маґната. Лицарів учили не лише відваги та мужности, але також ввічливости та великодушности у відношенні до ворога. Обов'язком їхнім було боронити *релігію*, а особливо виявляти вірність панові. Уведення на лицаря було святковою церемонією. Він мусів *постити* цілий день; відбути сповідь і приняти причастя. Його військовий виряд мусів бути посвячений. Ніч перед церемонією лицар мусів пробути в церкві та молитися. Після Служби Божої перед єпископом лицар клякав на коліна та приймав меч із рук ієрарха; цей опоясував лицаря та закликав його до служіння Богові та Церкві. В час війни ця церемонія була коротша: його дотикано шаблею об рам'я, опоясувано та проголошувано лицарем. Після церемонії відбувалися турніри. В загальному принялося було поняття, що лицарі є оборонцями християнства перед нападами невірних (мусулман). Не диво, що й самі лицарі вважали себе *вибранцями* народу та охоронниками Церкви. В ті часи не існувало ще поняття патріотизму. Особиста *слава* та *честь родини* були провідною зіркою для лицарів. Але що люди були людьми, то серед сеньйорів було багато самолюбів, які встрявали в чвари з іншими маґнатами; нападали та проводили грабежі для власної наживи. На цьому терпіли головно селяни та інші бідолахи.

Лицарська література

Лицарські походи та лицарів-героїв змальовано в ряді лицарських романів і епосів. Хочби згадати такі як: "Пісня про Ролянда" (Шансон де Ролян), "Парсіфаль", "Трістан і Ізольда", "Нібелюнґенлід", "Ель Сід" і "Роман де ля Роз".

Що дало історичне тло для "Пісні про Ролянда"? В серпні 778 р. загін басків заскочив частину армії Шарлеманя в Піренеях, при чому згинув граф бретонської мархії — Ролянд.

Легенда створила з нього національного героя, який гине в боротьбі за християнську віру, бо басків замінено "сарацинами"-невірними. Епос змальовує молодого Ролянда, який на хорошому коні з шаблею в руках і списом виїжджає з гірського просмику назустріч великій силі ворога, що наступає в трьох лавах. Нечуване геройство франків не могло спинити нагального удару ворожих сил. Коли над горами сходить сріблистий місяць, на полі бою під Ронсесваль, серед трупів франків, лежить тіло лицаря-Ролянда. Він не хотів трубіти в ріг і кликати на поміч короля, який сидів в здобутому сарацинському місті з добичею. Гордий лицар волів вмерти, ніж благати допомоги.

Відома "Пісня про Нібелюнґів", яка стала тлом для циклю опер Ріхарда Ваґнера ("Райнґольд", "Валькірд", "Зігфрід"), була створена невідомим автором в році 1203. Героєм є Зігфрід, який шукає скарбів Нібелюнґів. В поемі виступає багато осіб, між якими йде безустанна боротьба; тут виступають русалки, зміюки та сили магії.

Ель Сід був еспанським національним героєм (правдиве прізвище — Родріґо Діяз де Вівар). Лицар, на службі християнських королів Кастилії та Наварри, вславився в боях проти мурі в році 1081. Проґнаний королем Альфонсом VI, перейшов на службу до короля мурів, щоб від них добути міста Валенсію та Мурсію, якими він рядив аж до смерти в році 1099.

Романтичний епос "Парсіфаль" створили при кінці 12 століття Кретієн де Труа та Гартман фон Ауе. Персіфаль — це легендарний лицар короля Артура; змістом є пошуки за "святою чашею" ("ґовлі ґрейл"), якої Христос вживав під час Останньої Вечері, а Йосиф із Ариматеї зберіг у ній краплі крови умираючого Христа на хресті. Символічно ці пошуки — це ніщо інше, як намагання душі лицарів короля Артура віднайти єдність з Богом. Цікаве, що в цьому епосі підкреслюється *супружу любов* і виховання у геройському дусі. Ріхард Ваґнер створив із цього епоса також оперу.

Цей самий композитор створив оперу з романтичної повісти "Трістан і Ізольда". Багато версій цієї трагічної любовної історії появилося в усіх мовах світу. Лицар Трістан, повертаючись до Ірляндії, везе наречену свойому дядькові — королеві Корнвалії, Ізольду злотокосу. Через помилку обоє п'ють любовний трунок, приготований для Ізольди її матір'ю. Їхня

любов кінчається трагічно... Леся Українка теж написала поему "Ізольда Білорука".

Великий вплив на любовні стосунки мала книжка п. н. "Roman de la Rose". Почав її писати в 1230 р. французький поет Ґійон де Льорі, який оспівує романтичну, сантиментальну любов. Герой мріє про сад рож, у них він залюблюється, бачить їхню відбитку в водах ставка. Другу частину роману написав сорок років пізніше Жін де Мин; в ній автор повчає вже як підступом, а не шляхеністю, любовник повинен зривати рожу. Змисловий бік любови є змістом цієї частини й цей елемент зробив поему популярною в Середновіччі. Бачимо, що й лицарі більше тягнулися до земської, ніж до плятонічної любови.

Хоч в Україні не витворилося лицарство, подібне до европейського, всетаки дружини наших князів мали щось подібне до лицарських звичаїв в Европі. Знову ж наш лицарський епос "Слово о полку Ігореві" можна сміливо порівняти з лицарськими епосами Европи. В цьому епосі змальовується похід Ігоря, князя Новгороду Сіверського, в році 1185 проти половців, в якому наші дружини потерпіли поразку, незважаючи на геройськість русичів — Ігоря Святославича та Всеволода Буй-Тура.

Трубадури

Серед лицарства особливу ролю відіграли *трубадури* — співці та поети, що переходили від одного до другого королівського двору, вислявляючи геройства лицарів. Трубадури самі були лицарями. Їхня чемність, куртуазія, услужливість і щедрість були взором лицарської поведінки. Грали вони на свого рода сопілці (обоя). Церква виступала проти них, особливо манастирі їх недолюблювали. Їхній зовнішній вигляд нагадував модерних "бітлів". Зате їх радо вітали на королівських дворах. Король вікінґів Оляф сам любив "трубадурити".

Трубадури співали про любов; завдяки їм тілесна похоть робилася більш романтичною. Жінки, яких раніше вважали за іструмент диявольських злодіянь, в піснях трубадурів ставали милими "голубками", солодкими та вірними подругами, яким належалися подив і любов. Поволі, з невільниці, жінка, як об'єкт любови, виростала в *богиню* (поема "Лянсельот"). Лицарі звичайно жили в замках, яких вони сто-

рожили день і ніч. Мирний час вважався нудним. Брак воєнного діла спрямовував їхню увагу до ловів, забав, пиятики, бенкетування чи врешті — до віршування... В порівнянні з західнім, наше *Січове лицарство,* яке постало багато пізніше, *жіноцтвом* зовсім не цікавилося. Воно любило цілковиту *свободу,* шукало воєнної слави, про що й співали *кобзарі.*

Хрестоносні походи

Це питання дуже обширне та становить окрему тему. Тут хочу тільки в загальному накреслити характер та історичне значення цих походів для лицарського стану в країнах Европи. В час хрестоносних походів зросла військова та політична роля лицарства; в той час і виникло багато лицарських *орденів:* тамплієри, іоанніти, лівонський орден, тевтонський орден, госпіталії, лицарі Христа, лицарі святого Лазаря. Метою хрестоносців було *відвоювати* Святу землю від мусулман. В році 1095 на раді в місті Клермон папа Урбан II закликав християнський світ піти війною на сельджуцьких турків, які в Єрусалимі збезчестили Святий Гріб. Він обіцяв, що хто візьме участь у поході, тому будуть прощені всі гріхи. Назва хрестоносців пішла від того, що тут у Клермон роздавано хрести для тих, які мали намір іти в похід. Монахи та священики поширили цей заклик по цілій Европі (особливо ревно в цьому ділі виявив себе Петро Пустельник). Ще заки почався справжній похід, французькі та німецькі селяни рушили на Балкани і добули Білгород. Їх розбили мадяри, а рештки дісталися до Константинополя звідки їх перевезено до Єрусалиму. Тут турки без труднощів винищили їх дощенту.

Менш-більш вишколена армія в числі *600 тисяч кіннотчиків і піхотинців* готувалася знищити турецьку загрозу для Святої землі. Частина, під проводом графа Реймонда з Тулюзи, вирушила через Італію, переправилась на кораблях до Дальматії, щоб через Албанію маршувати в напрямку Палестини. Друга армія, зложена з французів і німців, під проводом бельгійця Ґодфрея де Буйон, маршувала вздовж ріки Дунаю. Третю армію, теж зложену з французів і норманів, вів син короля Вільяма Переможця, а четвертою армією командував славний тоді полководець — Богемонд, князь Таренту. По дорозі їм треба було ламати спротив болгар і греків. Хрестоносці здо-

були міста Нікею та Антіоху і впродовж трьох років, від 1096 до 1099, опанували Єрусалим, з якого створено “Королівство Єрусалиму”. Першим володарем став Ґодфрей де Буйон. Розправа з мусулманами була жорстока; триста шістдесят-тисячна армія турків, персів, арабів і африканців була розгромлена. Лицарі поселювалися в новому королівстві, насолоджуючись орієнтальним люксусом, женилися з арабками... На вістку про те, що турки заняли важливе місто Едессу, знову зібралася могутня армія лицарів під проводом Бернарда з Клерво, який при участі короля Людвика та імператора Конрада вирушила в 1147 р. до Палестини. Їм не пощастило добути місто Дамаск і провідники повернулися домів із нічим.

В міжчасі султаном Єгипту став курд Салядин, який поширив своє володіння на Сирію та в 1187 р. добув Єрусалим. Його метою було вигнати християн з Палестини. Упадок Святого міста спровокував третій хрестоносний похід в році 1189. В ньому взяли участь: римський імператор Фридрих I Барбаросса, англійський король Ричард I та французький король Пилип II. Барбаросса зі своєю сто-тисячною армією перейшов Геллеспонт; одначе спека та чума знищила половину армії, а він сам несподівано помер. Під проводом Ричарда (Львине Серце) англійські, французькі, скандинавські та німецькі лицарі здобули місто Акру, яке найдовше задержалося в руках християн. Святого міста не відбили, але доведено до договору з Салядином, згідно з яким християнам був дозволений доступ до Святого Гробу.

В червні 1202 р. почався четвертий хрестоносний похід під командою Боніфаса-маркіза де Монфера. Хрестоносці не дійшли до Палестини. До них долучилися війська республіки Венеції, якій стояло на заваді Східньо-Римське цісарство. Разом вони заняли столицю Константинопіль в році 1204 й там створили Латинське цісарство в Константинополі. Люксусове життя нових переможців-франків довело до їхньої деґенерації; вже в 1261 їх із Константинополя вигнали військові з'єднання греків, болгарів і волохів.

Метою п'ятого хрестоносного походу було оволодіти Єгиптом. Король Мадярщини Андрій вирушив з фльотилею до міста Акри; до нього долучилося триста кораблів з Фрізляндії та Німеччини. Ці морські сили окупували місто Дамієтту в гирлі ріки Нілю. Була добра нагода вимогти договором звіль-

нення Єрусалиму, але папський леґат заборонив переговорювати із мусулманами. Ці ж знову в році 1221 використали вилив Нілю та вигнали хрестоносців із їхнього мостового причілка.

Шостий хрестоносний похід провадив Римський імператор — Фрідріх II. Папа Григорій так ненавидів його, що казав орденам Темляріїв і Госпіталів заатакувати імператора в Палестині. Одначе Фрідріх заключив з султаном Аль-Камілем договір, на основі якого міста Єрусалим, Вифлеєм і Назарет були залишені християнам; сам імператор вложив собі на голову корону короля Єрусалиму. Коли ніхто не хотів йому допомогти, ароґантний Фрідріх залишив оборону святих місць в руках Тевтонського ордену, а сам повернувся у свої володіння в Европі. Цілий похід тривав від 1228 до 1229 р. Коли султан Єгипту бачив розкол у лавах християн, він заняв Єрусалим в 1244 р.; було змасакровано дві тисячі християн та вбито франконського губернатора.

В роках між 1248 та 1250 відбувся сьомий хрестоносний похід під проводом короля Франції Людвика IX Святого. Цей похід король організував тому, що він видужав від важкої хвороби. Воєнні дії під його командуванням були хаотичні; король перше подався до Сирії, де думав знайти союзників; коли з цього нішо не вийшло, він взявся до наступу на місто Александрію. Безпотрібно по обох сторонах згинуло багато вояцтва. Вкінці в році 1249 прийшло до битви під Мансура, яка стала останнім зловіщим ударом по християнських силах. Вона припечатала надії лицарства втримати під своєю контролею Святу землю. Треба було чекати аж до 1917 р., коли Лоренс з Арабії зайняв місто Єрусалим. Король Людвик IX попав у полон, з якого його було викуплено щойно по шести роках. Це не перешкодило йому піднятися вести воський хрестоносний похід в році 1270. Цей похід одначе відкликано, бо король помер по дорозі до Святої землі (причина смерти — гарячка).

Останнім хрестоносним походом був дев'ятий, в роках 1271-1272. Проводив ним князь Едвард, згодом англійський король Едвард I. Землі, які були в руках християн, маліли з року на рік. Сили лицарів були заслабі, щоб рівнятися з ворогом. Були так само непорозуміння між провідниками лицарства. Це поволі довело до того, що в році 1291 останнє латин-

ське королівство на Близькому Сході — Акра — впало в руки мусулман. Сьогодні ця місцевість належить до держави Ізраїля.

Присмерк лицарства

Насправді дванадцяте століття було золотою добою лицарства. Хрестоносні походи були підприємством лицарства, яке побачило новий світ, здобуло славу, а при тому й гроші. Лицарі були поза законом; їх не можна було тягнути до судів. Ніде правди діти, побіч справжніх лицарів, які йшли в походи, збиралося багато пройдисвітів й авантюрників, які шукали добичі, проводили вбивства та грабежі. Згідно з історичними джерелами, в часі здобуття Єрусалиму війська хрестоносців вбили коло сімдесят тисяч мусулман.

Лицарі понесли в часі походів величезні втрати в людях. Непривичні до неймовірних спек, через брак води, вони гинули тисячами. Їхнім ворогом було незнання терену. Наприклад, в час третього походу хрестоносці здобули великі перемоги над ворогом, але мусіли відступати через брак харчів і хвороби. В походах західні лицарі побачили, що сарацини не були гіршими вояками за них; зрозуміли, що схід є так само (а може навіть в більшій мірі) цивілізований, як Захід. Коли дивитися критично на походи хрестоносців, то прийдеться ствердити, що ці походи були трагедією лицарства.

Лицарі виросли в сильну суспільну клясу; вони здобували почесті та ставали *аристократією*. Вишколені на воєнне діло, лицарі ставали поклонниками війни. Через це зродилася романтика війни, наступила гльорифікація війни, гін до влади, слави та авантюрничого життя, переплітаного турнірами, ловами та бенкетами. Але кожна річ, кожна організація переживає теж кризу та занепад. Не дивно, що і лицарство почало занепадати.

Загально прийнялося поняття про лицаря, як романтичного героя, відданого ідеалам добра та помочі, ідеалам боротьби за Христову віру. Тріюмф походів був тріюмфом віри. Але крім віри ще треба й розуму. Людина є тільки людиною з усіма її слабостями. Те виявили хрестоносні походи, бо побіч геройства було багато *жорстокости*, фанатизму та жадоби збагатитися. Західні завойовники радо голосилися в походи, бо їх гнала туди жадоба набуття матеріяльного добра. З кожним новим походом було щораз менше ідеалів шляхетної бороть-

би за Христову віру. Одні загинули на пісках Палестини, деякі повернулися додому збагачені матеріяльно та інтелектуально. Поволі упадала система февдалізму, а з нею й зникала кляса лицарства. Зачалася доба ренесансу (відродження) Европи. У військовій штуці появилася артилерія та вогнепальна зброя, яка призвела до упадку кінноти та лицарства. Лицарі зберегли свої земельні посілості та поробилися дворянами — новою шляхетською клясою.

Література:

Barber, Richard W.: The knight and chivalry. London. Longman, 1970. Oldenbourg, Joe: The crusades. New York. Random House, 1966. Treece, Henry: The crusades. London. The Bodley Head, 1962.

Минуле

М. Добрянський

KEINE KAMERADEN

(Закінчення)

Старий лікар, д-р Бегренс (Бобруйськ): При теперішньому харчуванні полонені мусять померти. Вони прийшли сюди в стані повного виснаження після того, як уже в своїй армії цілий тиждень не дістали харчів (157). А до табору в Бобруйську були два тижні в дорозі (368). Ген. фон Шенкендорф, командир запілля "Мітте", записав для звіту ген.-фельдмаршалові фон Бок: "Усі полонені, що приходять із котлової битви Брянськ — Вязьма, такі виголоднілі, що теперішній раціон харчу не вистачає, щоб їх урятувати від смерти. Те саме в усіх таборах!" (368). Шеф одного відділу в контррозвідці, полк. Лягузен, після інспекційної поїздки у фронтові райони, звітував 31. X. 1941: Шоста армія дала наказ стріляти всіх охлялих полонених (начальний командир ген. фельдмаршал фон Райхенав). На жаль, виконують це на дорозі, навіть в оселях, так, що місцеве населення є свідком таких подій (171).

Вони — не полонені, а дезертири!

З вибухом війни в німецькому командуванні була тенденція застосувати до радянських полонених обі міжнародні конвенції, що реґулюють справи війни, зокрема полонених (мовиться про Женевську з 1929 і Гаґську з 1907). Незалежно від того виступив Міжнародний Червоний Хрест, щоб наладнати взаємну інформацію про полонених і поранених; потім і шведський уряд (224-225). Дещо пізніше підняв свої заходи уряд ЗСА (230). Розпочались розмови та обмін дипломатичних листів між заанґажованими сторонами й невтральними посередниками. Справу перерішив Гітлер 16. VII. 1941. "Фюрер поста-

новив, що не може бути ніякого юридичного домовлення з радянським урядом, що стосується трактування полонених", — повідомив начальний командир вермахту своїх генералів (228). Гітлер хотів мати на Сході цілком вільні руки. І військове командування погодилося з цим, бо вірило, що війна закінчиться за кілька тижнів, у гіршому випадку місяців.

А проте заходи посередників ішли далі. Обі воюючі сторони погоджувалися на ряд тактичних поступок у дрібніших питаннях (229). Але поза початкові спроби переговори не пішли, бо тепер обі сторони, тобто й радянський уряд, не були заінтересовані наладнанням справи полонених. Радянський уряд, втративши більше двох мільйонів полонених, хотів стримати дальші втрати, що прийшли б, якби змінилось трактування полонених на німецькому боці (230).

Як Міжнародний Ч. Хрест так і уряд ЗСА прагнули, щоб обі сторони зобов'язалися притримуватись постанов Женевської конвенції. У Вашінґтоні боялися, що без такого зобов'язання погіршиться доля всіх полонених. Радянський уряд рішуче відмовився, засланяючись тим, що він визнає Гаґську конвенцію і буде притримуватись її, якщо це саме зробить і противна сторона. Причиною впертої відмови був той факт, що женевські постанови докладніше визначують обов'язки супроти полонених, зокрема передбачають відвідини невтральних чинників у таборах полонених (230-231).

Приблизно в тому часі, коли невдачею закінчились американські заходи, обірвались і внутрішні заходи німецькі. Найрішучішим їх речником був граф фон Мольтке з відділу "міжнародне право" в Начальній команді вермахту. Мольтке від червня спостерігав трактування радянських полонених "зі зростаючим обуренням". Він виготовив для Кайтеля меморіял, який підписав його зверхник адмірал Канаріс, і 15. IX. 1941 передав Кайтелеві (231). Один з найважливіших аргументів меморіялу говорив: дотеперішнє трактування полонених унеможливлює з'єднати їх для відбудови окупованих теренів, для мобілізації всіх опозиційних сил Росії (Рад. Союзу) до одностайного опору, зате зміцнює силу спротиву Червоної Армії (232). Кайтель відкинув меморандум (233), але Мольтке не занехував справи, мав навіть деякі, здавалось, успіхи. Та в січні 1942 Гітлер наказав припинити й ті обмежені заходи, на які погоджувались військове командування і міністерство закордон-

них справ. Гітлер був проти того, щоб німецькі вояки на східному фронті знали, що у випадку полону вони будуть трактовані згідно з міжнародними законами; був проти обміну списків полонених, бо тоді радянський уряд дістав би докази, що не всі полонені залишилися при житті (234). Автор коментує: Хоча це рішення було вислідом принципової позиції Гітлера, проте на нього мусіла поважно вплинути ситуація на фронті. Якщо б відібрали східним дивізіям віру в те, що радянський полон означає певну смерть, тоді була небезпека, що завалився б східний фронт (235).

Всетаки заходи третіх сторін не припинялися. Але нічого не досягли ні МЧХрест ні американський уряд. У квітні 1943 папа Пій XII доручив своєму легатові в Анкарі (монс. Ронкаллі, пізніший Іван XXIII) розпочати розмови з радянським представником. Радянський посол в Анкарі відповів, що його уряд не зацікавлений у тому, щоб одержувати інформації про полонених, бо він вважає їх зрадниками батьківщини. Те саме сказали посли в Софії і Стокгольмі (236). Радянський уряд у Швеції репрезентувала Олександра Коллонтай. Вона відповіла: Рад. Союз не знає ніяких радянських полонених; він трактує всіх своїх солдатів, що попали в німецькі руки, як дезертирів (402).

Останній акт у "трагедії найбільших розмірів" прийшов з упадком гітлерівського режиму.

Для полонених західних союзників упадок Гітлера означав поворот до нормального життя. Але для радянських полонених не кінчився шлях їхнього горя. Сталінський режим не міг визнати, що велика маса полонених попала в німецький полон через його нездарність. Через те частина полонених, яка велика — нема змоги встановити, було як "зрадники" присуджена до примусових робіт. І їхнє життя змінилося тільки мало (295).

Трактування ранених

Трактування ранених це та ділянка, каже Кр. Штрайт, яка дає безпосереднє свідчення про те, як ставилась армія до радянських полонених. Радянський уряд не ратифікував женевської конвенції про полонених, але ратифікував конвенцію з 1929 р. про "ранених і хворих". Ото ж німецьке керів-

ництво пробувало виправдати трактування радянських полонених тим, що уряд СРСР не підписав женевської конвенції. Характерно, що німецький провід ніколи не згадував конвенції про ранених хворих. Націонал-соціялістичні керівники заздалегідь устійнили, що війну проти Рад. Союзу вестимуть згідно зі своїми ідеологічними засадами, без уваги на зобов'язання міжнародного права. Трактування радянських ранених показує, що керівництво армії готове було йти за директивами цієї політики навіть там, де мало місце ламання міжнародного права. Начальна команда видала 7 липня 1941 наказ, що для медичної опіки радянських ранених береться передовсім радянський санітарний персонал і радянські ліки. Заборонено брати німецькі санітарні автомашини для транспортуваня радянських ранених. Два тижні пізніше загострено цей наказ: брати лише радянський персонал і лише радянські ліки.

Принагідні записки показують, що в деяких випадках ранених стріляли, коли брали полон.

Зі звіту санітарного інспектора для полонених, проф. Конріха, про його поїздку на Україну, виходить: ранені були приміщені на двоповерхових прічах, а виряд лікарським знаряддям був "особливо незадовільний". В лазареті в Кривому Розі немає,напр., "навіть ампутаційного ножа". Багато залежить від проворности таборового лікаря, якщо він якслід розглянеться в околиці. Автор завважує: зі звіту Конріха не видно, що він особливо дбав за поліпшення долі ранених. Шимон Датнер говорить про "Ґрослязарет" у Славуті біля Шепетівки (варшавська публікація з 1964): в десяти триповерхових будинках приміщено 15-18 тисяч ранених; за даними одної радянської комісії там померло приблизно 150 тисяч полонених.

Рудольф Бухнер, член швайцарської комісії лікарів-добровольців, що від жовтня 1941 до січня 1942 працювали в німецьких лазаретах на східному фронті, пише: з наближанням зими зростала тенденція в німців позбутися "непотрібних їдців" (тих ранених, що вже не зможуть працювати). У Смоленську відпустили нездібних до праці інвалідів. Решту ранених "смертельно виснажених, виголоднілих, змерзлих (ампутовані часто без перевязок) перенесено до відкритих таборів, де вони мусіли загинути від холоду". Командування запілля АОК 9 зарядило 30 грудня 1941: відпустити інвалідів, яких німецький лікар визнав тривало нездібними до праці, бо "непо-

трібно обтяжують харчування". Звільнених передати цивільному населенню, що означала для них (пояснює автор) присуд смерти. Бо як "непрацюючі" не діставали ніяких харчових приділів, були здані на ласку милосердних цивілів, що самі голодували.

На початку лютого 1942 дістала 207 "Sicherungsdivision" наказ: із району 18-ої армії перевести в запілля 1.800 полонених, нездібних до праці від поранення або хворіб, і примістити серед населення; транспортувати саньми. Місяць після того звітував командант запілля Фріц фон Рок: ця акція вплинула на цивільну людність некорисно. Полонені — від голоду тільки живі кістяки, частина з них обложені гнійними вонючими ранами, — роблять жахливе враження. А розповіді про умови, в яких вони жили викликають відповідні настрої".

Так поступали і в інших районах після того, як ОКН 22 січня 1942 видала наказ про загальне звільнення полонених інвалідів. Немає даних припускати, що їх доля була краща від тої, про яку звітував фон Рок, завважує Кр. Штрайт. Бо командири, котрі відпускали цих полонених, не могли мати сумніву, що віддають їх на певну смерть.

Шеф начального командування, Кайтель, повідомляв 22 вересня 1942 в одному зарядженні: Гімлер скаржився, що відпущені інваліди волочаться, жебраючи, в окупованих теренах, а з цього нова загроза. Тому треба передавати нездібних до праці полонених органам СС-поліції для дальших заряджень. Кр. Штрайт коментує: це був шифр, що прикривав ліквідацію цих полонених. Після зарядження Кайтеля передано нездібних до праці полонених різним кацетам, але цифри конкретних жертв не можна встановити, бо ліквідації тільки винятково зафіксовано в документах. У листопаді 1942 в Нойгаммері загазовано 251 рад. інвалід, в Майданку 334 в листопаді 1943. У Житомирі в жовтні 1942 віддано велике число непрацюючих полонених СС-ам на ліквідацію (183-187, 380-383).

Лев Шанковський

РІББЕНТРОПО-МОЛОТОВСЬКИЙ ПАКТ: НЕСПОДІВАНКА ДЛЯ СВІТУ І ПРЕЛЮДІЯ ДО II СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Пакт гітлерівської Німеччини та сталінського СССР з 23 серпня 1939 року був несподіванкою для цілого світу. Насамперед був він несподіванкою для партнерів Антикомінтернівського пакту, що його Німеччина заключила 25 листопада 1936 р. після 15 місяців переговорів з Японією (до нього Італія приступила 6 листопада 1937 року). Друга стаття Антикомінтернівського пакту забороняла договірним сторонам заключати будь-які договори з СССР без взаємного порозуміння. Коротка нотифікація Японії Німеччиною про намір заключити пакт ненападу з СССР, ледве могла вважатися Японією "взаємним порозумінням" у дусі постанов Антикомінтернівського пакту.

Заключуючи після довгих переговорів Антикомінтернівський пакт, Японія мала право вважати його воєнною конвенцією проти СССР. І, справді, негайно після заключення Антикомінтернівського пакту, Японія почала підготовчі воєнні операції для нападу проти СССР. В 1937 році ці операції велись в Китаї, але протисовєтські інтенції японського командування були цілком виразні: здобуваючи північний Китай і ведучи операції в середньому Китаї (проти армій національного Китаю), Японія забезпечувала собі пляццарм і флянги для воєнних операцій проти СССР. В другій половині 1938 року, японська армія починає вже безпосередні воєнні дії проти СССР: її операції на кордонах совєтського Приморського краю (наш Зелений клин), над озером Хасан (29. VII. — 11. VIII. 1938 р.) мають вже на меті прощупати оборонні спроможності Червоної армії на підступах до Владивостоку, віддаленого тільки 150 км від терену боїв. В 1939 році, для такого прощупування оборонних спроможностей СССР, Японія вибирає інший напрямок: стик кордонів СССР, Монгольської Народньої Республіки та Китаю. Бої над рікою Халхін Гол в Монголії, як теж

за гору Баїн-Цаган, тривають від 11 равня по 31 серпня 1939 року. Ніхто насправді не знає, хто вийшов переможцем із цих боїв (обі сторони твердять про свою перемогу, а об'єктивних свідчень немає), але арешт та ліквідація маршала Василія К. Блюхера (1889-1938), командувача совєтських військ на Далекосвідньому фронті та керівника оборонних операцій Червоної армії над озером Хасан, свідчить, що в цьому місці Червона армія повної перемоги не здобула. Знов же, операція на р. Халхін Гол не була японською армією закінчена; на звістку про ріббентропо-молотовський пакт, Японія її негайно припинила і вже 15 вересня підписала з СССР та Монгольською НР угору припинення военного конфлікту.

Хто знає світосприймання азійських народів, той не може сумніватися, що ріббентропо-молотовський пакт був сприйнятий Японією, як щось посереднє між зрадою й ошуканством. Азіяти дуже не люблять тих, що не дотримують слова і не дбають за довір'я, що його на них покладається. І це, що гітлерівська Японія втратила довір'я до гітлерівської Німеччини, виявилося вже дуже скоро, під час перебування міністра закордонних справ Японії, Йосуке Мацуока в Берліні. У зустрічі з ним (27. III. 1941) Ріббентроп робив цілком виразні натяки на напад гітлерівської Німеччини на СССР, але японець тільки посміхався. Навпаки, цього ж дня коли гітлерівці здобули Београд, 13 квітня 1941 року, Мацуока підписав у Москві договір про невтралітет, який мав обов'язувати 5 років. Сталін був зворушений і, в безпрецедентному вияві радости, провів Мацуоку на залізничну станцію. На станції він обняв його і сказав: "Ми, азіяти, мусимо триматися разом".

Ріббентропо-молотовський пакт причинився до того, що гітлерівська Німеччина втратила Японію, як свого союзника в боротьбі проти СССР. Японія змінила напрямок своєї мілітарної агресії, на якому в майбутньому була розгромлена. Але японський невтралітет був на вагу золота для СССР. Дякуючи японському невтралітетові, деякі далекосхідні дивізії могли бути перекинені в Західню Україну вже в травні-червні 1941 року. Знов же головна сила прибула з Далекосхіднього фронту під Москву на переломі 1941-42 років, і рішила бій за неї.[1]) Самій Японії договір про невтралітет вийшов боком, бо

[1]) Інформації про те, що Гітлер пічне війну проти СССР правдоподібно 22 червня 1941 року, як теж, що Японія дотримуватиметься по-

СССР вірний своїй традиції, не дотримав договору і напав на Японію, коли цей договір ще "діяв". Було це в останніх тижнях війни, коли Японія була вже переможеною, а збомблення Гірошіми та Нагасакі атомовими бомбами змусило Японію до капітуляції. Так відкрилася нова "атомова" ера в історії людства.

Заключення ріббентропо-молотовського пакту було теж несподіванкою для західніх альянтів, Франції та Англії, воєнні місії яких перебували в Москві, договорюючись про заключення воєнного пакту проти гітлерівської Німеччини. Після заключення пакту, місіям цим не залишилося нічого іншого, тільки попрощатися й виїхати з Москви. Отже, ріббентропо-молотовський пакт закінчив теж однорічний період, в якому політика Англії та Франції у відношенні до гітлерівської Німеччини змінилася на 180 ступнів. Варто пізнати елементи рішень, що цю зміну спричинили.

Отож немає сумніву, що в 1938 році назріло було рішення керівних кругів Англії та Франції, якого основою був погляд, що найкращим способом відвернути від себе загрозу гітлерівської Німеччини, є підтримати її в поході на Схід, проти СССР, по лінії Антикомінтернівського пакту. Добре поінформований посол США в Парижі, Вільям Булліт говорив про таку політику Англії й Франції отверто в розмові з Гаролдом Л. Іксом у грудні 1938 р. "Кинувши Росію на милість долі — казав Булліт — Англія й Франція відвернуть від себе загрозу нападу з боку Німеччини".[2])

І ще немає сумніву, що політика керівних кругів Англії та Франції, яка сприяла походові гітлерівської Німеччини на

станов договору про невтралітет і не пічне воєнних дій проти СССР, дав Москві совєтський шпигун у Токіо, Гейнріх фон Зорґе. Він був кореспондентом газети "Франкфуртер Цайтунг" у Токіо, але мав дуже добрі зв'язки до гітлерівських дипломатів і японських політичних та військових кругів. Це цікаво, що гітлерівці мали таке необмежене довір'я до колишнього комуніста й редактора комуністичної газети в обширі Рури. Фон Зорґе був присуджений до страти в Токіо, коли виявилися його контакти з совєтськими шпигунами, але його справу промовчували в Німеччині та СССР, і тільки останньо Москва рішила провести його в "герої вітчизняної війни", іменуючи посмертно "героєм СССР".

2) Harold L. Ickes, THE SECRET DIARY, Vol. II, New York, 1954, ст. 519.

Схід, сформувалася теж під впливом подій еспанської громадянської війни (1936-1939). Доки на цих полях боїв не було СССР, різношерсна республіканська коаліція з різного типу соціялістів, комуністів, анархістів і троцькістів та національних меншин Еспанії (баски, катальонці), посилена добровольцями з різних країн, давала собі цілком добре раду з націоналістичними повстанцями ген. Франко та італійськими інтервентами, над якими осягнено навіть блискучу перемогу під Ґвадаляхарою (березень 1937). Але, коли на полю бою з'явилися совєтські добровольці і знамениті "органи безпеки", які почали чистку республіканських військ від небажаних собі елементів (головно троцькістів і анархістів), дух республіканських військ заломився, а "п'яті колони" ген. Молі[3]) почали діяти в їх запіллі. Весною 1938 р. положення республіканських військ різко погіршилося і почалася загальна розтіч. Чимало для цієї поразки республіканських військ причинилися емісари СССР, які вели політику саботажу всіх зусиль, ними неконтрольованих, а теж терористичну політику проти всіх, хто не бажав підпорядкуватися їхнім наказам. Була це політика, яка, в своїй суті була політикою тихого посібництва "фашистам" ген. Франко.[4])

---

[3]) В листопаді 1936 року націоналістичний ген. Моля заявив, що він здобуде Мадрид не тільки чотирма колонами своїх військ, але теж "п'ятою колоною", що знаходиться і діє в самій столиці. З цього часу термін "п'ята колона" ввійшов у загальний ужиток для означення власних сил, що діють у таборі ворога.

[4]) Вірна Москві комуністична партія Еспанії під проводом Хозе Діяса та Долорес Ібаррурі, була дуже слабою й підтримувалася тільки комуністами інтернаціональних бриґад і совєтськими емісарами. Еспанський пролетаріят більше схилювався до троцькістів і анархістів, яких совєтські емісари вважали своїм ворогом ч. 1. Це й могло бути причиною, що Москва не підтримувала боротьби республіканської коаліції в такій мірі, як безсумнівно могла, зокрема в 1937 році, при прихильній невтральности Англії й Франції до республіканського режиму. Воєнна допомога СССР для республіканської Еспанії цілком незначна: крім продажу (за великі гроші) танків, літаків та воєнних матеріялів, СССР вислав до Еспанії аж 557 добровольців, у тому 107 танкістів та 141 летун. У кожному разі, щоб не було охочих розповідати про те, що СССР бажав осягнути в Еспанії, зліквідовано всіх відповідальних за розвиток подій в Еспанії "товаришів", у тому теж В. А. Антонова-Овсєєнка, що колись організував був московсько-большевицьку інвазію на свою батьківщину.

Але, без огляду на те, які завдання ставила собі Москва в Еспанії, її інтервенція в громадянській війні була її повною компромітацією. Навпаки, інтервенція Італії та Німеччини була успішною. Інтервенти кинули значні сили: Італія — 100,000, Німеччина в легіоні "Кондор" — 10,000 і ці сили осягнули перемогу, здобули значний бойовий досвід для майбутньої війни. Поразку СССР в Еспанії дуже швидко врахували Англія й Франція, які визнали уряд ген. Франко і дня 27 лютого 1939 р. порвали дипломатичні взаємини з республіканським урядом.[5])

Війна в Еспанії закінчилася 28 березня 1939 року. Цього дня Мадрид капітулював і відбувся врочистий в'їзд ген. Франко до столиці. Але 15 березня цього року сталася теж подія, яка остаточно змінила відношення Франції й Англії до гітлерівської Німеччини. Гітлер знищив Чехословаччину як самостійну державу, перетворюючи Чехію й Моравію на протекторат Великонімеччини, утворюючи незалежну Словаччину та передаючи Карпатську Україну Угорщині.[6])

---

5) Симпатії західньої вітки українського народу були, у великій мірі, на боці ген. Франко та еспанських націоналістів. На вістку про героїчну оборону Альказару, поет Богдан Ігор Антонич (1909-1937) написав чудову поему про Альказар, яка тепер зберігається в музею оборонців фортеці. Українські добровільці боролися в рядах еспанської фаланґи. Але з історичної перспективи виглядає, що моральна поразка СССР в еспанській громадянській війні викликала в противників московського імперіялістичного комунізму легковаження його сил і можливостей, до чого теж причинилися демонстрація різних слабих сторін Червоної армії у війні з Фінляндією в 1939-1940 рр. Це в результаті призвело керівників гітлерівської Німеччини до переконання, що вони зможуть перемогти большевицьку Москву своїми власними силами. Дійшовши до такого переконання, вони повели під час війни проти большевицької Москви політику, яка в самому зародку унеможливлювала спільну дію з іншими протибольшевицькими силами. Ми не бажаємо спекулювати на тему, що було б сталося, якщо б в Еспанії були перемогли республіканці, але перемога націоналістів, без сумніву, пошкодила націоналістичним силам у самому СССР. Балянс протибольшевицьких сил був порушений, бо всі "каштани" з вогню громадянської війни в Еспанії вибрала собі гітлерівська Німеччина.

6) Про зміну політики Франції та Англії у відношенні до гітлерівської Німеччини свідчать такі факти: 31 березня 1939 р. Чемберлен заявив у парляменті, що англійський уряд взяв на себе ґарантії Польщі. Очевидно Чемберлен уважав, що практично ці ґарантії, тобто оборону Польщі перед нападом гітлерівської Німеччини, перейме на себе Москва. Тому, що різні переговори не давали результатів (Польща вперто проти-

В роках 1938-1939, до ліквідації Чехословаччини, правителі Англії та Франції, а теж деякі американські дипломати в Европі, як амбасадор у Парижі Вільям Булліт та амбасадор у Лондоні Джозеф Кеннеді (батько майбутнього президента ЗСА) підтримували ревіндикаційну політику гітлерівської Німеччини в тихій надії, що ця підтримка доведе до нападу на СССР у дусі постанов Антикомінтернівського пакту і тим самим воєнна загроза для західніх альянтів буде виключена. І так Англія й Франція погодилися були на приєднання Австрії до Німеччини (12-13 березня 1938) і в Мюнхенській конференції (29-30. IX. 1938) вирішили були нові кордони Чехословаччини згідно з етнографічним принципом. Мюнхенський договір, що був теж доповнений англо-німецькою деклярацією про ненапад (30. IX) не був виразом "епізменту" західніх потуг у відношенні до аґресора, але спробою спрямувати цю аґресію поза обсяг життєвих інтересів обох потуг. Дня 6 грудня 1938 року, подібну деклярацію про ненапад підписали в Парижі французький міністр закордонних справ, Жорж Бонне і Йоахім фон Ріббентроп.[7])

У днях мюнхенської кризи ЧСР, дуже погану ролю відограла у відношенні до свого слов'янського сусіда, Версальська Польща, а особливо її міністр закордонних справ полк. Юзеф Бек. Як тільки у Варшаві стало відомо про заключення мюнхенського договору, Бек післав ультиматум урядові ЧСР, вимагаючи повернення Тешинської землі. Політична сліпота огорнула не тільки міністра, але й цілий нарід. Під крики поль-

---

вилася переходові совєтських військ через свою територію), уряд СССР запропонував Франції й Англії переговори воєнних місій. І, справді, 11 серпня 1939 року воєнні місії Англії (адм. Дракс) та Франції (ген. Думанк) прибули до Москви. Очевидно, місії ці до нічого не договорилися.

7) П'ять років пізніше, відомий американський журналіст та ліберал, Уолтер Ліпмен коментував мюнхенський договір і взаємні деклярації Німеччини і Англії та Франції так: "Приносячи Чехословаччину в жертву Гітлеру, Англія й Франція в дійсності жертвували своїм союзом із Росією в даремній надії, що Німеччина й Росія воюватимуть з собою й виснажуватимуть себе взаємно". Історія показала, що "союз з Росією" не оминув Англії, але напевно було б краще для всього світу, якщо б англосаксонські демократії дозволили були, щоб імперіялістичні потуги, СССР та гітлерівська Німеччина, виснажили були себе у взаємній війні, що її затіяли. Див. Walter Lippman, UNITED STATES FOREIGN POLICY: SHIELD OF THE REPUBLIC. Boston, 1943, p. 116.

ської шовіністичної товпи: "Водзу провадзь на Заользе!", польські війська зайняли 2-3 жовтня 1938 р. цю територію, додаючи ще пізніше окрайці земель у Словаччині. Це вдруге Польща використала агресію гітлерівської Німеччини; під час приєднання Австрії Польща, погрожуючи шабелькою, вимогла була поступки на Литві.

На гітлерівську "двячність" не довелося Польщі довго чекати. Вже 24 жовтня 1938 року, Німеччина поставила перед Польщу справу Данціґу й німецького коридору через польську територію.

Після віденського арбітражу (2. XI. 1938), яким докінчено окраювання ЧСР із мадярських територій, Гітлер в днях 16-17 листопада особисто спротивився мадярським плянам приєднання цілої Карпатської України до Мадярщини та встановлення спільної мадярсько-польської границі. Цей протест викликав негайно в цілому світі враження, що Гітлер таки готує напад на СССР з метою відірвання від нього України та готує для цієї акції пляцдарм на Карпатській Україні.

Керівні кола Англії та Франції прихильно прийняли такий плян. Вже 24 листопада 1938 року у Парижі відбулася нарада чільних державних мужів обох потуг. На цій нараді Чемберлен та Галіфакс поінформували Далядьє і Бонне, що гітлерівський уряд плянує почати акцію з метою розчленування Росії.[8])

До речі, Жорж Бонне був великим прихильником союзу Франції з Німеччиною і щиро підтримував німецькі ревіндикації, віручи, що Німеччина зверне своє обличчя на Схід. Підписуючи деклярацію про ненапад, Бонне отверто радив Ріббентропові таку розв'язку. "Залишіть нам колоніяльну імперію, а матимете Україну", казав Бонне.[9])

Не можна, отже, дивуватися, що негайно після підписання французько-німецької деклярації про ненапад, французька преса розвела велику пропаганду в користь цієї розв'яз-

8) *Documents on British Foreign Policy* 1919-1939. Third Series, vol. III. London, 1950, ст. 306. Невіль Чемберлен — брітанський прем'єр, Едвард Галіфакс — міністр закордонних справ, Едвард Даладьє — прем'єр Франції, Жорж Бонне — міністр закордонних справ Франції.

9) J. Debu-Bridel, L'AGONIE DE LA TROISIEME REPUBLIQUE 1929-1939. Paris, 1948, ст. 511-512.

ки. В цю пропагандивну акцію включилася теж преса англійська. Почали появлятися ґрунтовні статті про Україну, її історію, визвольну боротьбу, економічний потенціял, ілюстровані відповідними картами. Англійські й французькі газети почали навипередки дораджувати Гітлерові, щоб він приєднав Советську Україну до Карпатської України і вказували на великі багатства України, зокрема ті, що їх Німеччина не посідає. Здобуття цих багатств, на думку авторів статтей, забезпечувало б господарську самовистачальність Німеччини на багато років.

Цікаво відзначити, що в тон цієї англо-французької пропаганди попала теж німецька преса. Але німці пішли ще один крок дальше. У Німеччині видано теж чимало книг, що трактували проблему України в геополітичному, історичному, економічному та культурному аспектах. Всі ці книги визначалися прихильністю до української визвольної проблеми, і коли, пізніше, знайшлось чимало німців, що мали відвагу противитися офіційній лінії гітлерівської політики в Україні і протестували проти неї своїми меморандумами, то якусь частину цього "українофільства" слід таки записати на рахунок українофільської пропаганди, що велася в Третьому Райху під кінець 1938 та на початку 1939 років.[10])

Коли ж гітлерівська Німеччина несподівано для Англії та Франції зламала мюнхенський договір, ліквідуючи ЧСР, нові кордони якої ґарантувала разом з іншими партнерами договору, і видаючи Карпатську Україну на поталу Мадярщині, керівним державним мужам Франції та Англії стало ясно, що Гітлер зовсім не збирається воювати проти Москви за Україну, але має інші воєнні пляни. Англія та Франція рішили протиставитися цим плянам.

Для цього пригодилася Польща. Вона мала пакт ненападу з гітлерівською Німеччиною (26. I. 1934), яка її нераз заохочувала до спільного походу проти большевицької Москви.

---

[10]) Показовою для такої українофільської пропаґанди можна назвати книгу: Axel Schmidt, UKRAINE, LAND DER ZUKUNFT, Berlin, 1939. До речі, Аксель Шмідт був уже автором розвідки про Україну у збірнику, що появився був ще 1917 року. Див. його ж "Die Ukraine". In WESTRUSSLAND IN SEINER BEDEUTUNG FUR DIE ENTWICKLUNG OSTEEUROPAS. Leipzig-Berlin, ст. 132-200.

Ще в серпні 1938 року, Ґерінґ мав дві розмови з польським амбасадором у Берліні, Юзефом Ліпскім, якому вказував на те, що після вирішення чехословацької проблеми, стане актуальною війна проти СССР. Ґерінґ дав до зрозуміння Ліпскому, що Польща буде бажаним союзником для Німеччини у цій війні і натякав на можливості компенсати для Польщі українською територією. Подібні пропозиції робив Ґерінґ полякам теж під час своїх славних полювань у Біловезькій пущі.[11])

Пропозиції альянсу проти СССР зроблено Бекові в січні 1939 року і остаточно 21 березня, коли Ріббентроп тріюмфально вказав Бекові на розв'язку проблеми Карпатської України згідно з польськими бажаннями. Але, власне, проблема Карпатської України насторожила до краю польську публічну опінію проти Німеччини. І хоча ще в січні 1939 року Гітлер заявив Бекові, що його проблема України не інтересує, польська публічна опінія була перелякана всією тією пропаґандою, що її вели англійські, французькі, та німецькі газети і в Карпатській Україні добачувала загрозу для самого існування Польщі. Проти цієї публічної опінії нічого не міг вдіяти міністр Бек, який особисто був склонний завжди із двох лих вибрати, на його думку, менше: лихо німецьке. А втім, якого невдачного міністра закордонних справ мала Польща в критичні хвилини свого існування свідчать його розмови з румунським міністром закордонних справ — Ґріґоре Ґафенку. Директива для напада на Польщу вже була затверджена (11. IV. 1939), переговори для заключення ріббентропо-молотовського пакту велися повною парою, а Бекові здавалося, що "Гітлер є свідомий большевицької загрози", що "боротьба проти большевизму є головна, центральна і рішальна проблема Гітлера", що "якщо польський батсіон впаде від удару Німеччини, то ворота Европи будуть відкриті для большевицької експансії" і що "цього не може хотіти Гітлер". Очевидно, "він хоче Данціґу, але ніколи не погодиться заплатити за нього такої ціни".[12]) Ні одного слова не сповнилося із цих перебачувань польського мініс-

---

11) ОфИст, **назв. праця,** I, ст. 154. У Біловезькій пущі Ґерінґ пропонував полякам кордони з 1772 року, при чому решта України мала б творити буферну державу під протекторатом Німеччини. Частина Одеського порту мала належати Польщі, як "вільна стрефа".

12) Grighore Gafencu, DERNIER JOURS DE L'EUROPE. Paris, 1946, ст. 63-70.

тра і вже 23 серпня в таємних клявзулях ріббентропо-молотовського пакту заплачено большевицькій Москві за Данціґ і за розшматування території "уродливого детища Версальського договора", як Польщу назвав комісар Молотов у своїй промові на Сесії Верховної Ради СССР дня 31 жовтня.[13])

Ріббентропо-молотовський пакт був теж великою несподіванкою для німецького народу, як теж для народів СССР. Він заперечував усю цю пропаґанду, що її вела Москва проти гітлеризму, а гітлеризм проти большевизму. Заперечення досьогочасної пропаґандивної лінії обох тоталітарних режимів вносило дезорієнтацію серед широких народних мас, керованих і контрольованих ними народів.

Пакт був несподіванкою також для чільних діячів німецької націонал-соціялістичної робітничої партії, в тому теж для її чільного ідеолога й керівника партійного уряду для закордонних справ, Альфреда Розенберга. У своєму **Щоденнику** під датою 22 серпня Розенберґ записав, що "подорож нашого міністра до Москви є зневагою для нашої 20-річної боротьби, для партійних конґресів, для Еспанії". Він нагадав слова Гітлера, що союз з Москвою є неможливий, бо ж "не можемо забороняти німцям красти, а рівночасно із злодіями втримувати дружбу".[14])

Під датою 25 серпня Розенберґ записав у **Щоденнику**, що "пакт пімститься на німецькому націонал-соціялістичному русі", бо "в ньому заперечено ідеали, що їх проповідувано впродовж 20 років".[15]) До цього додає ще Розенберґ такі думки: "Якщо ми тепер мусітимемо залишити для СССР територію польської України, то це буде другий удар, з нашого боку, по цій найбільшій антимосковській (антімосковітішер) силі".[16])

Майбутній міністр окупованих територій Сходу і підсудний у Нюрнберзькому процесі воєнних злочинців, часто записував правильні думки на папір, але не завжди мав моральну силу обороняти їх перед своїм обожуваним "фюрером". Все ж таки, Альфред Розенберґ був творцем засад гітлерівської

---

13) Див. ИЗВЕСТИЯ, Москва, 1 листопада 1939.

14) Hans-Gunther Seraphim, Herausgeber, DAS POLITISCHE TAGEBUCH ALFRED ROSENBERGS, München, 1964, ст. 89, 92.

15) **Там же,** стор. 92.

16) **Там же,** стор. 93.

зовнішньої політики і вони обов'язували принаймні до дня 4 лютого 1938 року, коли коли на велике розчарування його, як керівника партійного уряду для закордонної політики, міністром закордонних справ став Йоахім фон Ріббентроп. Ця номінація була великим ударом для Розенберга і після неї він уже дивився "косо" на провід партії, як це казав Гітлер. Але Гітлер казав теж, що він не має сили прочитати навіть кілька сторінок з головного ідеологічного твору: "Міт XX століття", що його автором був Розенберґ.

Варто відзначити, що большевицька Москва була дуже точно поінформована про пляни Розенберґа. В статті під назвою "Бредовый план Розенберга", московська "Правда" ще дня 14 травня 1933 року так окреслювала черговість завдань гітлерівської зовнішньої політики за пляном Розенберґа: 1. Приєднання Австрії, 2. Приєднання Чех і Моравії, 3. Приєднання Данціґу, коридору, св. інших польських територій, 4. Включення до німецької системи Литви, Латвії, Естонії, 5. Війна проти СССР і його розчленування.

Плян Розенберґа передбачував перетворення ("Умґештальтунґ") Европи під німецькою геґемонією. Про перетворення в Східній Европі писав прибічник Розенберґа, грузинський еміґрант Александер Нікурадзе (нім. громадянин і нацист). Його книга узасаднювала перетворення в Східній Европі ґеополітичними, історичними та расистськими арґументами. Книгою цією користувалися політики, науковці, офіцери генерального штабу.[17])

Заключенням ріббентропо-молотовського пакту Гітлер відкинув пляни Розенберґа, які початково виконував. Але в 1939 році, коли проти опіній свого генералітету Гітлер вів послідовно до вибуху війни, він створив прелюдію до неї своїм неприродним союзом з большевицькою Москвою. Історія ще не відповіла на питання, які були головні елементи рішення Гітлера створити світові несподіванку в формі ріббентропо-молотовського пакту, але перевіривши документи про стан й

---

[17]) Див.: A. Sanders, UM DIE GESTALTUNG EUROPAS, München, 1938. Протиевропейські сили — це семіти та туранці, і їх вплив в Новій Европі мусить бути елімінований. Українці є "европейською силою", бо вони є протоарійці, а теж спадкоємці ґотів. Поневоленим европейським народам треба допомогти до здобуття і закріплення своєї власної держави.

організацію німецької армії в 1939 році, ми склонні до думки, що головні елементи цього рішення були у мілітарній ситуації Німеччини. Німеччина не почувала себе на силах вести війну сама через **документально сьогодні доказану слабість німецької армії в цьому часі.** Перед Німеччиною стояло марево воєнної коаліції Англії, Франції, Польщі й СССР, що зі своїми 270 дивізіями вп'ятеро переважала б 54 німецькі дивізії. Отже, на нашу думку, Гітлер рішився розбити цю коаліцію ріббентропо-молотовським пактом, на що дуже радо пішла Москва, бо вона була свідома, що через пакт Німеччина встряне у війну, в якій СССР стоятиме з боку й чекатиме чия візьме.

Недостачі німецької армії цього часу були численні й різнородні. Вже погрози Гітлера проти Чехословаччини були блефом, бо Німеччина не мала потрібних сил, щоб сфорсувати розбудовані, прикордонні укріплення в Судетах. Проти 45 змобілізованих Чехословацьких дивізій, Німеччина могла виставити тільки 35. Про німецьку неспроможність зачати воєнні дії на випадок чеського спротиву, розповів маршал Кайтель на Нюрнберзькому процесі.

Проти Польщі Німеччина могла вже кинути 55 і пів дивізій, але на західньому фронті, проти 110 французьких дивізій, сконцентровано тільки 33 дивізії, в тому тільки 8 цілком боєздатних. Дивізії ці мали боєприпасів тільки на три дні. Якщо б генерал Ґамелен почав був свою офензиву проти Німеччини 16 вересня, як до цього зобов'язалася Франція в своїй воєнній конвенції з Польщею у липні 1939 року, німецьку армію, взяту в два вогні, була б постигла катастрофа.

У вересні 1939 року німецькій армії бракувало старшин, підстаршин і вишколених річників резерви. Було тільки 16000 активних старшин на тримільйонову армію. Були браки в озброєнні та виряді. І дарма, що продукція зброї та воєнних матеріялів дуже зросла за роки війни, ціла низка німецьких дивізій, що виступили до боротьби проти СССР, була озброєна чеською або французькою трофейною зброєю. Справді, воєнні арсенали ЧСР та Франції таки дуже придалися гітлерівській воєнній машині.

Знаючи недостачі німецької армії, німецький генералітет протестував проти воєнної політики Гітлера. Гітлер зламав спротив своїх генералів і кинув німецьку армію у війну, в якій ця армія, в роках 1939-1941, здобула непересічні мілітар-

ні успіхи. Але на дальшу мету генерали мали рацію: армія могла вигравати битви, а мусіла програти війну. Одиноку шансу перемоги запропастив Гітлер на Сході своєю злочинною політикою супроти Москвою поневолених народів. Відкидаючи допомогу цих народів у боротьбі проти Москви, Гітлер програв з нею війну, ще заки його генерали програли її на східніх побоєвищах.

Ми довше затрималися на представленні подій, що попереджували війну, бо ці події переживалися учасниками боротьби ОУН-УПА і мали чималий вплив на витворення світогляду майбутніх бійців. У багатьох випадках, представлені події мали теж вплив на рішення керівних чинників боротьби ОУН-УПА. У масі, окремі події викликали неоправдані надії і зрушення, піднесені або упалі настрої, ілюзорні уявлення та неслушні упередження. Події на світовій шахівниці переживалися гостро українським населенням і творило цей ідейний багаж, з яким народ кинувся до визвольної боротьби.

ДРУГІ ПИШУТЬ:

НОВА СТРАТЕГІЯ АТОМНОЇ ВІЙНИ

В боротьбі за "рівновагу сил" поміж Сходом і Заходом (читай СРСР і США) в останній час почав переважати Радянський Союз. Не все відомо, але дещо вийшло на яв, наприклад, що СРСР має спроможність вистрілити свої ракети несподівано і знищити майже всі американські атомні ракети у їхніх сховищах. Американські ракети всіх родів спрямовані на знищення міст в СРСР, тобто на знищення населення, чи як називали цю стратегію "балянсом терору". Ця стратегія існувала на протязі останніх 20 років на те, щоб відстрашити СРСР від агресії, бо в такій війні не буде переможців. Вона існувала тому, що не було ракет, які могли б точно відшукати й вдарити по малих цілях — сховищах ворожих ракет чи командних постах. При атаці СРСР на США, Америка мала дві можливості: або вдарити на СРСР й знищити все населення, або — піддатися.

Тепер, коли СРСР має можливість знищити 90 відсотків американських ракет у сховищах на суходолі, правила гри змінилися. Який мав би бути наступний хід США? Радянський Союз матиме ще всі свої ракети для знищення населення США. Чи президент Америки мав би наказати атаку на заселені місцевості в СРСР із своїх підводних човнів і літаків? Чи мав би піддатися?

Щоб мати більшу елястичність, президент Картер підписав директиву 59, яка встановляє нові пріоритети щодо цілей для атомної атаки на СРСР, тобто першою ціллю будуть сховища ракет і командні пости в СРСР, а щойно другою, якщо зайде потреба, знищення заселених місцевостей.

Що це означає? Яка логіка за зміною цієї стратегії?

Як завжди буває в таких випадках, важно все збагнути й прослідити, бо ніхто не знає, як буде реаґувати той, хто буде при командному атомному "ґудзикові" в такий критичний час. Проте зміна американської стратегії в теорії допускає атомну війну з обмеженими цілями. Вжиймо дещо фантазії й припустім, що СРСР вдарить несподівано на США й знищить їхні суходільні ракети. Президент Америки вдарить по суходільних сховищах в СРСР. Заселені території ще не знищені, людських жертв відносно мало. Є можливість на переговори й припинення загальнонищівної війни. Але з ким мали б вестися переговори, якщо буде знищено всі командні пости, тобто правдоподібно й уряд? (Можливо Кремль матиме "атомпруф" сховище).

Далі слід взяти до уваги структуру Радянського Союзу. Там влада втримується при допомозі терору. Коли буде знищено партійні й командні пости,

не буде кому видавати розпоряджень. Нижчі станиці КҐБ не будуть спроможні втримати народ під своїм чоботом, а війська не матимуть вищого командування. Ціла система правління може розпастися й витворитися зовсім інша ситуація, прихильна до Заходу. При такій стратегії народи СРСР збережуться при житті й можлива перемога над СРСР. Фантазія? Можливо.

Хоч цю стратегію вже проголошено, одначе при цьому залишився до вияснення один сук: нова система мобільних ракет МХ, яка буде спроможна потрапити в ракетні сховища і командні пости в СРСР, буде готова не скорше, як в 1986 році. Як на практиці застосувати цю стратегію, якщо зайшла б така ситуація в міжчасі?

На додаток, слід ще подати, що Радянський Союз мав би вже випробувати "червоні лучі", тобто лучі лейзерові чи атомових часток. Вони, зі своєю швидкістю світла, могтимуть перехопити ракети в стратосфері й їх там внешкідливити. Над цими дослідами вже довго працює коло 350 лябораторій і 2000 науковців. Їхні випробування відбуваються в Сарихоґані в Казахстані, недалеко від Афганістану.

Америка проголосила, що вже має літаки й ракети, яких не можливо відкрити й перехопити радарними сітками. Це мали б бути спеціяльної форми літаки й ракети, помальовані спеціяльною фарбою й із спеціяльними контррадарними електронними апаратами.

Детент чи детант — перегони у збросенні продовжуються.

***

П. С. Республіканці закидають демократам, що ці проголошення — це тільки "виборчі трюки" президента Картера, популярність якого досить низька. Правда — це не "дирті трюкс" президента Ніксона, які тепер заборонено вживати, але все таки виборчі.

Подав Р. К.

"ТУХТА" В АМЕРИКАНСЬКИХ ЗБРОЙНИХ СИЛАХ?

В СССР сьогодні поширена система "тухти", тобто зголошення повного виконання плянів вищим властям. Про цю практику докладно пише А. Солженіцин у своїй праці "Архіпелаг ҐУЛАҐ". Проте радянський уряд подбав про те, щоб в одній важливій галузі — воєнній промисловості — так не було, й сьогодні, як багато вважає, СССР насправді випередив Америку й має найсильніші збройні сили на світі.

В Америці виглядають справи навпаки. В приватній промисловості ніхто не терпів би такої "тухти" ні одного дня, зате в американських збройних силах систему "тухти" практикується вже довший час. Про це сьогодні відверто пишеться і говориться. Дехто навіть називає сьогоднішні американські збройні сили "Потьомкінськими селами", тобто вони на папері та для пропаґанди політиків найкращі й завжди готові до воєнних дій, але на прак-

тиці так воно не виглядає. Про цей стан американських збройних сил знає дуже добре СССР й тому спокійно поповнив аґресію в Афганістані: про цей стан, мабуть, знає і Аятоля Хомейні, коли ув'язнив усіх американських дипломатичних працівників, — а ЗСА дивляться на оці події безсильно.

Власне події в Афганістані та Ірані виявили яскраво дійсний стан американських збройних сил. Коли Білий дім звернувся до Пентаґону після інвазії Афганістану з питанням, що можна зробити, Пентаґон відповів: нічого, хіба вистрілити атомні ракети на СССР і почати загально нищівну атомну війну.

Американські збройні сили сьогодні мають такі проблеми:

● Літунство має проблеми зі своїми найкращими джетами, відчувається брак запасних частин, фльоті бракує вишколених моряків, ідея добровольчої армії зовсім себе не виправдала, вивінування корпусу морської піхоти перестаріле.

● Тільки половина американської мілітарної сили готова до війни, решті бракує постачання, запасних частин, транспортних засобів. Тільки чотири дивізії — парашутні й повітряні з'єднання та бриґади морської піхоти — боєздатні.

● Американські війська в Европі не готові до великих бойових дій, як виявили маневри НАТО.

● Тільки 13 відсотків американських літаків готові до дії в будь-який день.

● Американська перевага в мілітарній технології зникла, а це у великій мірі тому, що СССР купив і використав американську технологію для покращання своїх збройних сил.

Хоч на ці недоліки вказували деякі військовики вже давніше, наприклад, кол. генерал Джордж Кіґан, вони остаточно виявилися при воєнних грах на комп'ютері в 1978 р. Тоді виявилося, що хоч ЗСА витратили на мілітарний бюджет від 1946 р. два трільйони долярів, проте при цьому забуто про деякі основні галузі, як от: медична служба недостатня (бракує 3500 лікарів), недостатній запас амуніції, брак транспортних засобів, а навіть брак харчів для фронтових військ. Далі виявилося, що на випадок війни в Европі згине 600 000 вояків, а їх поповнення при мобілізації в ЗСА не буде мати навіть достатньої кількости уніформів.

Коли зайшло питання, як оборонити Перську затоку, показалося, що ЗСА не мають відповідних транспортних засобів на перевезення військ і їх зброї, бо, наприклад, найбільший американський транспортний літак може взяти тільки два 40-тонних танки, а перевезення одної танкової дивізії тривало б хіба цілими місяцями. Тим часом радянські війська мають 14-тонні танки для швидкого перекидування. ЗСА не плянують продукції малих танків, але зате проєктується будову відповідних транспортних кораблів та літаків. А коли це буде? При найкращій оцінці — не швидше, ніж через п'ять років.

А як справа з розреклямованою "крилатою ракетою"? Правда, вона є в продукції, але з чого будуть її запускати? Дві-треті цих ракет мають запускати з спеціяльного літака. Але як він буде виглядати, хто і коли буде його продукувати — ніхто не знає. Оптимісти кажуть, що через сім років цей літак буде готовий до дії. А що може статися в міжчасі?

Сьогодні в Пентаґоні засіли "модерні бизнесові менажери", які звичайно мають дипломи з Гарвардської бизнесової школи тощо, і які застосовують "бизнесові засади" в збройних силах. Вони скликають конференції, подаючи різні графіки, таблиці; створюють різні "таск форс" для обслідування різних аспектів і винесення відповідних рішень. На жаль, військо — не бизнес, і все це не дуже надається для мілітарної справности. Наприклад, на підставі таких обслідувань зроблено рішення, що американська фльота на Індійському океані, зложена з 21 кораблів, не потребує повітряної охорони, бо радянські бомбовози середнього засягу там не будуть уведені в дію. Як хто може знати, де й коли радянські літаки будуть діяти? Морська піхота потребує повітряної охорони під час висадок, тому хотіла розбудувати свої літаки для вертольотного вилету й приземлення зі своїх кораблів, бо літаки, діючі з летовищ, вразливі на "мудрі" бомби та ракети. Пентаґон сказав ні, бо, як виявили їх досліди, звичайні літаки не так вже вразливі, як це попередньо припускалося.

Пентаґон тепер має свою філософію, свою думку, і всі звіти, які не є по "його лінії", іґнорує, і приймає тільки прихильні. Але дійсність зовсім інша. Тільки командири знають, що вони можуть і що не можуть осягнути, незважаючи, на всі графіки і таблиці в Пентаґоні. Найбільшою проблемою для американських збройних сил — це брак рекрутів. Зголосилося замало добровольців до всіх видів зброї. Набагато гірша ситуація з кваліфікованими силами, наприклад, масово відходять літуни; у морській фльоті бракує — 1300, а в повітряній фльоті — 2400. Це саме діється з іншими фахами. З підстаршинським корпусом ще гірше — у всіх родах зброї бракує 70 000 підстаршин. А це тому, що здібніша молодь знаходить кращі посади в приватній індустрії, а військові фахівці покидають свою військову кар'єру, за яку платять дуже мало в порівнянні з цивільною, наприклад, 275 000 родин вояків могли б із своїми платнями кваліфікуватися на "велфер".

Добровольча армія зовсім не дописала. До неї голосяться люди нижчих прошарків, з низькими ментальними здібностями. Хоч Пентаґон каже, що це повний успіх, проте факти говорять самі за себе. Рівень інтеліґентности на практиці багато нижчий, ніж подано в документах, бо при вступних тестах їх підфабриковувано, щоб в той спосіб осягнути назначені квоти. В попередніх арміях інтеліґентність вояка не відігравала такої важливої ролі, як тепер, коли він мусить обслуговувати скомпліковану зброю і машинерію. Щоб якось зарадити, в американській армії будують тепер повністю автоматизовані апарати, наприклад, найновіші танки мають скомп'ютеризовану гармату та систему, яка аналізує і подає причини всяких аварій. Вишкільні під-

ручники теж достосовано до низького рівня вояка, наприклад, їх переписано на мову 8-клясового рівня, часто у формі — "комікс ів".

Також трапляється, що спорядження таке скомпліковане, що не знати, як з ним обходитися найздібнішій людині, наприклад, найновіша вертольот-гармата має на панелі 257 кнопок, 135 вимикачів, 62 світел та один квадратний метер інструментів. Як літун може на це все уважати, обслуговувати, летіти вертольотом та виконувати своє завдання — все одночасно? Або кріс М-16. Його було зроблено для малих ростом в'єтнамців. Чомусь Пентаґон рішив прийняти цей кріс для всієї американської армії, хоч він виявився поганим в боях у В'єтнамі, замінюючи М-14, який був випробуваний і дуже добрий. Або танк ХМ-1. Він має таку делікатну машинерію, що на кожну годину дії в терені, муситься витратити дві години на обслуговування, направи й втримування. Про нього так багато приходило нарікань, що Пентаґон створив спеціяльну комісію для їх розгляду. Очевидно, ця комісія "вияснила" майже всі ці скарги, як безосновні.

Далі, пощо будувати величезні підводні човни по одному мільярдові кожний, як можна б за такі самі кошти збудувати кілька менших? Чому будувати за мільярди долярів один величезний літаконосець? Чому тільки робити дуже коштовні скомпліковані літаки-винищувачі? Через ці величезні витрати інші ділянки збройних сил занедбано. В результаті ЗСА має коштовні ракети, літаконосці, підводні човни, але не в стані вести війни.

Білий дім почав заходи для поліпшення ситуації, коли СССР почав свою "гру" в Африці та Азії і тим почав серйозно загрожувати національним інтересам ЗСА. А це він робить, бо чується сильним.

СССР може також подякувати ЗСА за допомогу в рості його збройних сил. Чейже Білий дім затвердив продаж СССР дуже важливої технології під покришкою детанти, — ніби для мирних цілей. Наприклад, американську машинерію для свердління вжито для виробництва модерних протитанкових набоїв, комп'ютори, продані для проґнози погоди, вжито у виробництві бомбовозів; 800-мільйонна фабрика вантажних автомобілів, ніби для продукції цивільних машин, випускає автомобілі для армії. Ними в'їздила Червона Армія до Кабулу. Це сьогодні стримано, але зробленого лиха, не завернеш.

Щоб всі ці недоліки направити, Конґрес затвердив збільшення бюджету на 20%. Але гроші ще не все. Американська промисловість не може впоратися з замовленнями для збройних сил, спеціяльно в електроніці, де паралельно сильно зростає запотребування для цивільної промисловости. Відчувається брак рідкісних металів. На титаній, який вживається при будові літаків, треба тепер чекати принаймні три роки. Тому сьогодні ЗСА продукують тільки 350 танків річно, а СССР — 2600. І тому Пентаґон має надвишки на 80 мільярдів долярів, за які не може нічого купити.

І так, якщо сьогодні вибухла б війна з СССР, ЗСА не мали б ані чим, ані ким воювати через завелику "спеціялізацію" та занедбання основних ділянок, без яких ніякі збройні сили не здібні на перемогу.

Подав Р. К.

Фейлетон

Ро-Ко

ЧИ УКРАЇНЦІ ДЕРЖАВНИЙ НАРОД?

Деякі люди твердять, що наш народ не державний. Якщо таке кажуть наші воріженьки, це можна зрозуміти, бо на це вони є наші воріженьки. Але якщо таке твердять самі свої, то вони нічого не знають з політичних наук, бо кожний, хто бодай понюхав політичної економіки, знає, що воно так не є. І це легко доказати. Ось докази.

Поперше, щоб народ був державний, він мусить вміти жити по-державному. А що значить жити по-державному? Хіба на це треба кінчати якісь високі школи? Кожний державно свідомий громадянин знає, що жити по-державному значить бути чемним до поліцая, коли поліцай злапає при зашвидкій їзді; платити податок — достроково й точно; і виховувати своїх дітей на добрих громадян, тобто вчити їх, як оминати плачення кар при швидкій їзді автомобілем, як платити якнайменше податків і, врешті, таку мудрість передавати майбутнім поколінням, наприклад, внукам при бейбісіттінґ. Є ще побажаним ходити кожної неділі — чи бодай щодругу — до церкви. Це все. На це навіть не треба матуральних курсів українознавства. А наш народ здав іспит зрілости з життя по-державному в кожній державі, де б він не перебував, починаючи вже від таборів переселенчих чи полонених.

Подруге, щоб народ був державний, він мусить бути політичний. А що значить бути політичним? Це значить мати політиків, які будуть займатися політикою. А займатися політикою, значить творити політичні партії. Це дещо складніше питання, про яке понаписувано безліч книг, і хто хотів би докладніше познайомитися з цими проблемами, мусів би записатися на вищі студії. Проте, поминаючи все це, кожний

знає, що ми маємо політиків і політичні партії. При цьому навіть деяку рацію мають наші воріженьки, які кажуть, що наш народ забагато розполітикований і має забагато політичних партій. Але це не шкодить, бо, як каже наша політична приповідка, "від прибутку голова не болить". Це тільки значить, що наша політична думка вийшла на вищий щабель свого політичного розвитку. Так і вияснив один наш політичний діяч на інтерв'ю. На запитання, чи можливе об'єднання українських націоналістичних партій, він сказав таке: "Не тільки неможливе, але і не бажане. Бо об'єднання привело б до одної партії, а то привело б до того стану, який ми називаємо диктатурою, а ми знаємо, що таке диктатура, і ми від того втікали".

Потретє, щоб народ був державний, його політичні партії мусять бути державними. Що це значить, хай пояснить політичний коментатор "Вістей комбатанта" М. Малецький. Даймо йому слово: "Політичні партії, — він каже, — існують на те, щоб боротися за державну владу". Коли нема державної влади, тоді треба боротися за таку владу, яка є під руками — за владу в союзах, СКВУ, КУК, УККА, УНРаді, в кредитівках. (Також можна б спробувати навіть в церквах, але тут тяжче, бо це інша політика. Крім того, ні звідси, ні звідти на такого політика може впасти "кара божа", а політики цього не люблять). А політикам така діяльність конечна, як конечна рибі вода. Політик мусить завжди бути готовий і завжди у формі й тому треба йому тренувати, як футболістові перед грою. І коли в такі грі прийде до фавлю, щоб не допустити до ґоля — це зрозуміле для кожного глядача на футбольному грищі, — чи як каже наша державницька приповідка: "де дрова рубають, там тріски летять".

І почетверте, щоб народ був державний, він мусить мати свою державу. Над цим питанням можна б довше застановитися, але не задовго. Що українці не мають своєї держави, це не вина ні народу, ні політичних партій, ні політиків. Не будемо досліджувати, чия вина, бо винних не знайдемо або знайдемо їх забагато. Чия це вина не була б, кожний знає, що це тільки тимчасовий стан. Деякі твердять, що цей стан вже триває задовго. Вони не мають рації. Як задовго? Чейже наша Нenька-Земля проіснувала вже шість і пів мільярда —

не мільйона — років і ще буде існувати так довго. То що там триста — чи навіть п'ятсот — років?

Ми всі знаємо, — тільки наші воріженьки хочуть нам замилити очі, — що, скорше чи пізніше, наша Ненька-Україна вибухне. І то несподівано, як вулкан на горі св. Олени. Ніякий політик не припускав, що той вулкан вибухне. А він таки вибухнув — і то не раз — нікого не попереджуючи. Так буде з нашою державою. І вона вибухне, без попередження. І як наш народ вже так довго чекав, то ще може трішки почекати. Напевно дочекається. А політики мусять завзято тренувати, щоб бути готовим, коли настане той час.

Нові книжки

Володимир Скорупський

Василь Верига: **"Дорогами Другої світової війни".** Леґенди про участь українців у Варшавському повстанні 1944 р. та про Українську Дивізію "Галичина", Вид-во "Новий Шлях", Торонто, 1980 р. Обгортка роботи мистця Михайла Михалевича.

Автор Василь Верига завдав собі значного труду, щоб не стільки з боку української історіографії, скільки зі становища документальних чужинних матеріялів відобразити об'єктивне насвітлення постання й історію Дивізії "Галичина", перезваної потім І-ою Українською Дивізією УНА, розвіяти леґенди про участь українців у Варшавському повстанні 1944 р. і про Українську Дивізію "Галичина".

Між матеріялами до історії Дивізії "Галичина" — І-ої Української Дивізії УНА — автор часто знаходить документальні джерела совєтської й польської історичної літератури, з яких наводить достовірні цитати чи то зізнань безпосередніх очевидців тих подій, чи пізніших їхніх історіографічних дослідників. Такий підхід надає праці В. Вериги об'єктивного характеру та нефальшованої документальности, які розвінчують безпідставність обвинувачення українців взагалі, а дивізії "Галичина" зокрема, у злочинах супроти польського населення Варшави, Галичини й Холмщини.

Зацікавлений пильний читач знайде в цій книзі багато відповідей на такі питання — українці й Варшавське повстання 1944 р., чи українські частини його здушували, як творилася Дивізія "Галичина", її назва й історія, з ким і проти кого Дивізія боролася, її доля по Другій світовій війні, не кажучи вже про всю брехню совєтської пропаґанди довкола творення і дії Дивізії "Галичина".

Праця В. Вериги написана науково-популярним стилем, перетикана документальними світлинами, подає багату бібліографію, 12 ориґінальних українських і польських документів, ніде ще не друкованих, а теж резюме англійською мовою. Вона є поважним причинком до очищення пофальшованого намулу, що осів на правдиву історію Дивізії "Галичина" зпід пер совєтської і польської пропаґанди та до деякої міри й застережень до Дивізії з боку українських партійних кіл. Книжка ця повністю заслуговує стати набутком приватних і публічних бібліотек країн нашого поселення. А втім, слово залишаємо за безпосередніми учасниками Дивізії та за читачами.

В. Ґоцький.

МИ ДОВГО НА НЕЇ ЧЕКАЛИ
(роздуми над книгою В. Вериги "Дорогами Другої Світової Війни")

Так, ми довго чекали на появу саме такої книги. Бо все досі сказане про Дивізію Галичина, це або оцінка її пера фахівця-військовика (Гайке), або удокументовані розповіді "баби повитухи", тобто Військової Управи про народження, про вирощування та про кінцеві акорди важко народженої дитини, Дивізії Галичина (Р. Крохмалюк), або про життя і працю Дивізії за дротами (Б. Будний) — це все те, що ми переживали, насвітлене з ріжних сторін чи на ріжних щаблях.

Знову ж репортажі чи спогади Лисяка, Загачевського, Лазурка, що появилися книжковими виданнями, — насвітлюють, так би мовити, знутра все те, чим жила Дивізія, як військова одиниця, та дивізійники, для яких німецький мундур був засобом до себевияву, як ідейних борців за свою українську правду.

Книга, про яку мовиться, трактує справу, можна сказати, із зовсім відворотної сторони. Бо вона займається радше тим, що вороги наші бачили, чи хотіли бачити, або свідомо пришивали нашій Дивізії, щоби її скомпромітувати, щоби їй відобрати всі моральні вальори, які вона здобула. І хоча лінія знеславлювання всього, що носить знамя української самостійної думки чи змагання до самостійности, до власної державности, завжди стояла під ударами ворожої атаки, то Дивізія чомусь дочекалась спеціяльної й неперибираючої в засобах уваги. Колеґа Верига мозольно визбирав саме всі такі заміти, проаналізував їх і дав вичерпну, історичними документами та джерелами потверджену відсіч. Оце й головне в цій праці колеґи Вериги.

Щоби не бути голословним, дозволю собі перечислити важливіші підрозділи тої 260 сторінкової праці. Ось вони:

Варшавське повстання 1944 року і українці.
Дивізія Галичина в совєтській та польській літературах.
Дивізія Галичина і цивільне населення.
Дивізія і концентраційні табори.
Дивізія Галичина — збройне рамя українського народу.
Чи Дивізія Галичина"колоніяльна" частина?
Дивізія Галичина в полоні й в діяспорі.

Вже із самого переліку читач може собі виробити образ, про що йде мова. Тут треба додати одну малу заувагу. Що хоча ця праця Вериги є фірмована НТШ — Канадський Відділ, хоча вона розпрацьована за всіма принципами наукової праці, то читається дуже легко із постійно зростаючим зацікавленням. Бож автор зібрав таку силу джерельного матеріялу та проаналізував його так сумлінно, що людина прямо вірити не хоче, що ворожа пропаґанда допустилась того роду фалшувань чи прямо вигадок, і то часто теж під плащиком наукових дослідів. Щоби читач, чи дослідник не мав ніяких

сумнівів, у праці наводиться джерела використаної літератури, а то й відбитки дотичних документів.

Резюме важливіших проблем в англійській мові та покажчик імен та географічних назв доповняють ту вартісну й конечну в наш час працю. При читанні згаданої праці насувається ще одна цікава думка. Хоча автор ціллю своєї праці поклав розоблачити ворожі клевети, кинуті в сторону Дивізії, які нажаль у великій мірі закріпились на заході, зокрема серед журналістичної братії — то праця ця не понизила свого наукового позему. Вона не знизилась до газетної полеміки. Читач не виносить враження, що автор старався забронзувати добре ім'я Дивізії, але об'єктивно ставить перед очі історичні факти, щоби читач сам міг собі виробити свою думку.

Та нажаль, одного не вдалося авторові виелімінувати. Чуттєвих анімозій до політичних противників. До опонентів Дивізії, які неґативно ставились до неї в час її творення, а теж в пізнішому часто кидали в її сторону неприхильні оцінки. Тут автор на об'єктивність ні на чисто науковий підхід не спромігся. Бо що іншого є подати сухі факти читачеві, а що іншого давати свої суґґестії в оцінці тих фактів. Тут Веригу-дослідника, кропіткого й солідного, переміг Верига-партієць. Кожній людині можна мати свій погляд на справи. І осуджувати лише тому, що дана людина має відмінний погляд — невластиве. Але коли у науковий виклад, спертий на об'єктивнім перегляді джерел, вкрадаються незовсім об'єктивні міркування автора, то це понижує науковість праці, надає їй полемічно-пропаґандивного характеру, а для багатьох читачів стає тяжкостравним.

Суттю згаданої праці є відкинути ворожі закиди. Значить, боротьба з ворогом на науково-інформативному відтинку. То чи потрібно було зачіпати при тій нагоді і внутрішний відтинок? Тут справа не у хованні правди під обрус, але у тому, чи місце на те було відповідне? Бо продискутувати всі ці дивізійні проблеми серед нас самих, теж потрібне й навіть конечне, хоча сумніваюсь, чи можливе. Але, але! На все свій час і своє місце.

Думаю, однак, що сказане колеґа Верига сприйме, як дружню, дещо відмінну думку. Думаю теж, що це в ніякій мірі не применшує вартости праці ні нашої вдячности В. Веризі за таку мозольну довгорічню працю. Книга ця не лиш потрібна, але конечна, зокрема всім тим, хто має до діла із зовнішними зв'язками, бо допоможе ліквідувати, чи хочаби послаблювати, ворожу нам, чужу пропаґанду документарними свідченнями, якими в першу чергу ця книга сповнена.

Замітка редакції:

Закид п. В. Ґоцького, В. Верига "не спромігся на об'єктивність, ані на чисто науковий підхід" у відношенні до українських опонентів Дивізії, не підтверджений прикладами. Автор праці "Дорогами ІІ-ої Світової Війни" оперує конкретними фактами і їх наводить як приклади для підтвердження своїх міркувань. А вже зовсім бракує доказу на закид, що "Веригу-дослідника, кропіткого і солідного, переміг Верига-партієць". В дійсності Верига критично про-

аналізує поставу обох відламів Організації Українських Націоналістів, що у тому часі були одинокими діючими силами, про що читач може переконатися на сторінках 54-56, 174-175 та інших. Зрештою, годі ж вимагати, щоб автор у своїй праці не міг висловлювати своїх міркувань, які, навіть при найкращих намаганнях об'єктивности, все таки до деякої міри будуть суб'єктивними поглядами, а В. Верига не є виїмком із того правила. Погоджуємося однак з п. Ґоцьким у тому, що це "в ніякій мірі не применшує вартости праці".

SIEGRUNEN — the Waffen SS in historical perspective, Volume IV, Number1 (19), April 1980, Glendale, USA. p. 5-10.

"Зіґрунен" — Зброя-СС з історичної перспективи, том IV, ч. 1 (19), квітень 1980, стор. 5-10.

Кожне число має 22 сторінки нормального журнального формату, багато ілюстроване і присвячене історії дивізій Зброї-СС. У згаданому числі починається історія Української Дивізії, розрахована на шість чисел журналу. Годі це видання назвати журналом, бо кожне число складається з одинадцяти поодиноких листків, густо задрукованих з малими марґінесами і відступами.

В числі 1 (19) починається історія нашої дивізії, її ґенеза, проголошення, вишколи і великі маневри перед виїздом на фронт. Знаходимо там факти нам невідомі, а може призабуті з роками. Кілька помилок видавець і автор обіцяє справити в наступному числі, присвяченому битві під Бродами. Кого цікавлять нові видання про УД? Можна замовити цю публікацію у видавництві:

Richard Landwehr,
Box 70, Mt. Reuben Rd.
GLENDALE, Or., 97442, USA.

Видавець подає ціну передплати за 4 числа дол. 6.00 з додатком 8 центів за кожне число.

Автор пише про УД з великою симпатією, згадує, що добровольці уважали свою дивізію, як ядро для творення української армії. Теж деякі німці вірили, що дивізія стане першою збройною формацією української держави.

Здається мені, що і для нас це видання придасться, хай і тільки тих шість чисел, призначених для історії УД, щоб наша молодь могла обзнайомитися з мілітарною історією Дивізії у Другій світовій війні.

П. С. Світлина на стор. 5, на якій бачимо ніби групу добровольців, які з понурими мінами несуть на дручках відзнаки СС, — вояки І УД не мали права носити такі відзнаки! З лівої сторони світлини в глибині стоїть старша людина; на Нюрнберґському процесі представники СССР вжили цю світлину як доказ проти проф. Кубійовича, ніби ця людина — це проф. Кубійович.

Позатим добровольці на цій світлині мають вигляд нещасних людей із штучно доліплених відзнак німецьких формацій СС.

Ю. Т. К.

СОВЄТСЬКА АҐРЕСІЯ

(Sallagar, Friedrich M. **An overview of the Soviet threat.** Santa Monika, Calif. Rand, 1980. 32 p.)

Зріст мілітарної сили СССР чимало турбує американських знавців, які на своїх плечах несуть відповідальність за долю Америки, а то й цілого західнього світу. Вони нарешті "відкрили", що головною ціллю совєтської мирної коеґзистенції є підривати, де тільки можна, американські стратегічні позиції та каламутити воду у всіх неспокійних країнах світу, щоб цим способом ще раз замотати американські збройні сили в зайвий конфлікт, так як це трапилось у В'єтнамі.

Ф. М. Саляґар добре обізнаний із хитрою совєтською поведінкою на всіх міжнародних фронтах. Цей перегляд совєтської загрози автор поділив на п'ять підрозділів: а) Наслідки змінного мілітарного балянсу, б) Перспективи совєтських плянів на дальшу мету, в) Побіда без війни, г) Прольоґ у майбутнє, д) Як зустріти непередбачену загрозу.

Автора дуже турбує факт, що СССР видає на озброєння своєї армії 75% більше грошей, ніж американці. Він також переконаний, що вже тепер СССР має велику перевагу в багатьох родах зброї і що він досить успішно "доганяє" Америку на відтинку наймодернішої зброї. СССР постійно вдосконалює усі роди зброї, а коли йдеться про далекобійні ракети СС-9 і СС-18, то американці ще таких не мають.

Розглядаючи совєтські військові пляни на майбутнє, автор прямо губиться в гущі можливостей, котрі стоять до диспозиції совєтській експанзії. Але він помічає виразно деякі совєтські аґресивні скоки, такі як роздмухування воєн за "національне визволення", постачання зброї радикальним групам у новостворених державах, появу в непередбачених місцях рухливих бриґад з Куби чи військових дорадників із Східньої Німеччини. Автор також схильний вірити тим американським експертам, котрі думають, що СССР тільки жде доброї нагоди, щоб заатакувати европейський бастіон, а вже потім остаточно розправитися з Америкою.

У розділі "Перемога без війни" автор пробує вказати на деякі факти, що мали чи мають вплив на совєтську політику. Він вказує на статтю в "Правді" (8 липня, 1972 р.), де говориться: "Мирна коекзистенція поміж державами різних соціяльних систем... не означає припинення клясової боротьби — це тільки хвилева резиґнація з ужитку збройної сили". Цей стан постійної клясової війни, як і також постійна пригадка радянським громадянам про загрозу зі сторони капіталістичних країн, допомагають совєтському урядові

вдержати бойову мораль армії і пояснити цивільному населенню причини недостач продуктів широкого вжитку. Цим самим арґументом совєтські вожді оправдують своє диктаторське панування. Совєтська пропаґанда робить все, що може, щоб тільки приспати чуйність Заходу. Чи ж САЛТ І договір не переконав західніх політиків, що СССР вже позбувся своїх загарбницьких плянів і вже більше не думає "хоронити їх"?

В розділі "Пролог у майбутнє" автор вказує, як СССР помічає занепад Заходу та як роздмухує інтернаціональні кризи, щоб цей загальний занепад Заходу прискорити. Але СССР поступає дуже обережно, щоб ці інтернаціональні малі кризи не вирвалися часом зпід їхньої контролі, бо тоді буде їм дуже тяжко грати ролю інтернаціональних "миротелів". Свою інтервенцію в деяких країнах світу СССР виправдує, як запрошення поневоленого народу допомогти скинути капіталістичне ярмо. Інтервенцію кубинських відділів в Анґолі та Етіопії вважається тільки братерською допомогою у війні за національне визволення. Але тут і там уже появляються ластівки відкритої совєтської агресії. Присутність совєтської боєспосібної бриґади в Кубі та інвазія Авганістану свідчить про те, що СССР відкрито йде на ризико тільки тому, що "гнилий" Захід не реагує на ці провокативні затії. В ситуації, в якій помічається занепад мілітарної сили Заходу, коли постійно зменшується число народів, прихильних Америці, СССР скорше чи пізніше спровокує війну.

В останньому розділі автор роздумує, в який спосіб американці повинні спинити ці совєтські експансивні авантури. Автор не виключає й збройного зудару Америки з Росією. Як доказ американської готовости, він вказує на останні потягнення Пентаґону, котрий тепер на скору руку організує ударні відділи, які боронитимуть країни Перської затоки.

В. Сірський

БРАТСТВО КОЛИШНІХ ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

ділиться з Побратимами, колишніми Вояками та з всім Українським Громадянством сумною вісткою, що в понеділок, 1-го вересня 1980 р.

відійшов у Вічність

сл. п. інж. БОГДАН ПІДГАЙНИЙ

кол. член УВО, член Проводу ОУН в Україні, політичний в'язень, старшина 1-ої УД УНА, довголітній голова КУ Братства в Канаді та член Головної Управи Братства.

Панахида відбулася в четвер, 4-го вересня ц. р., а похорон в п'ятницю, 5-го вересня 1980 року в Торонті, Канада.

Високоповажаній Дружині, Донці та Родині складаємо наші найщиріші співчуття.

Управи Братства

ПОМЕР ІНЖ. БОГДАН ПІДГАЙНИЙ

В понеділок, 1 вересня 1980 р. помер в Торонто після довгої недуги на 75 році життя інж. Богдан Підгайний, 1-ий заступник голови ГУ і кол. голова Крайової управи (Канада) Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, член УВО та ОУН, політичний в'язень, сотник Української дивізії, політичний і громадський діяч.

Дуже багато його друзів і родини прибуло з Канади й Америки на похоронні відправи. У четвер відправилася панахида, а в п'ятницю — Служба Божа в катедрі св. Йосафата. Похорон відбувся на цвинтарі "Парклоун". На панахиді та в церкві про життя Покійного говорив о. В. Шараневич, капелян станиці Братства, а на цвинтарі прощали його: мґр. Ва-

силь Верига від Крайової управи Братства Канади, ред. А. Камінський від Організації Українських Націоналістів (з).

Згодом відбулася тризна, на якій коло 150 осіб зложило останні почесті покійному Б. Підгайному та висловило співчуття родині — дружині Анні, дочці Лярисі та зятеві Матею Пришлякові.

Під час тризни промовляли: д-р Мирослав Малецький, голова Головної управи Братства к. вояків 1-ої УД УНА; інж. С. Пиндус від товаришів з університету, Микола Лебідь від Закордонного Представництва УГВР; інж. Яр. Соколик від товариства інженерів; д-р О. Сокольський від КУК, мґр. Богдан Артимишин, голова Крайової Управи ЗСА, Братства кол. вояків 1-ої УД УНА; інж. Омелян Тарнавський та від приятелів д-р М. Логаза.

Заініційована родиною збірка на добродійні цілі своїх переконань принесла суму $2262.00. Поіменна листа на другому місці.

НЕВИГОЛОШЕНЕ ПРОЩАЛЬНЕ СЛОВО НА ПОХОРОНІ Б. П. БОГДАНА ПІДГАЙНОГО

Видиш брате мій,
товаришу мій,
відлітають сірим шнурком
журавлі у вирій...

Оце із нашої громади відлетів у вирій журавель Богдан Підгайний, у вирій, з якого вже ніхто більше на землю не вертає, у вирій, в який відлетіло вже багато наших приятелів товаришів, рідних.

Колись у цей вирій полетимо й ми. бо такий є закон життя, бо так є установлено Господом Богом. Кожна людина, яка приходить на цей світ, мусить відійти з цього світа мусить через браму смерти відійти у вічність.

Життя покійного спеціяльно його молодість. було трудне, повне змагань повне стремлінь посвяти і терпінь. Бо і неспокійними, бурхливими, експльозійними були часи в яких йому також і нам всім довелося жити. Двадцяті тридцяті і сорокові роки нашого століття — то була епоха експльозій нових ідей нових політичних систем та їх відтіней а також спроб їх реалізації в практичному житті. То були часи безоглядної боротьби, часи воєн, часи безпощадного взаємного винищування, часи воєн всіх проти всіх. То були часи коли поставали і валилися нові держави, часи в яких виявлялася стійкість і вартість ідей, за які многі віддавали своє життя, йшли на великі жертви, резигнували зі свойого особистого щастя, резигнували з волі.

Справді треба було бути наскрізь перенятим любов'ю до свого народу, треба було мати багато гарту, сили волі, посвяти, духа жертви і любови, щоб відректися самого себе і стати на страсну дорогу.

І покійний це зробив. Він рішив віддати все, щоб здобути кращу долю для свого народу. Він став у лави тих, що на свому прапорі написали **смерть, або самостійність Україні.**

Він міг — як то кажеться — зробити кар'єру в житті особистому, але задля тої ідеї, яка виповняла його душу і серце — він зрезигнував з цього. Він не бажав для себе щастя, вдоволення, багатства і вигоди тоді, коли його нарід гинув і терпів в неволі, коли його нарід жив у пониженню. Визволення, самостійність, щастя народу — це була та ідея, якою він жив і яка ясним полум'ям горіла в ньому.

І за те все — що він дістав у свому житті? Він не дістав ані високих степенів орденів, ані загального признання, ані слави, ані маєтку, ані почестей. А тільки великі терпіння стали його участю. Тільки тюрми і рани були його нагородою.

Напевно нераз в пустці самоти, коли підповзали до його душі і розуму зневіра, сумніви, гіркість життя, незрозуміння та брак співчуття — коли ті злі відчуття огортали його, він певно говорив тоді до себе: "кому повім печаль мою?", кому розкажу, перед ким виллю біль свій, кому оповім про терпіння-муки свої? Перед ким вискажу про свій смуток, що оповив мене цілого, і наче отруя проникає ціле моє єство? Хто піддержить мене в хвилинах страшної депресії, де той ангел, який потішив би мене, коли душа моя найшлася в Гетсиманському саді? Тож у св. Письмі написано, що "краще є смерть, як гірке життя". Тоді ж яке важке є моє життя?

І скільки ж покійний пережив цих гірких хвилин, годин, днів, тижнів, місяців, років у свому житті. Їх направду було дуже багато.

І хто це відчує, хто зрозуміє, хто співчуватиме і хто оцінить ту велику жертву покійного?

Коли завдяки 2-ій світовій війні покійний вийшов з тюрми на волю, тоді для нього засіяло сонце свободи, радість і щастя виповнили в щерть його серце. Та він — мимо всього пережитого, мимо тієї гіркої чаші, яку мусів випити — не дбає про себе, про свої особисті справи, але знову включається в дальшу боротьбу за кращу долю свого народу.

І знову — військо, фронт, рани, терпіння стають нагородою за його посвяту. Однак покійний цим не огірчується, не дивується цьому, він знає, що так мусить бути. Бо все здобувається тільки жертвою, тільки самопосвятою, тільки самовідреченням.

Богдан Підгайний здає собі добре справу з цього, що людина, яка хоче працювати для добра свого народу — мусить перед тим сама наложити на свою голову терновий вінець, та ще з довгими і гострими кільцями, і добре його притиснути, щоб терня глибоко увійшло в скроню. Це вона мусить знати, щоб осягнути ту ціль, яку вона поставила перед собою. І покійний це зробив.

А відтак трохи щастя особистого — Дружина, Доня, сім'я, становище. Але все пережите дає про себе знати. Важка недуга нищить його. З початку вона не так дуже дає про себе знати. Але з часом вона чим раз більше винищує організм покійного — і то мимо всіх старань лікарів.

Нарешті приходить смерть. Він відходить до тих своїх приятелів, що ще передтим відійшли у вічність. Відійшов до Господа, щоб одержати від Нього в нагороду — вінець справедливости, який Господь вручає тим всім, що люблять Його.

А жертвою свого життя він збудував собі в історії боротьби українського народу за свободу пам'ятник — триваліший від криці.

Покійний вів добру боротьбу, віри дотримав, гідно доніс прапор боротьби до кінця.

Нехай земля Канади, — яка його так гостинно приняла, — буде для нього легкою та заступить йому рідну землю, яку він так дуже любив і за свободу якої боровся.

Спи друже спи,
Про кращу долю-волю сни,
Про кращу долю вітчини —
Чи ж можуть бути кращі сни?

Вічна Йому пам'ять!

Товариш по зброї

Замість квітів на свіжу могилу мойого найдорожчого мужа складаю 200 дол. на потреби журналу Вісті Комбатанта.

Анна Підгайна

Замість квітів на свіжу могилу мойого улюбленого батька складаю на пресовий фонд Вістей Комбатанта 100 дол.

Ляриса Підгайна
з родиною

В пам'ять нашого незабутнього брата Богдана Підгайного складаємо на пресовий фонд Вістей Комбатанта по дол. 50.00.

Марія Максимець і Стефанія Пеленська

Замість квітів на свіжу могилу сл. п. інж. сот. Богдана Підгайного зложили свої пожертви на:

Патріярший Фонд:

Д-р Михайло і Марія Логаза	50.00
Д-р Мирослав Малецький	30.00
По дол. 25.00: Зенон і Марія Гарапа і Володимир і Ірина Грушкевич	50.00
По дол. 20.00: П-ні Марія Гошоватюк, Дамян і Осипа Олексишак, д-р Григорій і Ірена Шиманський, Теофіль Турчиневич	80.00
По дол. 10.00: Роман і Ольга Басараб, Михайло Гуляк, Ольга Джуґлей, Е. Бурачок, В. Артим, Михайло Лялька, І. і С. Кіт	70.00
По дол. 5.00: П-ні Ірена Дейчаківська і Богдан Ґула	10.00
Разом	**290.00**

ФКУ — ГАРВАРД:

Микола і Дарія Лебедь 100.00
По дол. 10.00: Михайло Кміт, Петро Яцик, Володимир Мойсяк, Іван Бойчук і Ігор Бурачок 50.00
Разом 150.00

ПАТРОНАТ — САРСЕЛЬ:

По дол. 25.00: Д-р Володимир Дебера і Роман та Анна Бойцун 50.00
По дол. 20.00: Юрій і Ольга Карманін, Юрій Курись, Ярослав і Віра Вергановські 60.00
По дол. 10.00: Ярослав Дутка, Роман Колісник, Володимир Пальчук, Омелян Тарнавський, Ілля Шкільник, Степан Романець, д-р Матей Гута 70.00
По дол. 5.00: П. Ґамула, Яків Козловський і Омелян Кушнір 50.00
Разом 195.00

Н.Т.Ш. в Канаді п-ні інж. Леоніда Вертипорох дол. 10.00

"Вісті Комбатанта"

Пані Анна Підгайна — дружина Покійного 200.00
Пані Ляриса Пришляк — дочка Покійного 100.00
По дол. 50.00: Пані Марія Максимець і Стефанія Пеленська — сестри Покійного 100.00
Ярослав Палатайко-Глинка 100.00
По дол. 50.00: Михайло Петришин, Роман Чолкан і Андрій та Ольга Чорнії 150.00

По дол. 25.00: Пані Марія Гарапа, д-р Василь Сірський, Андрій Коморовський і Мирослав Бігус 100.00

По дол. 20.00: Сот. Павло Іванів, Богдан Яворський, Я. і В. Гробельський, Теодор Климів. Об'єднання к. Вояків УПА, Станиця Торонто, Богдан Мацьків, Богдан Комарницький, Любомир Татух, Богдан Артимишин, Степан Гула. Іван Бойко, Михайло Рудзік, Василь Дубик, Василь Палієнко, Юрій Лопатинський, Павло Шевчук, Богдан Кальба, д-р Володимир Мацьків, д-р Мирослав Малецький, п-ні Марія Гошоватюк, Михайло Смаль 420.00
15.00 дол.: Лев Бабій 15.00

По дол. 10.00: Василь Максимець, Роман Кордюк, Микола Кулик, Д. Пташник, Михайло Пітюра, п-ні Оксана Кецала, Степан Ільницький, В. Лялька, Роман Лятишевський, Василь Верига, Володимир Лехіцький, С. Ковальчук, Степан Климців, Леонід Філь, Михайло Федак, Іван Падик, Михайло Білоус, Роман Барабаш, Богдан Опалевич, Тарас Ґут, Михайло Кміт, Добромир Казанівський, Александер Хотинецький, Євген Логаза, Володимир Онишкевич, Василь Бойко і Роман Стахів 270.00

По дол. 5.00: Мирон Пазій, Орест Городиський, Степан Василів, Зенон і Ольга Горечий, Петро Демянюк, Василь Вацик, п-ні Ярослава Ломаґа, Юстин Лихач, Лев Андрійчук, Дмитро Ковч, Осип Мудрий, п-ні Ольга Еліяшевська 60.00

В. П. 2.00

Разом 1,417.00

СТОРІНКА "КАПІТУЛА ВІДЗНАК У. Д."

Орест Корчак-Городиський

ЯК НОСИТИ ВІДЗНАКИ?

У попередній статті — див. ч. 3 (107), ст. 53 — була подана логічна черговість ношення військових відзнак. Ми маємо принаймні чотири способи ношення таких відзнак.

На цивільному піджаку можна носити на лівій вилозі мініятурні стрічки. Найвищу відзнаку (Залізний хрест за 1-ий Зимовий похід, "Броди", Хрест Укр. дивізії) можна носити зверху на орденському звисі.

На вечірньому одязі носиться мініятури на лівій груді, зглядно вилозі, токсіда чи фрака. На піджаках комбатантського однострою відзнаки повинні носитися, як "шапочки", по три відзнаки в одному ряді, а на великих державних святах чи врочистостях на піджаку повинні бути наложені всі великі відзнаки, по можливості в одному ряді.

На одностроях молодечих організацій можна носити "шапочки" під час великих свят.

Якщо український вояк здобув також неукраїнські військові відзнаки, наприклад, австрійської, німецької, американської чи канадської армій, тоді на українських імпрезах слід їх носити накінці, після українських відзнак; зате на святкуваннях американських чи канадських збройних сил — навпаки, — українські відзнаки повинні бути накінці.

Дехто з українців, що служив в американській армії під час 2-ої світової війни, в Кореї чи В'єтнамі, отримав багато бойових чи пропам'ятних відзнак. В деяких військових журналах подають світлину особи, а під нею список усіх відзнак, як американських так і неамериканських. Варто було б у нашій пресі теж містити списки українців, які оримали високі відзнаки за військову чи державну службу, очевидно разом з світлинами.

ВОЄННИЙ ХРЕСТ УСС З 1918 р.

З приватних розмов довідався я, що в 1915 р. була мова між провідними діячами-старшинами УСС-ів про потребу більш виразної відзнаки приналежности, ніж тільки "відзнака синя УСС, що понад ухом носить", як співається у стрілецькій пісні. Можливо, що ще живі члени УСС-ів, які були обзнайомлені з історією постання Воєнного хреста УСС-ів, могли б подати про нього інформацію.

Польська 1-ша бриґада Пілсудського, хоч носила австрійські однострої, дуже виразно відрізнялася від австрійського вояка. На шапці-"мацеюфці" вони носили польського орла без корони, а підстаршинські і старшинські відзнаки на ковнірі відрізнялися формою і стилем від австрійських.

Пропам'ятний хрест УСС-ів в трьох видах на стяжці був появився, але не дійшов до кадри УСС-ів. Він якось зберігся на складі в книгарні Савули у Відні й щойно після його смерти появився у продажі для колекціонерів. Про нього згадує в одній англомовній статті д-р Юрій Подлуський в журналі "Медал коллектор".

З життя Комбатантських Організацій

АНГЛІЯ

ДВАДЦЯТЬ ТРЕТІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ОбВУ

У суботу, 28 червня 1980 року, відбулись у Манчестері, в залі місцевого Відділу СУБ XXIII з черги Загальні Збори Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, з участю 53 делеґатів, які мали 67 голосів і заступали 1620 активних членів. Треба відмітити, що не всі Відділи, зокрема малі, були заступлені на цих Загальних Зборах, що їх відкрив голова ОбВУ побр. пор. Богдан Микитин о год. 2.00 пополудні, проголосивши, що в залі є вимаганий статутово кворум, а тому скликані збори є правосильними, і відкриваючи їх, попрохав присутнього всч. о. крил. Ярему Гаврилюка провести молитву.

Після молитви була обрана Президія Загальних Зборів у складі: голова — побр. Михайло Гринюк, заступник голови — побр. дир. Іван Равлюк, секретарі — побр. Павло Ґошко і побр. Лев Коваль. До почесної Президії Загальних Зборів були запрошені: всч. о. крил. Ярема Гаврилюк, Почесний Голова ОбВУ хор. інж. Теодор І. Кудлик, одночасно як і голова Українського Крайового Патріярхального Об'єднання Мирян ПУКЦ, дир. Іван Равлюк — ген. секретар Союзу Українців у Великій Британії, майор Іван Горобець — голова Союзу Гетьманців Державників у Вел. Британії, пор. Богдан Микитин — представник "Нової Фортуни", п. Михайло Захарчук — секретар Делеґатури АБН, д-р Святомир М. Фостун — голова Товариства Українських Літераторів, дир. Іван Скальський — представник "Подолії", Спілку Української Молоді у Великій Британії репрезентував побр. Михайло Гринюк, а Товариство "Гуцульщина" його голова п. В. Потєк.

Після покликання Почесної Президії учасники Загальних Зборів ушанували пам'ять померлих членів ОбВУ, що їх довгий список зачитав голова Зборів. З черги були обрані ділові комісії Зборів.

Вітали усно Загальні Збори присутні представники організацій, а письмові привіти зачитав голова Зборів. Важливіші з них наспіли від дост. Ярослава Стецька, голови Проводу ОУН, від голови уряду УНР д-р Теофіля Леонтія, Президії Світового Українського Визвольного Руху, Президії СКВУ, Головної Управи Братства кол. Вояків І УД УНА та багатьох інших.

Письмове привітання від Його Блаженства Блаженнішого Патріярха Йосифа наспіло на жаль спізнено, вже після відбуття Загальних Зборів ОбВУ.

Опісля приступлено до ділової частини Загальних Зборів. Для провірки протоколу з попередніх Загальних Зборів на внесок цієї комісії Збори затвердили протокол. Загальний звіт із діяльності ОбВУ впродовж звітної каденції склав ген. секретар ОбВУ побр. д-р Святомир М. Фостун, а звіт із фінансової діяльності й господарки склав побр. Маріян Д. Гайва, фінансовий референт Головної Управи. За Суд Чести звітував побр. пор. Микола Веремієнко, відмічуючи, що в звітній каденції не вплинули до Суду Чести ніякі справи для його розгляду. За Контрольну Комісію звітував побр. Михайло Гринюк, відмічуючи, що в звітній каденції була проароблена велика й задовільна праця Головної Управи, за котру їй належиться признання. Після короткої дискусії та відповідей порядком доповнення звітних даних, що їх подав побр. Маріян Д. Гайва, делеґати уділили одноголосно абсолюторію уступаючій Головній Управі ОбВУ з відміченням їй признання за проведену багатогранну успішну діяльність.

Після уділення абсолюторії склав звіт голова верифікаційної комісії побр. Богдан Головатий. Згідно звіту цієї комісії у Загальних Зборах брали участь 53 делеґати, що мали 67 голосів і заступали 1620 активних членів ОбВУ, а також присутні 28 гостей.

Загальну програмову доповідь виголосив побр. пор. Богдан Микитин. На внесок номінаційної комісії, предложений її членом побр. Маркіяном Шептицьким, побр. пор. Богдан Микитин був обраний одноголосно знову головою ОбВУ на чергову дворічну каденцію. Головна Управа ОбВУ була обрана в такому складі (поазбучно), побратими: Гайва Маріян Д., Гавірко Андрій, Головатий Богдан,Гвоздик Іван К. сотник, Захарчук Михайло, Кіщук Петро, Лесюк Володимир, Нагайло Володимир, Мулька Нестор пор., Татарчук Михайло, Фостун Святомир М. д-р, Шептицький Маркіян, Янківський Володимир і Яцків Микола. Заступники членів Головної Управи, побратими: Дем'янчук Олекса, Гуменюк Василь і Ткачук Михайло.

Суд Чести був обраний, як слідує: голова — побр. пор. Микола Веремієнко, члени — побр. пор. Ігор Гаврилів і дир. Іван Равлюк. Заступники: побр. Павло Ґошко і побр. Євген Стешин. Контрольна Комісія ОбВУ: побр. Михайло Гринюк — голова, а члени: побр. дир. Іван Скальський і побр. Михайло Поврозник. Заступники: побр. Михайло Кормило і побр. Ярослав Фатерига.

Загальні Збори обрали знову Почесним Головою ОбВУ на чергову каденцію хор. інж. Теодора І. Кудлика.

Після вибору керівних органів ОбВУ Загальні Збори заслухали пропонованих змін і доповнень до статуту ОбВУ, що їх предложив побр. д-р Святомир М. Фостун, і обговоривши їх, прийняли і схвалили. З черги Загальні Збори прийняли проєкт загального пляну праці ОбВУ в черговій каденції, обговорили й прийняли проєкт бюджету, що його предложив голова фінансово-бюджетної комісії побр. Маріян Д. Гайва та схвалили підвишку членської вкладки з днем першого січня 1981 року до 2.40 анг. фунт. річно для членів, а для членів-емеритів 1.20 анг. фунт. річно.

Перехідну чашу ОбВУ за прикладну діяльність у звітній каденції одержав на перший рік Відділ ОбВУ в Лондоні, а на другий рік Відділ ОбВУ в Раґбі. Нагородні грамоти за прикладну працю одержали поб. Михайло Татарчук, побр. Михайло Ткачук, побр. Андрій Гавірко і побр. Василь Гуменюк.

Після схвалення резолюцій Загальні Збори заслухали привітання, що його склав їм голова Манчестерського Відділу СУБ п. Григорій Бойко, слово новообраного голови ОбВУ побр. пор. Богдана Микитина, а з черги голова Зборів подякував господарям за гостинність, Управі Манчестерського Відділу ОбВУ за дбайливу підготову всього на місці до відбуття Загальних Зборів, комісіям за їхню працю та делеґатам, закликаючи в своєму палкому слові всіх до дальшої праці.

За ділове і вміле проведення Загальних Зборів подякував голові й президії побр. Богдан Головатий. О год. 7.00 увечері закінчено Загальні Збори проспіванням національного гимну. Після закінчення Зборів відбулося перше засідання Головної Управи ОбВУ, в час якого призначено обов'язки членам Головної Управи та уконституовано Екзекутиву, а також обговорено й вирішено біжучі ділові справи.

Учасник зборів.

АРҐЕНТИНА

СПІЛЬНЕ СВЯЧЕНЕ ДИВІЗІЙНИКІВ І СОЮЗУ УКРАЇНОК

Буенос Айрес. Ідучи за традицією інших Товариств і своєю власною, Братство кол. Вояків І УД УНА в Арґентині 20-го квітня ц. р. влаштувало Спільне Свячене. Тим разом до спільного свята запрошено ще й Союз Українок (хитрі дивізійники!). Свячене відбулося в залі Філії Т-ва "Просвіта" в Авеллянеді (вул. Ген. Паз 162). Управа Філії, відчуваючи симпатію до кол. вояків, відступила даром залю, а Жіноча Секція випозичила (також даром!) потрібне накриття. Всім їм від дивізійників, отже, найщиріша подяка.

І так, у гарній модерній залі Філії, за столами, уставленими на букву "П", що святочно були прикрашені гвоздиками і міртом та заставлені великодньою їжею, засіли пані із СУА, дивізійники з родинами і численні гості. Порожніх місць не було.

Точно, по-військовому, в 13-тій годині прибули Преп. о. Юрій Мельничин ЧСВВ, в заступстві нашого дорогого капеляна о. Йосифа Галабарди ЧСВВ, що після важкої хвороби набирає сил в далекому місіонському місті Обера, відслужив короткий Молебень, посвятив святочну їду і патріотичним щирим словом склав присутнім святочні побажання. До Молебня співали друзі дивізійники. Хоч правдивий дяк-дивізійник, друг В. Максимів, не прибув через хворобу, все ж було присутніх кількох дивізійників, що знали церковний спів і напів (от хочби, І. Григораш) і з цілого серця заступали і дяка, і хор.

Голова Братства, друг Степан Тауридзький, сказав кілька сердечних слів про підтримування рідних традицій та побажав друзям і їх родинам, та гостям усього найкращого.

У залі пахло по-великодньому ковбасою, шинкою і хроном. Про все подбали самі дивізійники (О. Ткачук, І. Балащук й інші.). Нікого не треба було двічі просити до їди. Друг А. Плесків, вбраний ніби професійний "мосо" (кельнер), і декілька дружин дивізійників обслуговували присутніх. Друг В. Жупник спік надворі (не зважаючи на осінній дощик) десятки смачник курчаків і все це по-таборовому щезало із стола , поливане часто-густо добрим білим "Талякасто". Пригадались нам: скромний Великдень на фронті і трохи святочніші і повні надії Великодні в таборі полонених. Головне, ми далі творили добре пов'язаний із собою гурт друзів і, не зважаючи на те, що ми не всі належимо до одної політичної партії.

Ще перед солодким, яке гойно принесли пані Союзянки (себто із СУА), включно із смачними тортами, почалися "мистецькі" виступи. Здається, що перша подала безжурний настрій пані інж. О. Бандура, відчитавши "поважно-наукову" доповідь про зморшки. Дальше відбулося льосування фантової льотерії, яку влаштував друг Я. Фесолович. Щасливі льоси, переважно для панів, витягав Сергійчик Д. Потім лунали пісні друзів, яким помагав, хто міг і хотів , та оповідання перед усім святочним збором різних коротких споминів, автентичних анекдотів і т. п. Тут заповідачем був друг О. Ткачук

("грабя"). Перед очима нам проходили образи: вишкіл в Гайделягрі, Нойгамері, пасовиська і піски останнього, разом із щоденною бруквою (яка давала нам скупі калорії) і вбились нам у пам'ять на все життя. Проходили, мов на екрані, згадки про бої під Бродами, Словаччина, а вкінці і бої під Фелдбахом, та врешті табор полонених в Белярії і дальше в Ріміні. Дивно, ми вже понад третій десяток років в Арґентині, але нам і досі ясніє пройдений довгий шлях і намічена, та, на жаль, ще досі не зреалізована мета. Минуло стільки часу, але ми все з оптимізмом дивимось у майбутнє і своєю працею до цієї Великої Мети прямуємо. (мф).

"Наш Клич" ((ч. 14)

В СІДНЕЙ, АВСТРАЛІЯ.

С. Д-ий, звітодавець Станиці.

Цьогорічне відзначення 36-тої річниці бою під Бродами, відбулось 20. 7. в Домі Української Молоді, Лідкомб. На сцені символічна могила, березовий хрест з шоломом і похилений прапор Станиці 1. УД. УНА. Стіна вдекорована відзнакою Дивізії, долиною напис "Броди — 1944", а ще нижче пропам'ятна відзнака бою під Бродами, а зверху вліво і вправо веселкою до низу грали національні прапори.

Голова Станиці Микола Мик вступним словом відкрив цей святочний вечір. Дальше ведення програми передав молодій Юлії Фіґурка. Спогад учасника читав Мирон Івасик.

Появу Молодечого Хору при УКЦеркві св. Андрія в Лідкомб, (диригент — Марійка Сенькович), присутні привітали бурхливими оплесками. Сорок п'ять молодих співаків, перевага дівчат, відспівали "Молитву", "Віє вітер", "У зеленім лузі". З черги Івась Славич продеклямував вірш Богдана Бори, "У річницю Бродів".

Жіночий ансамбль "Суцвіття",керівник Зіна Мороз-Котко, фортепіянова супровідь — Наталія Зінченко, виконав пісні "Як на дальнім небосхилі", "Вишита хустина", "Стоїть над Десною курган". Солісти: В. Кулик, В. Спесива, Л. Міщук, О. Люлька.

Пластунка Віра Хіцяк продеклямувала з чуттям вірш М. Горішнього, "На день свята героїв". Відомий бандурист, Петро Деряжний, виконав "Гомін степів", "Дума про матір Україну". Заключною точкою був виступ членів Станиці 1. УД. УНА. Вони відспівали три пісні: "Марширують добровольці", "Гей, там попід лісом", "Спіть, хлопці, спіть".

Відспіванням національного славня закінчено це небуденне свято, а зложені добровільні датки — це дар для українських інвалідів. Слід також підкреслити, що того дня в УКЦ о. мітрат І. Шевців відправив панахиду.

США

ВІДЗНАЧЕНО РІЧНИЦЮ БОЇВ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ ПІД БРОДАМИ

На Оселі ім. Олега Ольжича в Лігайтоні 27-го липня 1980 р., Станиці Братства кол. вояків 1-ої Української Дивізії УНА в Філядельфії та Лігайтону відзначили 36-ту річницю боїв Української Дивізії. Польову Соборну св. Літургію в наміренні українського народу та війська, а потім Панахиду за полеглих під Бродами вояків Української Дивізії відслужили спільно о. д-р Роман Мартинюк, парох Оселі ім. О. Ольжича, і кол. вояки Української Галицької Армії о. митрат Василь Головінський та о. митрат Гілярій Врублевський.

Після церковних відправ відбулася у привітній залі Оселі святочна комбатантська зустріч з громадянством за спільним обідом, що його дуже справно підготовила Управа Оселі ім. О. Ольжича під керівництвом інж. Івана Харамбури. Відкрив зустріч заступник голови Станиці Братства Дивізійників у Лігайтоні побр. Мирослав Прончак, а дальше програму зустрічі провадив учасник боїв під Бродами мґр. Олександер Луцький

Святочне слово виголосив кількакратний голова в попередніх каденціях Станиці Братства Дивізійників у Філядельфії побр. Володимир Зуляк, який, — коротко, але ядерно насвітлив ґенезу боїв Української Дивізії під Бродами та їхнє значення в історії визвольних змагань.

Рясними оплесками присутні гості віддали пошану приявним на цьогорічній Зустрічі колишнім учасникам боїв Української Дивізії під Бродами, яких ведучий програмою представив особисто.

Короткі усні привітання з нагоди річниці боїв під Бродами, підкреслюючи їхнє всенаціональне значення, виголосили — адм. директор УККА й віцепрезидент та президент-елект СКВУ мґр. Іван Базарко, голова Крайової Управи Братства Дивізійників у ЗСА мґр. Богдан Артимишин та голова Відділу УККА у Філядельфії проф. д-р Петро Стерчо, який зокрема підкреслив активну й позитивну співпрацю Станиці Дивізійників у Філядельфії у всіх конструктивних акціях та діях Відділу УККА. Рівночасно він же й передав привітання від Центральної Управи Організації Державного Відродження України, колишніх вояків Карпатської Січі та проф. д-ра Богдана Гнатюка, був перешкоджений взяти особисто участь у цьогорічних відзначуваннях річниці боїв Української Дивізії під Бродами.

У мистецькій частині свята сестра Маріяна й Оксана Михайлюківни, (вони ж й активні пластунки й діючі членкині Організації МУН "Зарево"), із зворушливим відчуттям передали у знаменитій рецитації вірші, присвячені боям Української Дивізії під Бродами пера Дивізійних поетів Богдана Стефанишина та Володимира Мирищака.

Закінчено це свято молитвою, що її провів кол. вояк УГА о. митрат Гілярій Врублевський, та спільним співом національного гимну "Ще не вмерла Україна".

О. Л-ий.

Нам пишуть

Монтреал, 15-го квітня 1980 р.

До
Хвальної Редакції
Вістей Комбатанта
у Торонті.

Хвальна Редакціє!

З доручення Загальними Зборами Станиці Братства кол. вояків УД УНА у Монтреалі, пересилаємо до Вас листа в котрому з'ясували ми висловлені чл. Станиці і передплатниками Вістей Комбатанта думки, що просимо помістити в найблищому числі Вістей Комбатанта.

Уважаємо що справа ця настільки є актуальною що булоб не корисно не помістити цього листа у Вістях, в противному разі будемо змушені покористуватися іншими джерелами, щоб висловлені думки знайшли своє оправдання.

Віримо що ці розбіжності поглядів будуть поладнані задовільно, за що відразу щиро дякуємо.

В пошані з дружнім вояцьким привітом до Вас;

В. Горбатюн **о. митрат Я. Гайманович**

Щоб Вісті Комбатанта були такими, як вони були.

На початку березня 1980-го року, Станиця Братства кол. вояків У.Д. У.Н. Армії у Монтреалі відбула свої чергові річні Загальні Збори. Згідно з наміченим порядком нарад, у точці "різне", були порушені організаційні справи Станиці, і Братства як такого вцілости, як також була порушена справа Вістей Комбатанта, де члени Станиці котрі є передплатниками В.К, висловили невдоволення з приводу поміщених статей які до певної міри відзеркалюють односторонне партійне забарвлення.

В минулому, кождий бувший дивізійник, передплатник і читач В.К. був вдоволений з того, що Вісті Комбатанта як одинокий журнал з військовою тематикою на цьому терені, занимав неутральне становище що до наших політичних партій. Вони були журналом військовиків. За це ми бувші дивізійники високо респектували В.К. і старалися приєднувати все більше і більше передплатників, і на протязі два роки часу, у нашій Станиці число передплатників збільшилося з 13 до 45 що уважаємо гарним успіхом.

В останному часі, коли у західний світ прибуло більше українських дисидентів і кождий з них проповідує про українську справу і політику по свойому, (на що вони мають моральне право) в результаті чого розгарячилися нерви і амбіції наших політикантів і партійних діячів, котрі стараються переконувати одні других хто є правильний та має більше рації, та кому належиться провідництво, з чого москаль сміється і радіє, а для нашої справи, заледви чи це принесе якусь користь, а шкоди багато.

Ці партійні опінії і погляди, поволі і у делікатний спосіб вже починають появлятися на сторінках "Вістей Комбатанта", на підставі чого, можуть вирнути некорисні для В.К. консеквенти зі сторони передплатників.

Головну увагу звернено на "Коментарі" головного редактора В. К. Вп. Д-ра М. Малецького, у котрих Він у делікатний спосіб порушує справи які відносяться до односторонних партійних поглядів.

На другому місці знову під заголовком "Сучасне", Вп. І. Кедрин Рудницький, в статті "Проблема Лідерства Або: Без Керми І Вітрил", та "Чи Ми Приготовані До Нової Великої Війни?", вже більше відкрито висловлює свої дуже односторонні партійні погляди, а також великий жаль, що ОУНм (мельниківці) не мають амбіції стати керівним чинником, (що може і добре що бракує амбіції) знова у другому місці називає баранячою отарою, правдоподібно маючи на думці друге партійне середовище. Такий вислів не є прикрасою авторитету вченої людини.

Нігде правди діти, висловлені думки і погляди на актуальність подій, є доцільні і поучаючі, одначе на нашу думку, булоб краще щоб вони були висловлені і дискутовані в нашій пресі, до якої такі речі належать, а "Вісті Комбатанта" нехай і на дальше останутся журналом військовиків, та задержать пристіжеву лінію партійної неутральности.

В дискусії що до питання Вістей Комбатанта, Заг. Збори уповноважили п. Василя Горбатюка і капеляна нашої Станиці о. митрата Ярослава Гаймановича, написати до Редакції В. К. і насвітлити, як на ці речі задивляються члени нашої Станиці, передплатники Вісей Комбатанта у Монтреалі.

В цій же дискусії була висловлена і скріплена опінія, як що у майбутньому дальше будуть появлятися у В. Комбатанта статті з партійними поглядами і подібними висловами, без різниці якої цеб небуло партії, це може дуже некорисно вплинути на передплатників, число котрих може драстично зменшитися.

На нашу думку, уважаємо що булоб доцільним і корисним для В. К. щоб Редакція взяла під увагу висловлені завваги передплатників.

В. Горбатюк   о. митрат Я. Гайманович.

ПРЕСОВИЙ ФОНД "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"

В часі від 21 червня до 10 вересня 1980 р. ми одержали слідуючі вплати від організацій, читачів та прихильників журналу:

Станиця Братства к. Вояків 1 УД УНА в Торонто — збірка датків замість квітів на свіжу могилу св. п. інж. сот. Богдана Підгайного	1,417.00
Станиця Братства к. Вояків 1 УД УНА в Чікаґо на ту ж саму ціль	50.00
Станиця Братства к. Вояків 1 УД УНА в Клівеленді — збірка датків замість квітів на свіжу могилу св. п. полк. Аверка Гончаренка	225.00
Станиця Братства к. Вояків 1 УД УНА в Гамілтоні	110.00
Станиця Братства к. Вояків 1 УД УНА в Ст. Кетиринс — збірка датків на свіжу могилу св. п. Михайла Скотіва	75.50
Об'єднання б. Вояків Українців, Відділ в Нюарку, в пам'ять св. п. крилошанина Миколи Старуха, помер 28 квітня 1980 р.	50.00
Д-р Роман Кравчук, Нюарк	25.00
Іван Носик, к. хор. УСС	15.00
По дол. 10.00, П-ні Валентина Цурковська, Торонто, Федір Манастирський — Торонто	20.00
По дол. 8.00, Роман Кобрин — Нью Йорк о. митрат Степан Кіцюк — Вінніпеґ, Л. Р. Городник — Гамілтон, І. Бойчак — Вінніпеґ	32.00
По дол. 6.00, Микола Швед — Дітройт, В. Прийма — Торонто, о. М. Давидко — Брандон, Манн.	18.00
По дол. 3.00, Василь Григорчук — Австралія, В. Баранюк — Австралія, Володимир Вдович — Торонто, Степан Зарицький — Торонто, Ярослав Москва — Тандер Бей, Павло Яцишин — Вінніпеґ, Т. Ворончак — Австралія	21.00
Разом	**2,058.50**

Пересилаємо наше щире співчуття Родинам, Приятелям та Друзям св. п. сот. Богдана Підгайного, св. п. полк. Аверка Гончаренка, св. п. Михайла Скотіва та св. п. крилош. Миколи Старуха.

Дякуємо Управам Відділів та Станиць як також всім нашим прихильникам за допомогу датками на пресовий фонд нашого журналу. Просимо і на будуче пам'ятати про наші потреби.

Адміністрація "Вістей комбатанта"

Замість квітів на могилу сл. п. полк. А. Гончаренка на пресовий фонд "Вістей комбатанта" зложили в Клівеленді

По дол. 20.00: С. Хома, І. Дубас і М. Мазяр	60.00
По дол. 10.00: В. Ліщинецький, І. і О. Руденські, В. Баран, Т. Миронович, Ю. і І. Шкарупи, М. Дейчаківський, Р. Футрик, І. і С. Фур, Р. Цегельський, Л. Дмитрович, І. і С. Зварун, А. Вільшанецький	120.00
По дол. 5.00: Г. Кліщук, П. Датц, Ю. Дейчаківський, Григорій, М. Чемний, А. Стецяк, Б. і М. Футей, Л. Кусяка, нечітке прізвище	45.00
Разом	**225.00**

Під час тризни св. п. Михайла Скотів в Ст. Кетиринс зложили замість нвітів на могилу:

По дол. 10.00: Левицький П.. Піжецький П.. Сорока М. 30.00

По дол. 5.00: Байтала І. Василів О. родина Грабовенські, Клічук В. і М., Коник Д.. Криницький Б. Левицький І. Мартинишин К., Павлусь В., Фіцик К і Швець А. 55.00

По дол. 3.00: Гаврилишин О. Конит А., Коваль І., Салітринський Ф., Скотів Юстина 15.00

По дол. 2.00: Баранюк М., Гаврилишин Оксана, Гриб М., Гучок В., Грантон Ірина, Зінь І. Коробайло П., Коростенський М., Козоріз А., Крис М., Кріль Г. родина Лахманюк Ружило І., Сянський Ол., Сьолковський Л., Тивонюк І. родина Твердохліб Тиховецький С.. п-ні Чайківська Черепаха Г., Ямнюк Янківський Й. і Н.Н. 46.00

По дол. 1.00: Буракевич М.. п-ні Деркач, п-ні Костецька, Кусий Ніні і Н.Н. 5.00

Разом 151.00

Зібрану суму розділено на прес. фонд для "Нашої мети" і "Вістей Комбатанта".

Станиця Братства н. Вояків 1 УД УНА в Гамілтоні передала замість нвітів на могилу сот. Б. Підгайного слідуючі вплати на пресовий фонд В.К.:

Станична каса	25.00
Юрій і Ярослава Диба	20.00
по дол. 10.00: Петро Кицінський, Зенон Кобилянський, Богдан Співак	30.00
по дол. 5.00: Роман Самотулка, Петро Антонишин, Іван Бурдик, Роман Бурчинський, С. Телепчук, І. Домарацький, Г. Попилишин	35.00
Разом	**110.00**

На Патріярхальний Фонд

Богдан Кульчицький	10.00
Богдан Садівський	5.00
Станична каса	25.00
Разом	**40.00**

Справлення похибки:

В. ч. 5-6/79 на стор. 115 подано прізвище Проніп Матвіїв — Ст. Нілс, Має бути: Проніп Матійців — Найлс, Ілл. Перепрошуємо.

Адміністрація В. К.

Військові новини

Найбільше укріплений кордон між двома державами в Европі — це кордон між двома Німеччинами, де укріплення тягнуться вздовж кордону без будь-якої перерви, за виїмком Берліну, де стоїть ославлений "берлінський мур ганьби і сорому". В Берліні укріплення, що стоять по обидвох боках муру в будинках, незвичайно добре замасковані. Зате на відкритому полі є високі залізні плоти, обтягнуті колючим дротом. За ними простягаються заміновані поля з автоматизованими вогневими гніздами, з яких вистрілюють автомати-кулемети в напрямі порушеного дроту, звідки приходить сигнал. Над тим усім домінують вартові вежі, на яких стоять прикордонники з машиновою зброєю та спеціяльно тренованими собаками. Вони допомагають патрулям, що ходять поміж вежами, пильнувати цього дійсно "унікального кордону у світі".

Військова хунта Болівії, яка перебрала в свої руки державне правління щоб не допустити до влади президента Г. С. Замоса, відомого зі своїх лівих поглядів та пов'язаного навіть з комуністичною партією, ще далі веде криваву боротьбу з лівими елементами які підтримували у виборах свого президента. Після здушення спротиву у столиці Болівії, Ля Паз, та в деяких менших містах, розсіяні по країні ліві боївки не припинюють свого спротиву. Військові частини розправляються з ними досить безоглядно, і навіть всіх перехоплених зі зброєю в руках на місці розстрілюють. Наразі безпосередні збройні зудари з військовими частинами стають щораз рідші, зате поширюються саботажі, зривання мостів та нищення комунікаційних засобів. У відозві військової хунти, зложеної з тріюмвірату — командирів армії, літунства і воєнної морської фльоти — кажеться, що в Болівії ніколи військо не допустить до того, що сталося у Нікараґуа, де після урядування Замози перебрали владу комуністи.

Реєстрація молоді у ЗСА, як засіб до підготови до військового набору у випадку потреби, викликала в країні багато застережень і стала до деякої міри контроверсійною. Деяка частина молоді т. зв. "ліберально-пацифістичних поглядів" викликала по деяких більших містах невеликі бешкети, головним чином у поштових урядах, в яких молоді чоловіки виповнювали і пере-

давали реєстраційні бляннети. Згідно з проведеними опитами, виявляється,, що більшість молоді признає доцільність цієї акції. Державні органи передбачують, що коло 98 відсотків молоді зареєструється. Згідно з положеннями до того закону, першими мають зареєструватися чоловіки народжені в роках 1960 і 1961.

Командир спеціяльних пробоєвих частин ЗСА, генерал Пол Келлі, повідомив американський уряд, що вже закінчився процес формування та вишколу цих відділів. Вони є вивінувані наймодернішою зброєю, яку має у своєму арсеналі Америка, і можуть бути перекинуті до будь-якої країни Близького Сходу чи Перської затоки, якщо зайде така потреба, щоб заздалегідь випередити совєтські аґресивні пляни. Ці пробоєві частини зросли також чисельно з первісних 100 до 250000 вояків. Понад 100000 вишколених вояків є в резерві і готові кожної хвилини до активної служби.

Франція, яка плянувала стати мілітарною потугою, хоч їй матеріяльно не було легко, безперебійно розбудовувала свій арсенал атомової зброї. Недавно вона проголосила, що сконструювала свою невтронну бомбу та підготовляє засоби для продукції цієї бомби на випадок потреби. Щоб не відставати поміж західніми державами, Західня Німеччина приступила до приспішеної розбудови своєї воєнної фльоти, яка буде одною з найважливіших частин оборонної системи Заходу. За 35 років після Другої світової війни Західня Німеччина вибилася економічно на одно із перших місць у світі і тому буде спроможна виповнити цю прогалину в оборонній системі Заходу.

З Афганістану повідомляють, що околиця столиці Кабула і Майдан-Шар, особливо біля афганської бази Ґанзі, стала тереном дуже посилених атак на совєтські війська. У військовій базі Ґанзі стаціонувала 14-та елітна дивізія піхоти, яка була вивінувана найновішою зброєю та мала велику кількість совєтських ракет для бойових акцій на землі і в повітрі. Вона збунтувалася. Бунт розпочався тим, що на базі перебито всіх афганських та совєтських політруків і тих афганських старшин, які були вірні теперішньому урядові у Кабулі. Щойно тепер виявилося, що частини з бази передавали повстанцям зброю та мілітарні інформації, а це уможливлювало їм успішні операції. Новий наплив совєтських військ та бойових літаків до Афганістану, мабуть, пов'язаний з бунтами значних частин афганської армії.

З вибором Рональда Реґана на республіканського кандидата на президента совєтські радієві та телевізійні коментатори не припинюють критикувати це призначення. Усі вони твердять, що республіканські лідери вирішили підтримати "американську збройну гістерію", яка від деякого часу опанувала більшу кількість провідників Америки. Найбільше уваги відводиться вимозі ЗСА, які стараються не допустити до совєтської збройної переваги у світі.

Останні вістки з Вашінґтону подають, що уряд ЗСА таки дозволить продаж наймодернішого бойового літака Ф-15 Савдійській Арабії. Першу спробу Савдійської Арабії отримати такі літаки було відмовлено з уваги на протести Ізраїля, який твердив, що це могло порушити у цьому обширі баланс збройної рівноваги. Але після совєтської інвазії Афганістану положення настільки змінилося, що ЗСА мусять підтримати відповідні протизаходи. Один із них є власне продаж Савдійській Арабії наймодернішої зброї, в тому літаків Ф-15 і нафтоналивних повітряних танкерів.

Сомалія, положена між Суезьким каналом та Індійським океаном, відіграє незвичайно важливу ролю в оборонній системі західнього світу. Вона контролює південний вихід з Червоного моря і частину вод Індійського океану. Участь Сомалії в цій системі оборони західніх інтересів змінила б позицію всього вільного світу. Але на перешкоді цьому стоять вимоги теперішнього уряду Сомалії. Він вимагає від західніх країн модерної зброї для відзискання велечезного Оґадену, який сомалійські війська були здобули у недавній війні з Етіопією. Згодом, як відомо, Етіопія при допомозі Москви відвоювала втрачений Оґаден. Увесь час на просторах Оґадену ведуться ще далі під'їздні партизанські бої, які за тихою згодою Заходу підтримує Сомалія.

До визвольних змагань курдів долучився, крім їхніх прав національної автономії, ще і релігійний конфлікт з сектою шіїтів, яку очолює Хомейні. Курди належать до секти санні. Між цими двома сектами поглиблюється релігійний конфлікт. Курдів підтримує Ірак, де більше населення належить до санні. Звідтіля іде головна достава зброї.

Найсильніші три країни Західньої Европи — Франція, Англія і Німеччина — вирішили розбудувати свої збройні сили до такого ступня, щоб могти себе захищати перед совєтською загрозою і не бути зданими на виключну опіку ЗСА. В усіх цих країнах бюджети для зброєння будуть підвищені на 1980-1981 роки.

Ті, що відійшли...

Д-Р ІВАН ПОДЮК, СТАРШИНА УСС і УГА

***31. 5. 1896 — †28. 12. 1979**

28 грудня 1979 р. у м. Сиракюзи, Н. Й., помер довголітній лікар і громадський діяч, четар Леґіону і поручник УГА, д-р Іван Подюк.

Народився 31 травня, 1896 р. у селі Кобаки, повіт Косів, у заможній гуцульській сім'ї. Гімназію закінчив у Вижниці на Буковині.

Вступив у серпні 1914 р. до Леґіону УСС. Від жовтня 1914 р. був у сотні четаря Івана Коссака. У першім курені сотника Гриця Коссака брав у Карпатах участь у боях з москалями.

При кінці квітня 1915 р. у битві на горі Маківка був ранений. Опісля на Поділлі в боях 1-3 листопада 1915 р. над Стрипою був другий раз тяжко ранений. По двох важких операціях і по десятьох місяцях лікування був звільнений від фронтової служби.

По розпаді Австро-угорської монархії в жовтні 1918 р. знову зголосився до рідного війська. По тримісячній науці в старшинській школі був піднесений до ступня хорунжого, і в 2-ій Коломийській бриґаді, в 2-ій сотні поручника Івана Андріївського перебував усю нашу визвольну боротьбу.

Брав участь в Чортківській офензиві, а по переході УГА в липні 1919 р. за Збруч, був учасником походу українських армій у серпні 1919 р. на Київ. Тут 31 серпня 1919 р. був назначений комендантом військової застави на Ланцюговім мості на Дніпрі для оборони від денікінських військ. Згодом у чотирикутнику смерти щасливо двократно перебув пошесть тифу.

По катастрофі УГА весною 1920 р. Іван Подюк перебув однорічний польський полон у Тухолі на Помор'ї. По звільненні з полону виїхав 1921 р. до Австрії в місто Грац, де закінчив медичні студії. У Львові 1926 р. відбув дворічну лікарську практику в загальнім шпиталі, і на пораду д-ра М. Панчишина осів у Снятині, де відкрив лікарську практику і провадив її до березня 1944 р.

Тут завдяки громадській праці, патріотизмові, людяності і гуманності здобув собі широке довір'я і загальну пошану. Часто відвідував своїх убогих пацієнтів безкоштовно, додаючи ще і свої ліки. Був у тому часі прия-

телем і особистим лікарем геніяльного Василя Стефаника.

За свою політичну діяльність був совєтським в'язнем два тижні у 1939 році в Снятині, як також і німецьким в'язнем два тижні в Станиславові, заарештований на фальшивий донос. За німецької окупаційної влади, на загальне домагання і просьбу місцевого населення, очолив Повітову управу.

В 1944 р. з жінкою і дочкою виїхав до Німеччини, а в 1949 р. — до ЗСА. Спочатку працював у кількох шпиталях в околиці Нью-Йорку, згодом відкрив самостійну лікарську практику і тоді постійно мешкав у місті Сиракюзи, Н. Й.

Тут був головою Відділу Лікарського Т-ва, головою Філії УККА і членом Об'єднання бувших Воянів Українців в Америці.

Дмитро Микитюк,

ІНЖ. БОГДАН ПОПОВИЧ
ЧЕТАР УГА
*10. 3. 1898 — †14. 2. 1980

14 лютого 1980 р. в містечку Говелл, Нью Джерзі, ЗСА, помер інж. Б. Попович. Народився 10 березня 1898 р. в с. Павлів, пов. Радехів. Гімназію закінчив у Львові. В час 1-ої св. війни служив в 19-му піх. полку в австрійській армії і брав участь в боях на російському фронті.

По розвалі Австро-Угорщини в жовтні 1918 р. негайно зголосився до рідного війська і був приділений до 10-ої Янівської бриґади, де, як комендант 16-ої сотні 4-го куреня, перебув всю нашу визвольну війну. 1 серпня 1919 року був підвищений до ступня четаря. За Збручем був в чотирикутнику смерти та пережив двократну пошесть тифу. Весною 1920 р. був засланий поляками до табору полонених на Помор'ї, звідки втік до Чехо-Словаччини, де перебував в таборі української бриґади в Йозефові. По закінченні аґрономічних студій в Празі повернувся до Галичини в 1925 р.

Працював кілька років як управитель дібр в західній Галичині. Згодом відкрив крамницю з насінням, овочами і городничим знаряддям у Львові. Був діяльним членом Союзу українських купців і промисловців. В 1940 р. втік до Кракова, а звідти переїхав до Люблина. З приходом німців повернувся до Львова, де відкрив нову крамницю з філіями у Станиславові, Тернополі і Сяноку.

З еміґрації в Німеччині в 1949 р. виїхав до ЗСА й осів з родиною в Нюарку. Тут одружився з Ольгою Вишиванюк. В 1956 р. купив курячу ферму в Лейквуд, де жив до кінця життя.

Був головою Т-ва "Самопоміч" в Нюарку та членом Об'єднання кол. вояків українців в Америці. В щоденниках "Свобода" і "Америка" опублікував коло 100 статтей на тему міжнародної політики. В 1972 р. видав власним коштом свої спомини п. н. "Під українським небом".

Дмитро Микитюк, був. УСС

† СТЕФАН ВАСИЛЬКІВ

Стефан Васильків народився 10 серпня 1899 у селі Доморичі, повіт Тернопіль. В 1917 р. покликано його до австрійської армії і понад один рік провів у боях на італійському фронті. По розпаді Австро-угорської мо-

нархії в жовтні 1918 р. добровільно зголосився до рідного війська. В УГА бере участь в боях, спочатку в західній, а опісля в східній Україні. Брав він теж участь в блискавичній офензиві ген. Олександра Грекова в червні 1919, коли УГА гнала чисельно і технічно переважаючу польську армію від Збруча по Львів. В одному з боїв наслідком вибуху ворожої ґранати був присипаний землею і приголомшений. Від тоді залишивсь у нього притуплений слух.

Покійний був дуже мила і добра людина та патріот.

Він вдруге заслужився для своєї Батьківщини тим, що разом зі своєю дружиною пок. Марісю виховали три дочки на активних громадянок, котрі, вийшовши заміж за українців, заклали чисто українські родини, що в чужині не є так легкою справою.

В імені ОбВУА, Відділ Лос Анджелес, якого членом був Покійний, склав родині найщиріші вислови глибокого співчуття інж. Я. Білинський і попрощав покійного на панахиді 12 березня 1980.

Замість квітів на панахиді зложено 440 дол., які родина вислала на фонд Українських Воєнних Інвалідів.

Я. Білинський

МИХАЙЛО ОСТРОВЕРХА

УСС, хорунжий УГА

*7. 10. 1897 — †17. 4. 1979

В м. Брукліні, ЗСА, помер 17 квітня 1979 р. письменник Михайло Островерха. Народився 7 жовтня 1897 р. в міщанській родині. Учащав до школи оо. Василіян в Бучачі. В 1915 р. вступив до УСС-ів і від жовтня брав участь в боях, а в 1916 р. над річкою Цинівкою під Бережанами попав в російський полон, де над р. Збруч в м. Гусятин комендант 26-го етапу південно-західнього фронту, полк. Білинський, взяв його до своєї канцелярії вести "журнал ісходящих і входящих бумаґ".

Від молодого хлопця любив театр, мав гарний ліричний голос й тому не випадково опинився у військовому театрі, в якому в м. Бар на Поділлі грав ролю Петра у п'єсі "Наталка Полтавка".

Під кінець квітня 1918 р. повертає з Києва до коша УСС і в листопаді бере участь в боях з поляками під Львовом. Весною 1919 р. закінчує старшинську піхотинську школу в Золочеві. Приділено його до "Групи Схід", яка згодом стала ядром 10-ої Янівської бриґади, в 4-му курені якої перебув нашу визвольну війну. На Наддніпрянщині в чотирикутнику смерти перебув двократну пошесть тифу. По катастрофі УГА вступив до армії УНР, де був заступником культ-освітнього відділу в Запорізькій дивізії.

Перебував в таборах інтернованих в Пикуличах біля Перемишля та в Вадовічах під Краковом. Звільнений в 1921 р. повернувся до Бучача. Згодом посвятився журналістичній і письменницькій праці у Львові, де був членом редакції журналу "Червоної калини". Зі Львова щороку виїжджав до Італії, де вивчив італійське старовинне мистецтво й став першорядним знавцем італійського мистецтва.

Під час 2-ої світової війни працював у Львові у Військовій Управі дивізії "Галичина", в історичному відділі, а згодом був редактором дивізій-

ного тижневика "До перемоги" до січня 1945 р.

З Німеччини виїхав до ЗСА в 1948 р. Тут був постійним співробітником щоденника "Свобода", в якій друкував багато своїх нарисів, зокрема рецензій на мистецькі виставки. Видав своїм коштом спомини "Грозна Калини УСС" (1962) та "Блески і темряви" (1966).

Дмитро Микитюк, був. УСС і хор. УГА

В останній хвилині наспіла вістка, що в Дітройті несподівано помер

Д-р Володимир Прокопович
(1910 — 1980).

Покійний був лікарем в Дивізії, учасником бою під Бродами, в'язнем большевицьких концтаборів. На еміґрації, крім солідного виконання своїх професійних обов'язків, активно брав участь в суспільному житті.

В. Й. П.

З військових новин

Англійська преса подала дуже цікаві відомості про Руту Кучинську, втікачку з нацистської Німеччини, яка очолювала найсильнішу совєтську шпигунську сітку в Британії. Вона діяла ввесь час під різними прибраними іменами, але головною її кличкою між усіми прізвищами було "Соня". Вона була донькою відомого берлінського економіста жидівського роду, проф. Рене Кучинського. Цій шпигунці вдалося проникнути не тільки до уряду прем'єр-міністра Вінстона Черчіля в часі 2-ої світової війни, але навіть в мережу американської розвідки. "Соня" була чи не найголовнішим московським шпигуном, під контролем якої був і Клавс Фукс, шпигун, що видав Москві атомові таємниці США. "Соня", якій минуло 73 роки, живе тепер у Східній Німеччині, куди їй допомогла втекти і поселитися "вдячна Москва".

***

Острів Дієґо Ґарсія, що є частиною архіпелагу Чагос на середині Індійського океану, намічений на спільну англо-американську базу. На острові підготовляються приміщення і запаси для 12-15 тисяч американських морських піхотинців. Досі під наглядом американських та англійських військових спеціялістів побудовано вже цілий комплекс різних споруд, найважливіші з них — це дорога для приземнення і відлету літаків, навіть і страто-бомбовозів типу Б-52, наземні і підземні склади, радарова система та портові споруди для морських кораблів.

Природньо глибокі порти острова Дієґо Ґарсія доступні не лиш для найбільших кораблів, але теж для атомових підводних човнів. Зі стратегічного погляду, ця база є ключовим пунктом довгої оборонної мережі, яка тягнеться від Середземного моря аж до Тихого океану. Дотеперішні кошти побудови цієї бази розраховують на 5-6 мільярдів долярів.

***

ЗМІСТ

Ціна: $2.75